

**MTÜ PÄRNU LAHE PARTNERLUSKOGU
TEGEVUSPIIRKONNA STRATEEGIA
2023-2035**

Audru 2023

SISUKORD

Strateegias kasutatavad mõisted:	3
1. Sissejuhatus.....	7
2. Pärnu Lahe Partnerluskogu tegevusrühma üldiseloostus.....	8
3. PLP tegevuspiirkonna geograafiline ja elanikkonna kirjeldus.....	8
3.1. PLP tegevuspiirkonna geograafiline kirjeldus	8
3.2. PLP tegevuspiirkonna rahvastiku kirjeldus	14
3.3. PLP tegevuspiirkonna sotsiaal-majanduslik iseloostus	21
4. Kogukonna kaasamise protsessi ülevaade	28
4.1. Strateegia koostamise avaüritus ja piirkondlikud arutelud	28
4.2. Kohalike omavalitsuste arutelud.....	29
4.3. Strateegia koostamise küsimustik	30
5. Tegevuspiirkonna arenguvajaduste ja potentsiaali analüüs	31
5.1. Piirkonna tugevused.....	31
5.2. Piirkonna nõrkused	32
5.3. Arenguvõimalused	33
5.4. Ohud.....	34
5.5. SWOT-analüüs.....	35
5.6. Piirkonna üldised arenguvajadused.....	36
5.6.1. Ettevõtluse arenguvajadused.....	37
5.6.2. Avalik sektor, kogukond ja koostöö	39
5.6.3. Kriisivalmidus.....	41
5.6.4. Rohenügemine	41
5.6.5. Turism.....	42
5.6.6. Sotsiaalvaldkond.....	43
5.7. Tegevusrühma territooriumi asukohapõhised erinevused arenguvajaduste määratlemisel.....	46
5.7.1. Häädemeeste erisus.....	46
5.7.2. Kihnu erisus	47
5.7.3. Lääneranna erisus.....	47
5.7.4. Audru erisus	47
5.7.5. Tõstamaa erisus.....	48
5.7.6. Saarde erisus	48
5.7.7. Sauga erisus	48

6. Strateegia sidusus asjaomaste valdkondlike ja piirkondlike arengukavadega.....	49
6.1. Rahvusvaheline tasand.....	49
6.2. Üleriigilised arengudokumendid.....	50
6.3 Regionaalsed ja maakondlikud arengudokumendid, uuringud ja maakonnaplaneeringud.	57
6.4. Kohaliku (sh KOV) tasandi arengudokumendid.....	60
7. Strateegia eesmärkide kirjeldus, püstitatavad tulemused ja sihtväärtused.....	62
7.1. Visioon 2035.....	62
7.2. Strateegia eesmärgid	63
7.2.1. I VALDKOND Mikroettevõtluse arendamine.....	63
7.2.2. II VALDKOND Koostöö suurendamine ja hea elukeskkonna loomine.....	64
7.2.3. III VALDKOND Romantilise Rannatee ühistegevus ja turundus	64
7.2.4. IV VALDKOND Sotsiaalvaldkond	65
7.3. Püstitatavad tulemused ja sihtväärtused.....	66
7.3.1. Ettevõtluskeskkond.....	66
7.3.2. Elukeskkond ja koostöö	67
7.3.3. Turismi- ja puhkemajandus.....	67
7.3.4. Sotsiaalvaldkond.....	67
8. Strateegia meetmete loetelu ja kirjeldus	68
8.1. Meede 1 Ettevõtluse arendamine ja mitmekesistamine	69
8.2. Meede 2 Aktiivne kogukond.....	73
8.3. Meede 3 Romantilise Rannatee ühistegevus ja turundus.....	77
8.4. Meede 4 Regionaalse ja piiriülese koostöö edendamine	82
8.5. Meede 5 Sotsiaalvaldkonna arendamine.....	83
10. Rahastamiskava.....	88
11. Juhtimise, seire ja hindamise korra kirjeldus	90
11.1. Juhtimine.....	90
11.2. Taotluste hindamine.....	90
11.3. Strateegia seire	91
11.4. Strateegia tulemuste hindamine	91

STRATEEGIAS KASUTATAVAD MÕISTED:

EAFRD - Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfond.

ESF – Euroopa Sotsiaalfond.

Esmataotleja – taotleja, kellele ei ole varem määratud toetust *Leader*-meetme raames.

Indikaator – mingi nähtuse olemasolu või ulatust mõõta lubav näitaja. Indikaatoriga saab objektiivselt mõõta, kas tegevuse mõjul on soovitud muudatused toimunud. Indikaatorid jagunevad:

- **väljundindikaatoriteks** – mõõdab projektitoetuse abil rahastatud tegevusi (nt tee ehitamine, koolitustele kulutatud raha või aeg jne);
- **tulemusindikaatoriteks** – iseloomustab projektitoetuse tulemusel loodud kasu või hüve, mis on mõõdetav vahetult või teatud aja möödudes pärast projekti lõppemist;
- **mõjuindikaatoriteks** – iseloomustab programmi rakendamisel saavutatud pikaajalisi positiivseid üldisi trende (nt elanike ja külastajate arvu, keskmiste sissetulekute muutumine (kasv) jms).

Kant – sotsiaalne ja kultuuriline asustuse algkooslus, millel on ühine "meie-tunne". Kant moodustub enamasti mitmest asulast. Kandid on enamasti alla 500 elanikuga, sh ääremaa kandid alla 200 elanikuga vallasisesed piirkonnad.

Keskus (keskukoht) – asula, kus paiknevad tagamaale erinevaid era- ja avalikke teenuseid pakkuvad asutused ja ettevõtted. Asula koht asustuse hierarhias sõltub teenindatava ala elanike arvust ja pindalast.

Keskuslinn – Pärnu linna haldusreformieelne territoorium.

Kohalik ettevõtja – on PLP tegevuspiirkonnas kinnisvara või selle kasutamiseõigust omav tegutsev ettevõtja.

Kohalik tegevusgrupp – mittetulundusühing, kelle põhikirjaline eesmärk on suunatud kohaliku elu arendamisele ning kes vastab kohaliku tegevusgrupi kohta esitatavatele nõuetele (KTG).

Kohalik toit – Audru, Häädemeeste, Kihnu, Koonga, Saarde, Sauga, Tahkuranna, Tõstamaa ja Varbla territooriumil kasvatatud toidutooraine, ettevõtjate (sh MTÜde kogukonnaköökid) poolt töödeldud, toodetud toit.

Kohaliku arengu strateegia meede – tegevuste kogum, millega aidatakse kaasa ühe või mitme eelnimetatud strateegia eesmärgi ja EAFRD ja ESF+ prioriteedi eesmärgi saavutamisele.

Koostöövõrgustik – vabatahtlik ühiste huvide ja tegevusvaldkonnaga inimeste/organisatsioonide kogum, kus toimub koordineeritult huvipõhine eesmärgipärane suhtlemine ja tegevus (uue teadmise loomiseks, investeringuks jne).

Koostööprojekt – vähemalt kahe *Leader*-tegevusrühma ühine projekt siseriiklikul või rahvusvahelisel tasandil.

KOV – kohalik omavalitsus.

Hindamiskriteerium – projektitaotluse hindamise või valiku tegemise alus.

Leader, ka LEADER – (Prantsuse keeles: *Liaison entre Actions de Developpement de l'Economie Rurale*) Euroopa Liidu maaelu arendamisele suunatud era-, avaliku ja mittetulundussektori koostööl põhinev erinevaid maaelu- ja põllumajanduspoliitikaid horisontaalselt siduv abiprogramm.

Lühikene tarneahel – lühikesed tarneahelad on ainult sellised tarneahelad, milles põllumajandustootja ja tarbija vahel on üks vahendaja (EL 807/2014, art 11 p 1).

Majandustegevuse mitmekesisustamine – majandustegevuse mitmekesisustamine maapiirkonnas mittepõllumajandusliku tegevuse suunas.

Mikroettevõtte – mikroettevõttes peab töötama alla 10 töötaja, aastakäive või aastabilansi kogumaht ei tohi ületada 2 miljonit eurot. Kahe viimase näitaja osas võib taotleja ise valida, kumba nõuet ta täidab.

MTÜ – mittetulundusühing.

Noor ettevõtja – füüsilisest isikust ettevõtja või osaühing ja aktsiaselts, kelle kõik osanikud on projektitoetuse taotlemise hetkel kuni 40-aastased. Ettevõtja on kasumile orienteeritud ettevõtte ehk äriühingu omanik. Noor ettevõtja ei ole MTÜ, kuna kasumi teenimine ei ole MTÜ põhieesmärgiks, isegi kui mõni tegevus võib anda kasumit.

Osa-aja elanik – inimene, kes elab piirkonnas osa-ajaliselt: teise kodu omanik, välismaal tööl käija, sugulastel-vanematel külas käija. Sageli saavad osa-aja elanikest (reeglina just vanemas eas) püsielanikud, kes elavad suurema osa ajast kohapeal.

Piirkonna eripäradele suunatud projekt – aitab lahendada piirkonna või kandi eripärast tingitud vajadusi (kirjeldatakse projektitaotluses).

PLP – Pärnu Lahe Partnerluskogu.

Partnerid – ühisprojektis kahe- kuni nelja-aastase tegevuskava alusel tegutsevad juriidilised isikud või füüsilisest isikust ettevõtjad.

Projektitaotlus – kohalikule tegevusgrupile esitatav projektitoetuse taotlus.

Projektitoetus – toetus, mis antakse strateegia meetmele vastava projektitaotluse alusel, sh toetus kohalike tegevusgruppide riigisisestele ja piiriülestele koostööprojektidele ning piiriüleste koostööprojektide ettevalmistavatele tegevustele.

Rakenduskava – kalendriaasta kohta kohaliku tegevusrühma poolt koostatud kohaliku arengu strateegia rakendamise kava.

Riigiabi saaja – riigiabi või vähese tähtsusega abi saaja on ettevõtja, kes osaleb ise või kelle töötaja, osanik, aktsionär, liige või juhtorgani liige osaleb toetatavas tegevuses.

Roheline energia – taastuvate energiaallikate baasil toodetud energia.

SA – sihtasutus.

Seirenäitaja (indikaator) – meetmete ja tegevuste eesmärkide kvantitatiivsete või kvalitatiivsete tulemuste mõõtmiseks kasutatavad näitajad.

Suveelanik – suviti piirkonnas enda teises kodus või sugulaste (vanemate) juures elav (puhkav) osa-aja elanik.

Taristuinvesteering – veevarustus-, kanalisatsiooni- ja reoveepuhastus-süsteemi, elektrisüsteemi ja elektripaigaldise, uue põlvkonna elektroonilise side juurdepääsuvõrgu ja juurdepääsutee ehitamise kulud ning nende juurde kuuluvate seadmete ostmise, paigaldamise ja vastava võrguga liitumise kulud.

Tegevusrühm – kohaliku arengut juhtiv kogukondlik organisatsioon, nt PLP.

Tegevusrühmade riigisisene koostöö – kahe või enama Eesti kohaliku tegevusrühma omavaheline koostöö strateegia rakendamiseks (riigisisised koostööprojektid).

Teise kodu omanik – peamiselt puhkamiseks kasutatava maja (kinnistu) omanik, enamasti ka osa-aja elanik.

Tegevusrühmade piiriülene (rahvusvaheline) koostöö – ühe või enama Eesti kohaliku tegevusrühma ning ühe või enama väljaspool Eestit tegutseva *Leader* või *Leader* tunnustega kohaliku tegevusrühma ühine tegevus.

Tegevuspiirkond – *Leader*-tegevusrühma kuuluvate KOVide territoorium.

Tegevuspiirkonnas tegutsemine – äriühingu, SA või MTÜ peamine tegevus on tõendatud (käive vähemalt kuus kuud) PLP tegevuspiirkonna territooriumil.

Tootearendus – tegevus, mille eesmärk on uue või oluliselt täiustatud toote või teenuse loomine. Käsitöö-, tarbe- ja turismitoodete arendamisel on olulisel kohal disain, mis muudab need isikupärasteks ja lähtub teatud sihtgruppide vajadustest. Omaette tootearenduse liik on teenuste disain.

Turundus – tegevuste süsteem, mille eesmärk on (võimalike) tarbijate soovide ja vajaduste tuvastamine (või loomine) ja rahuldamine ettevõttele kasumlikul viisil. Kohaturunduse eesmärk on vastava piirkonna tuntuse ja maine parandamine eesmärgiga suurendada külastusi või lisada piirkonna toodetele ja teenustele atraktiivsust.

Teadmussiirde projekt – koolitus- ja teavitustegevuse projekt tegevuspiirkonna ettevõtluse arendamiseks projektitoetuse taotleja poolt, kellel on selle tegevuse elluviimiseks rakenduskavas kirjeldatud asjakohane suutlikkus.

Teenuste disain – teenuste, kus pööratakse tähelepanu nii ümbritseva keskkonna kui ka teenuste kvaliteedile, sihtkoha külalislahkusele ning teenindajate suhtlus- ja teenindusliku hoiaku arendamisele.

Uuenduslikkus – uued teenused, tooted ja tegutsemisviisid.

Ühiste kavatsuste kokkulepe – piiriülese koostööprojekti algatamiseks planeeritava koostööprojekti potentsiaalse partneriga sõlmitud kokkuleppe, milles sisalduvad andmed kavandatava koostööprojekti partneri ja kavandatava koostööprojekti eesmärgi, sealhulgas kavandatava tegevuse ja koostööprojekti elluviimise ajakava kohta.

Ühisprojekt – kaasatud on vähemalt kaks üksust, kellest vähemalt üks ei ole kohalik tegevusrühm. Ühisprojekt viiakse ellu kahe- kuni nelja-aastase tegevuskava alusel vähemalt kahe juriidilise isiku või füüsilisest isikust ettevõtja poolt, keda nimetatakse partneriteks ning kellest vähemalt üks ei ole teine kohalik tegevusgrupp.

Ühisprojekti tegevuskava – projektitoetuse taotleja esitab ühisprojekti tegevuskavas järgmise teabe: 1) ühisprojekti nimetus; 2) ühisprojekti eesmärkide ja tegevuste kirjeldus; 3) tegevuskava elluviimise periood ja ajakava; 4) ühisprojekti osaleva partneri nimi, partneri esindaja nimi ja nende kontaktandmed; 5) ühisprojekti partnerite ülesannete kirjeldus; 6) eeldatavate tulemuste kirjeldus, sealhulgas ühisprojekti laiemast mõjust tegevuspiirkonnale; 7) ühisprojekti raames elluviidavate tegevuste kavandatud eelarve; 8) ühisprojekti osaleva projektitoetuse taotleja ja partneri allkirjad.

Ääremaaline kant – püsiasiustusega väikesaar ja II tasandi keskustest kaugele jääv väikese elanike arvuga kant, kus teenused tuleb tagada lisatoetuste abil.

1. SISSEJUHATUS

Käesolev strateegia põhineb Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/1060 Artikkel 31 „Kogukonna juhitud kohalik areng“ ja Artikkel 32 „Kogukonna juhitud kohaliku arengu strateegiad“ põhimõtetel, mille alusel toetatakse ERFist, ESF+ist, Õiglase Ülemineku Fondist ja EMKVFist kogukonna juhitud kohalikku arengut.

Vastavalt Artikkel 31-le peab iga liikmesriik tagama, et kogukonna juhitud kohalik areng vastab järgmistele tingimustele:

- see on **suunatud allpiirkondadele**;
- seda **juhivad kohalikud tegevusrühmad, kuhu kuuluvad avaliku ja erasektori kohalike sotsiaal-majanduslike huvide esindajad** ning mille otsustusprotsessi **ei kontrolli vaid üks huvirühm**;
- **seda viiakse ellu strateegiatega** artikli 32 kohaselt;
- selle raames **toetatakse võrgustike loomist, juurdepääsetavust, kohalikul tasandil uuenduste rakendamist ja asjakohasel juhul koostööd muude piirkondlike osalejatega.**

Vastavalt Artikkel 32-le peab kogukonna poolt juhitud kohaliku arengu strateegias sisalduma:

- kõnealuse strateegiaga hõlmatud geograafiline piirkond ja elanikkond;
- kogukonna kaasamise protsess kõnealuse strateegia arendamiseks;
- piirkonna arenguvajaduste ja -potentsiaali analüüs;
- kõnealuse strateegia eesmärgid, sealhulgas tulemuste mõõdetavad sihtväärtused, ning nendega seoses kavandatavad meetmed;
- juhtimise, seire ja hindamise kord, millega näidatakse kohaliku tegevusrühma suutlikkust kõnealust strateegiat rakendada;
- rahastamiskava, sealhulgas kõigi asjaomaste fondide ja asjakohasel juhul ka EAFRD ning asjaomaste programmide kavandatud eraldised.

MTÜ Pärnu Lahe Partnerluskogu (PLP) tegevusrühma strateegia on kokkulepe PLP tegevuspiirkonna arendamiseks aastatel 2023-2035. PLP koostab tegevuspiirkonna arengu strateegia ja teostab selle alusel *Leader*-projektitoetuste rahastamise suunamist vastavalt piirkonna arenguvajadustele.

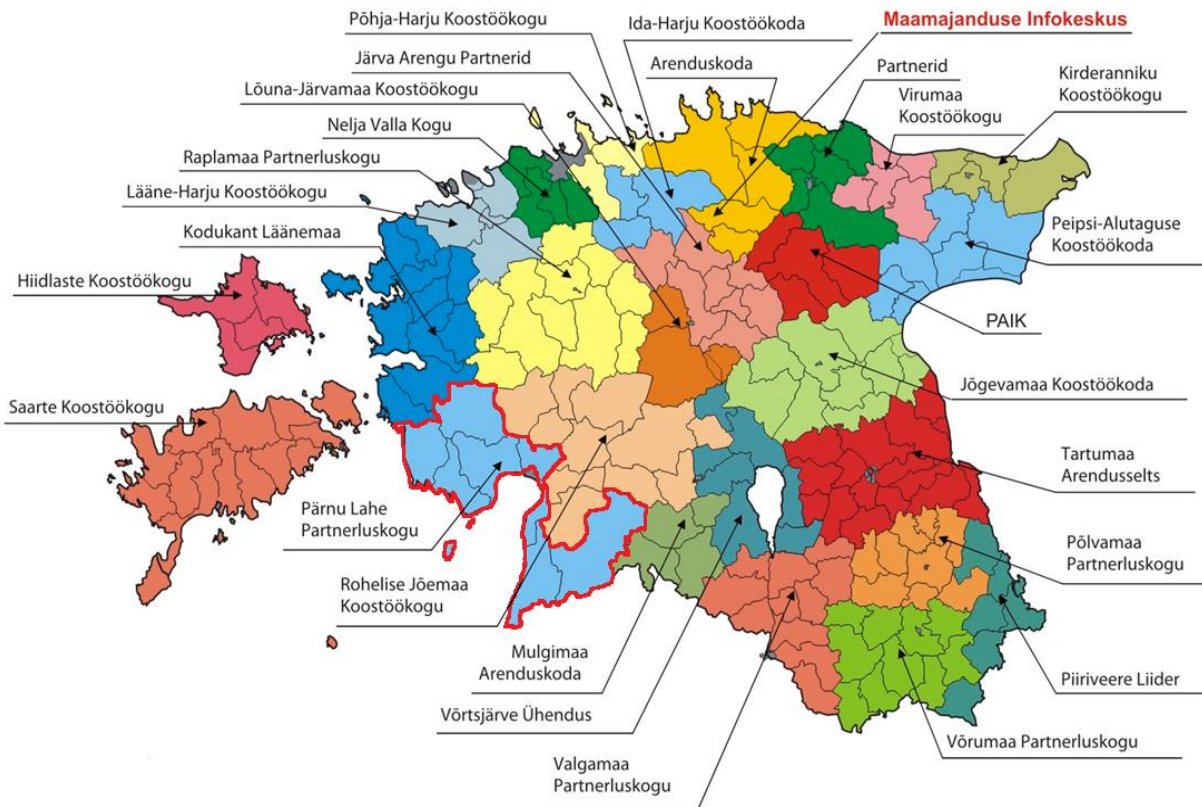
2. PÄRNU LAHE PARTNERLUSKOGU TEGEVUSRÜHMA ÜLDISELOOMUSTUS

MTÜ Pärnu Lahe Partnerluskogu tegevusrühm loodi 16. detsembril 2003. Tegevusrühma põhieesmärk on *Leader* põhimõtteid rakendades tagada tegevuspiirkonnas tasakaalustatud maaelu edendamine. PLP-l on kokku 87 liiget (31.10.2022 seisuga). Tegevusrühma liikmelisus järgib Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/1060 Artikkel 31 põhimõtteid, mille kohaselt peavad kuuluma tegevusrühma avaliku ja erasektori kohalike sotsiaal-majanduslike huvide esindajad ja mille liikmelisust ei juhi üks huvirühm. PLP tegevusrühma 87-st liikmest 46 on piirkonna ettevõtjad, 35 piirkonna MTÜd ja SAd ning 6 PLP territooriumi KOVid. Vastavalt PLP põhikirjale on tegevusrühma kõrgeimaks juhtimisorganiks üldkoosolek, mille pädevusse kuulub ka pikaajaliste strateegiate kinnitamine. Tegevusrühma tegevuse üldjuhtimiseks valitakse 9-liikmeline juhatus. Juhatusesse peab kohaliku omavalitsuse üksuste esindajate ja riigi või kohaliku omavalitsuse üksuse osalusega eraõiguslike juriidiliste isikute esindatus jääma alla 50 protsendi ning ühegi huvirühma (KOV, ettevõtjad, mittetulundussektor) liikmete hääleõigus ei tohi olla esindatud üle 49 protsendi. PLP üldine tegevus lähtub vastava perioodi kinnitatud strateegiast.

3. PLP TEGEVUSPIIRKONNA GEOGRAAFILINE JA ELANIKKONNA KIRJELDUS

3.1. PLP tegevuspiirkonna geograafiline kirjeldus

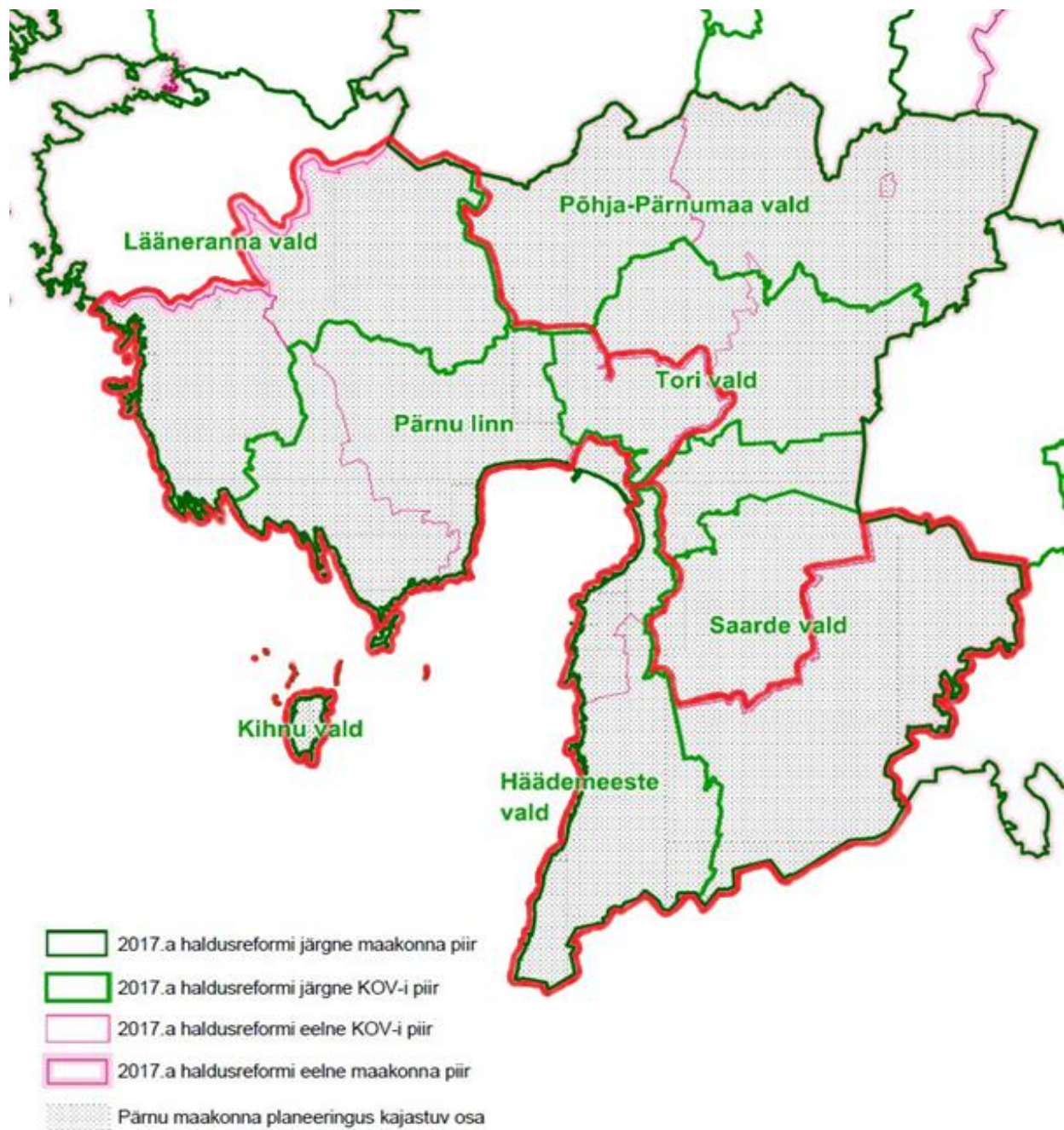
Pärnu Lahe Partnerluskogu (PLP) tegevuspiirkond asub Eesti Vabariigis Pärnu maakonnas (Joonis 1). Territoorium asub poolkaares ümber Liivi lahe kirdenurga, kus mandrisse lõikub sügavalt PLP-le nime andnud Pärnu laht. Lisaks maakonna rannikualadele hõlmab PLP tegevuspiirkond ka mõningaid sisemaa piirkondi.

**Joonis 1. PLP geograafiline asend.
Allikas: Põllumajandusuuringute Keskus.**

Tegevuspiirkonna lõunapiiril on maismaanaabriks Läti Vabariik. Sisemaal piirneb PLP LEADER-tegevusrühmadest lõunaosas Mulgimaa Arenduskoguga ja keskosas Rohelise Jõemaa Koostöökoguga ning põhjaosas Kodukant Läänemaa tegevuspiirkonnaga.

PLP tegevuspiirkonna territooriumi pindala on 2786,58 km². See on 51,4% ehk veidi üle poole Eesti suurima territooriumiga maakonna – Pärnumaa pindalast ja 6,2% Eesti Vabariigi pindalast.

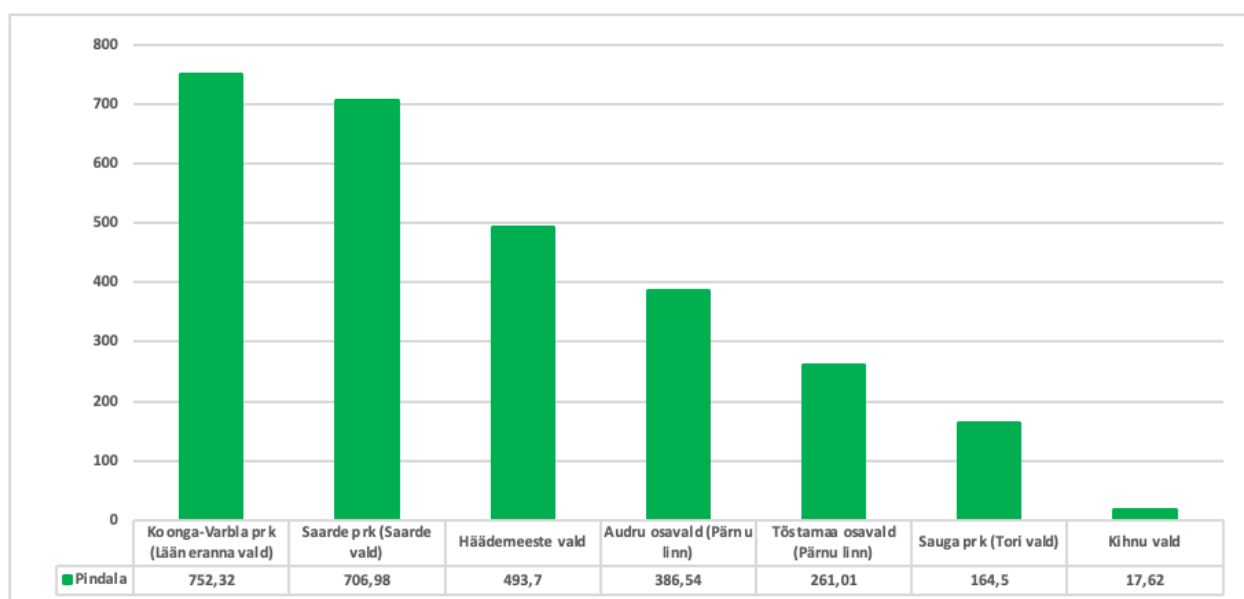

Joonis 2. PLP tegevuskava territoorium ja Pärnu maakonna haldusjaotus enne ja peale 2017. aastal toimunud haldusterritoriaalset reformi.

Allikas: Pärnu maakonna arengustrateegia 2035+.

PLP seitse piirkonda - Häädemeeste (kogu vald), Kihnu (kogu vald), Koonga-Varbla (Lääneranna valla lõunaosas), Audru ja Tõstamaa (mõlemad osavallad asuvad Pärnu linna lääneosas), Saarde (Saarde valla lõunaosas) ning Sauga (Tori valla edelaosas) asuvad kuue kohaliku omavalitsuse territooriumil: piirkondade pindalad erinevad ligi 43 korda (Joonis 3).

PLP territoorium on suhteliselt unikaalse konfiguratsiooniga, koosnedes (teatud määral sarnaselt Eesti kaguosas asuva Piiriveere Liider tegevusrühmaga) kahest eraldi asetsevast maatükist. Territooriumi lõunapoolsemas osas on kaks piirkonda (Häädemeeste ja Saarde), neli piirkonda paikneb põhjapoolsemas osas (Koonga-Varbla, Audru, Tõstamaa ja Sauga), lisaks veel mandrist ligi 10 km kaugusel paiknev Kihnu saar (Kihnu piirkond). Kahe mandriosa lahusmaatüki lähim vahemaa on ligi pool kilomeetrit Sindi teeristist Häädemeeste piirkonna põhjaosas kuni Pärnu jõeni Sauga piirkonnas – nende kahe piirkonna vahele kiilub PLP mittekuuluva kesklinna Pärnu (Raeküla linnaosa, põhiosas Metsakalmistu) territooriumi osa. Põhjapoolne PLP osa hõlmab ligi 56%, lõunapoolne osa ligi 43% ja Kihnu piirkond ligi 1% territooriumist.

**Joonis 3. PLP piirkondade (7) pindalad (km)².
Allikas: Statistikaamet.**

Tegevuspiirkonnas on (varasema mõõtmismetoodika järgi) 242 km rannajoont, kaks püasustusega väikesaart – Kihnu ja Manija ning arvukalt (175) laide: kokku on saarte ja laidude pindala ligi 20 km². Maakonna suurim järv – ravimuda poolest tuntud Ermistu (4,56 km²) kui ka kõrgeim punkt (Rehemaa mägi (80,8 m) Leipste külas Saarde vallas Sakala kõrgustiku edelaosas) asuvad PLP territooriumil. Üldiselt on pinnamood tasane. Maastikurajoonide tüpoloogilise liigituse järgi asub PLP loodeosa (Koonga-Varbla, Audru, Tõstamaa ja Sauga piirkond peaaegu täielikult) Lääne-Eesti madalikul, lõunarannik (kaasa arvatud Kihnu ja Manija) kuni Kilingi-Nõmmeni Liivi lahe rannikumadalikul, Läti-piiri äärne Tali ja Veelikse kant Metsepole madalikul ja Saarde piirkonna põhjaosa Soomaal ning PLP territooriumi äärmine kaguosa Saarde piirkonnas Sakala kõrgustikul.

PLP territoorium on kliima (nt aktiivsete temperatuuride, st üle 10°C, aastane kogusumma - 1998°C, Eesti rekord) poolest Eesti soojemaid piirkondi, eriti lõunasse avatud madalaveelise Pärnu lahe rannikul. Samas on riimveeline madal Pärnu laht Eestis üks pikemalt jääkatte all olevatest rannikulahtedest: aastakeskmiselt 142 päeva. Territooriumile jääb nii Eesti üks kuivemaid paiku – Kihnu saar (Kihnu vald) kui ka Jäärja küla (Saarde vald), kus on mõõdetud pika vaatlusperioodi ajal Eesti suurim aastakeskmise sademehulk.

Pärnu maakond on suurim nii soode (18,5% Eesti soodest) kui ka metsamaa (11% Eesti metsadest) territooriumi poolest. Kuigi suur osa soodest ja metsadest jääb naabruses paikneva Rohelise Jõemaa territooriumile, siis soode poolest paistab silma ka PLP territooriumi lääneosa (eriti Audru ja Koonga) ning metsarikkuse poolest Vahe-Eesti lõunaossa jääv Saarde piirkond. Samuti on Pärnumaa Eestis esikohal kaitstava territooriumi suuruse poolest, sama käib ka püsielupaikade arvu kohta. Suur osa neist loodusrikkustest paikneb PLP territooriumil. Siia saab lisada ka NATURA jms alad rannikumeres: kokkuvõttes on tegemist keskmisest loodusrikkama alaga Eesti kontekstis. Kliimamuutuste kontekstis on väga oluline, et Pärnumaa rannikut (st PLP rannikupiirkonda) peetakse Läänemere üheks haavatavamaks rannikulõiguks tormide tugevuse ja sageduse suurenedes – põhjusteks sealhulgas lääne-edelasuunaline avatus ja Eesti väikseim ranniku maakerge.

Kultuurigeograafiliselt tuleb märkida, et PLP territooriumil asub nii teadaolevalt vanim inimasula koht Eestis – Pulli küla (Sauga piirkond, Tori vald) kui ka UNESCO poolt maailma vaimse kultuuripärandi nimekirja kantud Kihnu kultuuriruum, mis hõlmab Eesti suurima püsielanikkonnaga väikesaare Kihnu ja sõsarsaare Manija koos ümbritsevate laidudega. Kultuuriruumi põhiosa jääb Kihnu piirkonda (Kihnu vald), Manija aga Tõstamaa piirkonda (Pärnu linna Tõstamaa osavald). Tugevaima identiteediga PLP territooriumil ongi arvatavasti kihnlased – eelmisel (2011 a) rahvaloendusel märkisid end kihnu murraku rääkijate (kihnu kiel) oskajateks 1320 inimest: see arv ületab tunduvalt Kihnu kultuuriruumi saartel aastaringset elavate püsielanike (hinnanguliselt ligi 400) arvu.

Joonis 4. Eesti kihelkondade ja kohalike omavalitsuste piirid: väljavõte PLP territooriumi kohta. Allikas: Päranditurism Eestis: potentsiaal ja arenguvõimalused (RITA 4: TAI poliitika seire. Lõpparuanne), Tartu Ülikooli ajaloo ja arheoloogia instituut: <https://leaderliit.eu/raamaturiil/uuringud/>

Kihelkondade lõikes asub PLP põhiosas 7-8 kihelkonna territooriumil. PLP puhul on laias laastus mentaalselt tegemist „Mere-Pärnumaaga“, sisemaal paikneva naabertegevusrühma – Rohelise Jõemaa Koostöökogu puhul saame sellises kontekstis rääkida „Metsa-Pärnumaast“. Ka PLP rannikust kaugemale jäävad piirkonnad on ajalooliselt olnud siirdealadeks ranniku ja sisemaa vahel. Nii on Mihkli kirikukihelkond kuulunud Saare-Lääne piiskopkonda ja hiljem, unikaalsena Eestis, olnud jaotatud (1627. aastast) Pärnu- ja Läänemaa vahel. Samuti on Eesti üks suurema territooriumiga kihelkondi – Saarde olnud ajalooliselt seotud Eesti ühe noorema (moodustati 1862. a) Hädemeeste kihelkonnaga.

Rahvuslikul ärkamisajal 19. sajandil oli selle üheks keskmeks naabertegevusrühma – Rohelise Jõemaa Koostöökogu territoorium, eelkõige Vändra, Kurgja ja Tori. PLP territooriumil asuva Hädemeeste rannik paistis aga üle Eesti silma suurima purjelaevaehituse poolest.

Ainsana Eestis saab PLP territooriumi puhul rääkida liivi võimalikust kultuuri- ja ajaloopärandist: lõunapoolsele rannikualale jääb omaaegne liivlaste asuala põhjapiir (mis erinevate teadlaste väidete järgi võis paikneda Orajõest Pärnuni).¹

¹ Liivlased. Ajalugu, keel ja kultuur. Eesti Keele Sihtasutus, Tallinn 2011.

Eesti pärandiregioonidest² asuvad PLP territooriumi lõunaosas kaks - Luitemaa, Saarde piirkonda ulatub lisaks ka Mulgimaa. Põhja pool asuvad Pärnu, Tõstamaa, Kihnu ja Läänemaa pärandiregioon, viimane samanimelise ajaloolise maakonna aladel tänapäeva Lääneranna vallas.

PLP tegevuskava territooriumi alljärgneval sotsiaal-majanduslikul iseloomustamisel on arvesse võetud Maaeluministeriumi ja EL vastavates aktides mainitud. Taustainfona ja liigse dubleerimise vältimiseks on sealhulgas rahvastikuprotsesside kohta soovitatav tutvuda strateegia „Pärnumaa 2035+“ vastava lisaga, mis käsitleb Pärnu maakonna arengut laiemalt.

3.2. PLP tegevuspiirkonna rahvastiku kirjeldus

PLP tegevuspiirkonnas elab viimase rahvaloenduse (toimus 31.12.2021) andmete järgi 21 862 elanikku, kes elavad 202 asustusüksuses. Viimase paarikümne aastaga on PLP territooriumil elava rahvastiku osatähtsus maakonna rahvastikust kasvanud 1,4 protsendipunkti võrra: 2000. aasta 24,1%-lt 25,5%-ni (nii 2011. kui 2021. aastal).

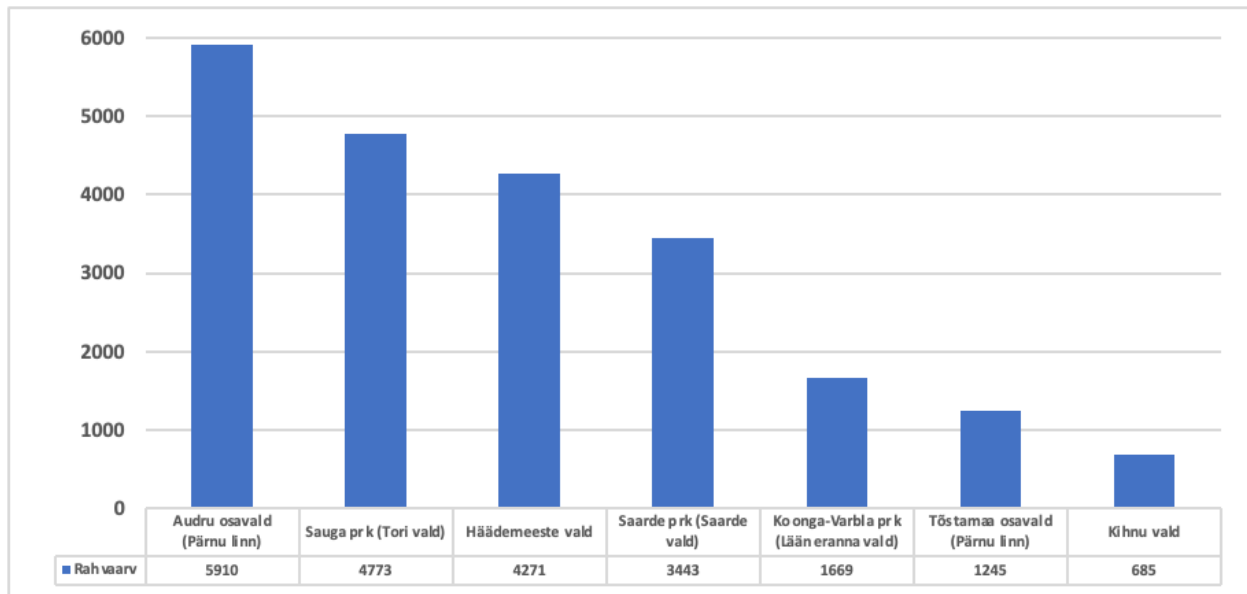
Valdav enamuse 202 asustusüksusest on külad (194), territooriumile jääb üks linn (Kilingi-Nõmme Saarde vallas), 1 alev (Lavassaare Pärnu linnas Audru osavallas) ja 6 alevikku (Häädemeeste ja Võiste Häädemeeste vallas, Audru ja Tõstamaa Pärnu linnas samanimelistes osavaldades, Tihemetsa Saarde vallas ja Sauga Tori vallas). Asustusüksusi on kõige rohkem Lääneranna valla PLP osas - 82, järgnevad Pärnu linna PLP osa - 47 (sh Audru osavallas 27 ja Tõstamaa osavallas 20), Häädemeeste vallas 31, Saarde vallas 27, Tori valla PLP osas 27 ja Kihnu vallas 4.

Asustusüksuste tüübi³ järgi on PLP territooriumil ainult kaks asulat, mis ei ole maalised. Sauga alevik (1318 elanikku; 1,48 km²) ja Tammiste küla (1724 elanikku; 11,17 km²) kuuluvad väikelinnaliste asustusüksuste hulka. Mõlemad asustusüksused asuvad Sauga piirkonnas Tori vallas. Piirnedes vahetult kesklinn Pärnuga, on nad funktsionaalselt Pärnu linnastu osadeks. Mõnevõrra üllatav võib olla fakt, et PLP territooriumil asuv ainus linn – Saarde piirkonnas asuv valla keskus Kilingi-Nõmme (mis on vallasisene linn) kuulub samuti maaliste asustusüksuste hulka. Väikelinnalistes asustuspiirkondades elab kokku 3043 elanikku ehk 13,9% PLP territooriumi rahvastikust, ülejäänud 86,1% (18 820 elanikku) elab 200 maalises asustusüksuses. Kaks eespool nimetatud väikelinnalist asustusüksust kokku hõlmavad kõigest 0,5% PLP territooriumist.

² Rahvakultuuri aastaraamat 2021.

³ Asustuspiirkonnad jagunevad maaliseks, väikelinnaliseks ja linnaliseks asustusüksuste kaupa, mis määratakse kindlaks, lähtudes järgmistest näitajatest: maaline asustuspiirkond on selline, kus rahvastiku tihedus on väiksem kui 200 elanikku/km² kohta või kui tihedama asustusega piirkondade rahvaarv on alla 5000 elaniku; väikelinnaline asustuspiirkond on selline, kus suurem osa elanikest elavad piirkonnas, kus rahvastiku tihedus on suurem kui 200 elanikku/km² kohta ja väiksem kui 1000 elanikku/km² kohta ning rahvaarv sellise tihedusega klastris on suurem kui 5000 inimest; linnaline asustuspiirkond on selline, kus suurem osa elanikest elavad piirkondades, kus rahvastiku tihedus on suurem kui 1000 elanikku/km² kohta ja rahvaarv sellise tihedusega klastris suurem kui 5000 inimest. Asustuspiirkonna määramise aluseks on Statistikaameti meetodika.

Tegevuspiirkonna territooriumil toimuvat rahvastikuprotsesside kirjeldamiseks on siinkohal otstarbekas jätkata PLP strateegia varasemates versioonides kasutatud kandipõhist lähenemist (vt ka vastavat lisa). Rahvastikuarvestuse aluseks on Statistikaameti poolt läbiviidud rahvaloenduse andmete kasutamine, mis võimaldab jõuda analüüsi tegemisel asustusüksuse tasemeni (Joonis 4).

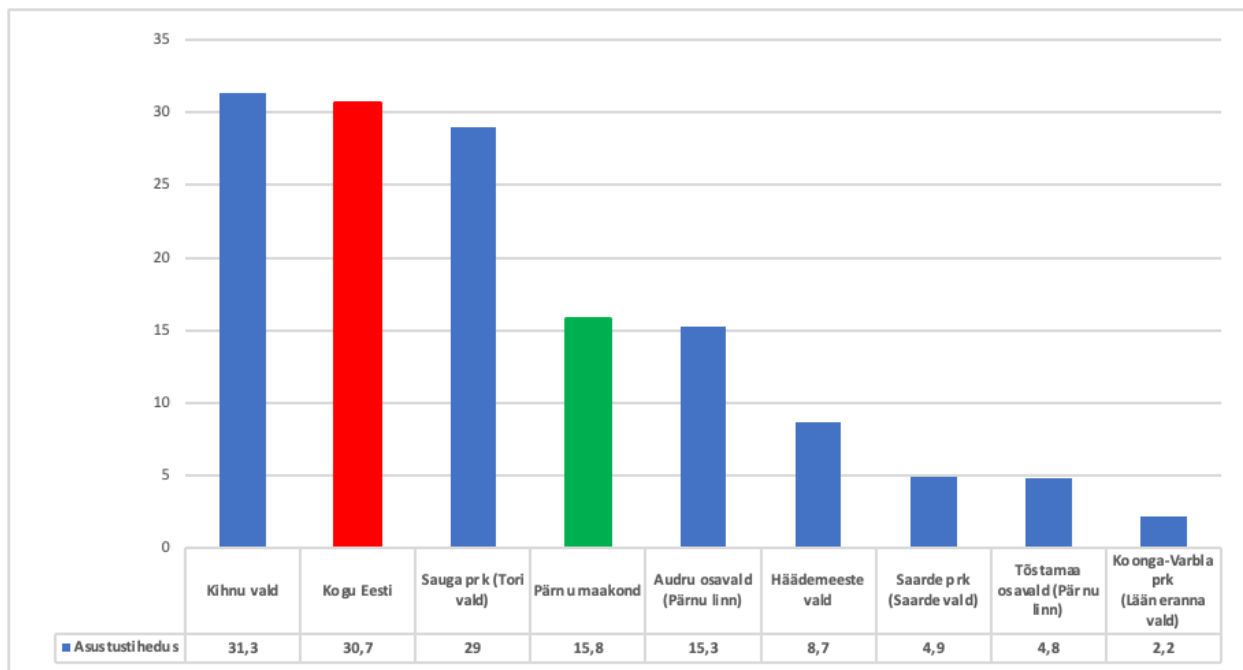
Joonis 5. PLP elanikkonna jagunemine piirkondade (7) lõikes – seis 31.12.2021 rahvaloendus.

Allikas: Statistikaamet.

PLP kõige rahvarohkeimas piirkonnas – Audru osavallas elab 27% tegevuspiirkonna elanikest. Kihnu vallas, mis väikseim piirkond, elab ligi 3% rahvastikust. Nende kahe äärmuse vahel on Tori vald (Sauga piirkond) 22%, Häädemeeste vald 20%, Saarde vald (Saarde piirkond) 16%, Lään eranna vald (Koonga-Varbla piirkond) 8% ja Tõstamaa 6% tegevuspiirkonna rahvastikust.

Elanikkonna tihedus on suurem valglinnastunud piirkondades Häädemeeste ja Tori valla ning Pärnu linna Audru osavalla vahetult Pärnu kesklinnaga piirnevates asustusüksustes.

PLP kui ka kogu Pärnu maakonna asustusmuutrit iseloomustavad väga suured kontrastid. Definitsiooni kohast asustamata maad oli eelmise (2011) rahvaloenduse ajal Eestis veidi üle 50% ja tollasel Pärnumaal veidi üle 64% maismaast. Ainult Ida-Virumaal oli asustamata maa osakaal veel suurem.

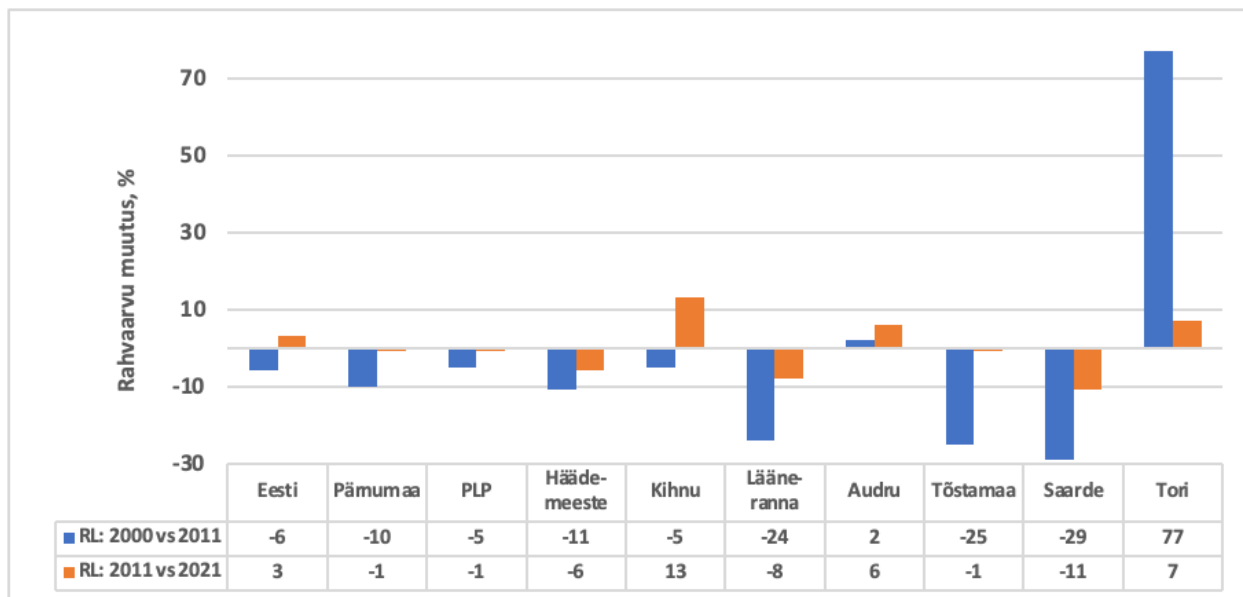

Joonis 6. PLP asustustihedus (elanikku/km²) piirkondade (7) lõikes – seis 31.12.2021 rahvaloendus.

Allikas: Statistikaamet.

PLP tegevuspiirkonna elanikkond kahanes aastatel 2000-2011 vähem kui Pärnumaa rahvastik keskmiselt: -5% vs 14%, vahe ligi kolm korda: vt täpsemalt Lisa 7. Maakonnakeskuse ümber toimunud hoogne (valg)linnastu kasv mahendas maakonna äärealadel toimunud järsku langust. Näiteks mõnes (eriti eraldatud sisemaa) kandis kahanes sel dekaadil rahvaarv ligi poole võrra.

Järgmine aastakümme, 2011-2021, tõi rahvastiku kahanemise protsessile leevendust. Näiteks 9 kandis (45-st) leidis peale aastatuhande esimesel aastakümnel toimunud rahvaarvu langust aset elanike arvu tõus. Valglinnastunud alade 4 kandis on rahvaarv kasvanud mõlemal viimasel aastakümnel, aastatel 2011-2021 küll rahulikumas tempos. Sel aastakümnel PLP rahvaarv kahanes veidi (-1% võrra), samas rütmis Pärnumaa keskmisega.

Joonis 7. PLP piirkondade (7) rahvaarvu muutused suhtarvudes, % – alus rahvaloendused (2000, 2011, 2021). Allikas: Statistikaamet.

PLP eripäraks, võrreldes teise suurema Pärnumaa *Leader*-tegevusrühma tegevuspiirkonnaga (Rohelise Jõemaa Koostöökogu), on sesoonsus, eriti rannikualadel ja saartel. Eesti elanike kasvava mitmepaiksuse tõttu on sellistes kohtades rahvastikuarvestamine seotud teatud eripäradega. Samal ajal on osa-ajaga maal elavate inimeste (ka nn suve- (ehk suvikute) või nädalalõpumaaelanike) kaasamine kohalike omavalitsuste ja kogukondade tegevusse suure potentsiaaliga. Viimasel paaril aastal on nii koroonaviiruse piirangute kui ka kaugtöö võimaluste kasvu tõttu üha atraktiivsemaks saanud maakodude omamine.

Rahvastiku vähenemise ja sesoonsuse kõrval tuleb PLP tegevuspiirkonna puhul samuti, sarnaselt kogu Eestile ja arenenud maailmale, pidada silmas rahvastiku vananemist. Seda kinnitab elanikkonna kolme tähtsaima vanuserühma (0-17-aastased ehk lapsed ja noored, 18-64-aastased ehk tööeline elanikkond; 65+-aastased ehk pensionieas inimesed) osakaalude võrdlemine kolme viimase rahvaloenduse andmetel. Laste ja noorte osakaal on kahe viimase aastakümne jooksul kahanenud PLP-s 7 ja kogu maakonnas 5 protsendipunkti võrra. Pensioniealiste osakaal on aga PLP tegevuspiirkonnas kasvanud 5 ja kogu maakonnas 7 protsendipunkti võrra. PLP tegevuspiirkonnas on vananemise näitajaid „mahendanud“ valglinnastumine – teatavasti on linnapiiride taha siirdunud elanikkond keskmisest noorem. Vanemaelise rahvastiku osatähtsus on suurem maakonnakeskusest kaugemal asetsevates kantides. Huvitav äärmuslik näide on Manija kant (Manija saar), kus kahe viimase rahvaloenduse andmetel ei elanud ühtegi last ega noort, st 0-17-aastased puudusid.

Kahaneva elanikkonnaga kohandamiseks on rahandusministeeriumi poolt koostatud tühjeneva elukeskkonna kohandamise juhend.⁴ 2020. aastal viidi läbi uuring kahaneva rahvastikuga piirkondade elukeskkondade kaardistamiseks ja kohandamiseks vastavaks elanike arvule ning nende vajadustele. Uuringu tulemusena valmis juhend „Suunised ruumilise kahanemise analüüsimiseks ja kohandamise strateegia koostamiseks“, mis on mõeldud KOVidele ruumilise kahanemise ilmingute (eelkõige eluhoonete tühjenemise) prognoosimiseks ja kaardistamiseks. Ülaltooduga haakub info asustatud ja asustamata eluruumide kohta.⁵ Pärnu maakonna, sealhulgas PLP territooriumi Eesti keskmisest kõrgemad suhtarvud on seotud nii piirkondade rahvastikutrendidega, sotsiaal-majandusliku olukorraga kui ka sesoonsuse faktoriga.

Tabel 1. Rahvastikuregistris seisuga 01.01.2020 asustatud ja asustamata eluruumid: PLP territooriumi kas täielikult või osaliselt hõlmavate KOVide lõikes. Allikas: Rahandusministeerium.

KOV	Asula nimi	Hoonete arv	Eluruumide arv kokku	Asustatud eluruumide arv (residentsuse indeks)	Asustamata eluruumide arv (residentsuse indeks)	Asustamata eluruumide osakaal, % (residentsuse indeks)	Asustatud eluruumide arv (Rahvastikuregister)	Asustamata eluruumide arv (Rahvastikuregister)	Asustamata eluruumide osakaal, % (Rahvastikuregister)
Häädemeeste vald	KOV kokku	67	621	402	219	35,3	410	211	34,0
	Alevikud kokku	25	218	147	71	32,6	148	70	32,1
	Külad kokku	42	403	255	148	36,7	262	141	35,0
Kihnu vald	KOV kokku	3	20	9	11	55,0	9	11	55,0
	Külad kokku	3	20	9	11	55,0	9	11	55,0
Lääneranna vald	KOV kokku	182	1711	956	755	44,1	964	747	43,7
	Alevikud kokku	16	193	114	79	40,9	115	78	40,4
	Külad kokku	102	921	450	471	51,1	455	466	50,6
Pärnu linn	KOV kokku	1417	19704	13680	6024	30,6	13821	5883	29,9
	Lavassaare alev	17	259	187	72	27,8	188	71	27,4

⁴ <https://planeerimine.ee/2021/01/valminud-on-tuhjeneva-elukeskkonna-kohandamise-juhend/>

⁵ Hoonete loend on koostatud Aadressiandmete süsteemi (ADS) ja Ehitusregistri alusel seisuga 01.01.2020. Loendisse on kaasatud vähemalt 3 eluruumi (tavaeluruume ja asustatud mitteiluruume) sisaldavad hooned. Hoonete seas on erineva kasutusotstarbega hooned, võib sisaldada ka hooned, mida tellimustöö eesmärgist lähtuvalt poleks vaja olnud kaasata. Loendist võivad olla välja jäänud hooned, mille puhul ei ole võimalik registreerida (ADS ja EHR) andmetele tuginedes öelda, et hoones võiks olla 3 või enam eluruumi. Hoone eluruumide arv kokku on asustatud ja asustamata eluruumide ning asustatud mitteiluruumide summa. Eluruum või mitteiluruum on loetud asustatuks Rahvastikuregistri alusel, kui selles oli 01.01.2020 seisuga registreeritud vähemalt 1 isik. Eluruum või mitteiluruum on loetud asustatuks residentsuse indeksi alusel, kui selles oli 01.01.2020 seisuga registreeritud vähemalt 1 Eesti resident. Konfidentsiaalsuse tagamine: Kui hoones on üks või kaks tühja eluruumi, siis tühjade ega asustatud eluruumide andmeid hoone kohta ei esitata. Kui asulate grupis on ainult üks hoone, mille kohta andmeid ei saa esitada, siis kustutatakse lisaks sama asulate grupi veel ühe hoone andmed.

	Alevikud kokku	53	536	404	132	24,6	403	133	24,8
	Külad kokku	90	694	482	212	30,5	479	215	31,0
Saarde vald	KOV kokku	156	1231	799	432	35,1	801	430	34,9
	Kilingi-Nõmme linn	69	537	374	163	30,4	374	163	30,4
	Alevikud kokku	20	224	153	71	31,7	153	71	31,7
	Külad kokku	67	470	272	198	42,1	274	196	41,7
Tori vald	KOV kokku	244	2406	1753	653	27,1	1762	644	26,8
	Alevikud kokku	77	851	637	214	25,1	643	208	24,4
	Külad kokku	82	561	372	189	33,7	375	186	33,2
Pärnumaa kokku		2339	28318	19378	8940	31,6	19562	8756	30,9
Eesti kokku		26708	50157 5	38305 6	118519	23,6	385485	116090	23,1

Pärnu maakonna rahvastiku sooline struktuur on püsinud suhteliselt muutumatuna vähemalt viimased paarkümmend aastat, kuigi on liikunud aeglaselt tasakaalu poole (Tabel 3). Kui 2014 aastal oli mehi 46,8% ja naised 53,2% elanikkonnast, siis tänasel päeval (2022) on mehi 47,2% ja naised 52,8%, Eesti vastavad näitajad on 47,6% ja 52,4%. Pärnumaa linnalises asustuspiirkonnas on mehi 45,5%, väikelinnalises asustuspiirkonnas 48,0% ja maalises asustuspiirkonnas 48,9%. PLP tegevuskava rahvastiku soolist jaotust uurides on näha, et sooline tasakaal on kõige rohkem tasakaalust väljas väiksema rahvaarvuga ja äärelisema asendiga kantides, kus peaaegu valdavas enamuses on mehi rohkem kui naisi. Vastupidi, valglinnastunud suure rahvaarvuga kantides on naised keskmisest rohkem, vastates soolise proportsiooni mõttes riigi keskmisele (kokkuvõttes on naised veidi rohkem kui mehi).

Statistikaameti ja Tartu Ülikooli poolt 2019. aastal koostatud rahvastikuprognosis järgi peaks Pärnumaa rahvastik vähenema rännet arvesse võttes aastate 2014-2040 jooksul 18%. Positiivses mõttes on prognoos parem Tartumaa (+5%), Harjumaa (+2%) ja Raplammaa (-13%) kohta. Peale Raplammaa on ülejäänud Pärnumaa naabrite osas prognoos negatiivsem: Läänemaa -23%, Viljandimaa -26% ja Järvamaa -31%. Tegemist on nende maakondadega, millega rändesaldo on seni olnud Pärnumaa jaoks positiivne – see on aidanud teatud määral kompenseerida suurt rändevoogu Harjumaa ja varasemal ajal ka välismaa suunas. Aastaks 2035 ehk selle arengustrateegia ajalise lõpphorisondini peaks maakonna rahvaarv vähenema 10 359 inimese ehk 12,8% võrra. Kui Pärnu maakonna rahvastikuprognosis prognoositi, et elanikkond langeb 2019. aasta 85 938-ilt 2022. aastaks 84 540-ni, siis rahvaloenduse põhjal korrigeeritud pilt näitas käesoleva (2022) aasta alguses 85 705. Vahe on +1165. Eespool mainitud prognoosi järgi peaks maakonnas elama 2035. aastal 77 983 ja 2045. aastal

72 708 elanikku. Uute rahvaloenduse andmete järgi on võimalik eeldada eespool toodust positiivsemaid arve, eriti kui õnnestub kinnistada rändesaldo osas eelmise (2021) aasta positiivset trendi tulevikus.

Rahvastikuprognoside kontekstis on PLP tegevuskava territoorium tänapäeva mõistes komplitseeritud, eriti võttes arvesse 2017. aastal toimunud haldusterritoriaalse reformi tulemusi, kui tegevusrühmade piirid üle Eesti kulgevad tihti kohalike omavalitsuste siseselt. Siinkohal siiski üks varasem (2012. aasta) Statistikaameti poolt koostatud rahvastikuprognos, kus arvestades aastakümneid kestnud negatiivset loomulikku iivet ja elanikkonna soolis-vanuselise koosseisu on tehtud vaade tulevikku. Tõllal koostatud prognoosis aluseks omaaegne haldusterritoriaalne jaotus, mille alusel on omakorda võimalik tuletada tulevikuvaade PLP piiride järgi. Kuna tegemist ilma rännet arvesse võtmata tehtud prognoosiga, siis näitab see kujukalt piirkonna sisemist demograafilist potentsiaali.

Tabel 2. Pärnu maakonna kohalike omavalitsuste (haldusreformi eelsetes piirides) elanike arvu prognoos 2013-2017 ja 2035 kohta (esialgne rahvastikuprognos ilma rändeta) – valikuline väljavõte PLP territooriumi kohta. Allikas: Statistikaamet.

Kohalik omavalitsus	Prognoos 2015	Rahvaarv 01.01.2015	Prognoos 2016	Rahvaarv 01.01.2016	Prognoos 2017	Rahvaarv 01.01.2017	Prognoos 2035
Häädemeeste	2341	2388	2323	2522	2306	2487	2104
Tahkuranna	2343	2392	2341	2352	2338	2389	2237
Häädemeeste vald*	4684	4780	4664	4874	4644	4876	4341
Kihnu	484	502	481	682	479	686	429
Koonga	949	1008	941	1051	933	1035	808
Varbla	779	786	770	823	761	805	633
Koonga-Varbla piirkond kokku (Lääneranna vald)**	1728	1794	1711	1874	1694	1840	1441
Audru	5046	5209	5036	5269	5024	5232	4773
Lavassaare	427	449	424	457	421	454	379
Audru osavald kokku***	5473	5658	5460	5726	5444	5686	5152
Tõstamaa****	1186	1237	1176	1305	1166	1284	1011
Saarde*****	3663	3733	3627	3895	3591	3818	3105
Sauga*****	4522	4459	4538	4071	4553	4154	4610
PLPK kokku	21740	22163	21657	22427	21571	22344	20089

Märkused:

*Tollased Häädemeeste ja Tahkuranna vald moodustavad tänapäeva Häädemeeste valla.

**Tollased Koonga ja Varbla vald moodustavad tänapäeval Lääneranna valla PLP tegevuskava piirkonna osa.
***Lavassaare (alev)vald on tabelis kajastatud eraldi, kuna prognoosi koostamise ajal oli tegemist omaette kohaliku omavalitsusega. Teatavasti liitus Lavassaare vald Audru vallaga 2013. a sügisel.
****Tollane Tõstamaa vald moodustab tänapäeva Pärnu linna Tõstamaa osavalla.
*****Tollane Saarde vald moodustab tänapäeva Saarde valla PLP tegevuskava piirkonna osa.
*****Tollane Sauga vald moodustab tänapäeva Tori valla PLP tegevuskava piirkonna osa.

3.3. PLP tegevuspiirkonna sotsiaal-majanduslik iseloomustus

Majandusgeograafiliselt võib PLP territooriumi jagada alljärgnevalt:

1. Maastikuliselt atraktiivsete *rannikualade* hulka kuuluvad ka püsiasustusega väikesaared Kihnu ja Manija. Rannikualasid iseloomustab sesoonsus, sealhulgas elanike arvu mitmekordistumine suvehooajal pluss suur turistide arv. Kalanduse puhul tuleb märkida, et Pärnu laht on Eesti tähtsaim rannakalanduse piirkond.
2. *Maakonna kaguosa*: endise Saarde valla territoorium koos maakonna kaguosa tähtsaima tugikeskuse - Kilingi-Nõmme linnaga. Tegemist on valdavalt metsarikka piirkonnaga, Läti piiri ääres on kohati märgaladerohke maastik.
3. *Pärnu linna lähitagamaa* - Suur-Pärnu (elanike arvu suuruselt kolmas valglinnastunud piirkond Eestis) linnapiiride taha jäävast valglinnastunud alast jääb kolmveerand PLP tegevuskava territooriumile. Siinsetel tööstusaladel (Audru, Sauga, Uulu) jm tegutsevad mitmed maakonna tööstuse lipulaevad (AQ Lasertool, Valmos, Fennobed jpt).
4. Neljanda eriilmelise piirkonnana võib välja tuua väga hõreda asustusega *PLP territooriumi loodeosa* – märgaladerohke ja kohati metsarikka Audru, Tõstamaa ja Koonga-Varbla piirkonna sisemaa.

SKP (sisemajanduse koguprodukt) elaniku kohta ja kogulisandväärtus sektorite ja piirkonnatüüpide kaupa, põllumajanduses ja esmatootjate seas.

Teadaolevalt Eestis LEADER-tegevusrühmade territooriumide lõikes sellist näitajat nagu SKP eraldi ei mõõdeta – selleks on need piirkonnad (valdavas enamuses) liiga väikesed. Siinkohal tuleb lähtuda Pärnu maakonna näitajatest. Pärnumaa puhul tuleb arvesse võtta, et lõviosa maakonna SKP-st luuakse keskuslinnas Pärnus. Tulenevalt maapiirkondade majanduse struktuurist on PLP osa (sarnaselt Rohelise Jõemaa ja Kodukant Läänemaa tegevuskava territooriumile) maakonna keskmisest oluliselt väiksem kui PLP rahvaarvust tulenevalt võiks oletada, st alla veerandi.

Pärnu maakonnas vähenes ajavahemikus 2008-2021 teenindussektori osatähtsus 62%-lt tasemeni 59,3%, tööstussektori osakaal tõusis aga 32%-lt 35,1%-ni. Primaarsektori osakaalu iseloomustab algselt tõus 6%-lt 9%-ni ja siis langus 5,6%-ni. Kogu Eesti kohta on vastavad proportsioonid (%) 71,3:26,4:2,3. PLP territooriumil on hinnanguliselt primaarsektori osakaal tunduvalt suurem maakonna keskmisest ning tööstuse ja teeninduse osakaal vastavalt väiksem, sarnaselt teistele maapiirkondadele. Alljärgnevalt lühiülevaade PLP territooriumi majanduse kohta, alustades primaarsektorist.

Ettevõtluse dünaamikas väärib märkimist majanduslikult aktiivsete ettevõtete arvu kolmekordistumine võrreldes aastatuhande algusega. Arvesse tuleb aga võtta, et alates 2013. aastast lisati statistikasse füüsilisest isikust ettevõtjad (FIEd) ja 2017. a haldusterritoriaalse reformi tulemusel suurenes maakond. Aasta 2021 seisu järgi ulatus majanduslikult aktiivsete ettevõtete arv maakonnas ca 7100-ni, neist ligi 2500 hinnanguliselt oli PLP territooriumil. Koondumine maakonnakeskuse piirkonda on olnud pidevaks trendiks.

Pärnu lahe piirkonna ümbrus on Eesti tähtsaim rannakalanduse piirkond, andes (varasema statistika järgi) ligi pool Eesti rannapüügist. Suuremad väljakutsed on kalavarude kestlik majandamine ja traditsioonilise rannakalanduse säilimine.

Metsandus – tulenevalt eespool märgitud metsamaa suurest pindalast on Pärnumaa suurim metsaraie (ligi 1,5 mln m³) regioon Eestis (11% raiemahust). Tuntav osa sellest sellest tegevusest toimub ka PLP territooriumil, eriti Vahe-Eesti lõunaossa jäävat Saarde piirkonnas. Tulenevalt maakonna suurusest ja loodusrikkusest on Pärnumaa samuti Eesti suurim jahinduspiirkond – ligi pool sellest jääb PLP territooriumile.

Põllumajandus - maakonna selle majandusharu üheks tugevuseks on loomakasvatuse allharu piimandussektor: 2. koht toodangu mahult Eestis 2022. aastal. Pärnumaa oli 2021. aastal esimesel kohal nii veiste (sh lihaveiste) (31,1 tuh) kui ka kitsede (0,7 tuh) arvu poolest.

Teisel kohal oldi piimalehmade arvu poolest, kolmandal-neljandal kohal oli maakond mesilasperede, neljandal kohal lammaste arvu ja mee toodangu poolest. Kui piimatootmise raskuskese on maakonnas sisemaal (st Rohelise Jõemaa territooriumil), siis PLP territoorium paistab silma muu loomakasvatuse (sh lihaveisekasvatus, lambakasvatus jne) poolest.

Mitmekesine tööstussektor on tugevamalt arenenud Pärnu linna lähiümbruses, sealhulgas sealsetes tööstusaladel. Tööstusel on võimalik võita praegu globaalsel tasandil toimuvast tarnetahelate lühendamise trendist. Suuremad väljakutsed ettevõtjate ees on lisaks tööjõu kättesaadavusele energia- ja tooraine sisendite järsk kallinemine.

Turismi- ja puhkemajandus - Pärnumaa on traditsiooniliselt olnud turistide hulgalt Eesti maakondade seas Harjumaa järel sihtkohaks number kaks, olles juulis, suvepuhkuste tippkuul, Eesti puhkajate meelispaiku. Kui kesklinn Pärnu osatähtsus maakonna selle sektori näitajatest on ligi 80%, siis ülejäänud 20%-st ehk maapiirkondade turismist langeb lõviosa PLP tegevuskava territooriumile. Turismi- ja puhkemajanduse olulisus tuleb esile selle valdkonna eraldi strateegiana, rääkimata „Romantilisest Rannateest“.

Majandusstruktuuri osas on PLP tegevuskava territooriumi ettevõtluse tähtsamad väljakutsed (lisaks eespool mainitutele) sarnased enamuse Eesti maapiirkondade omadele: lisandväärtuse tõstmine, majandusstruktuuri

uuendamine ja mitmekesistamine. PLP eripäraks on (suhteliselt väikese lisandväärtusega) turismi- ja puhkemajanduse ning kalanduse keskmisest suurem osakaal. Tähtis on, et ei jäädaks nõrkesemisse sissetuleku lõksu, jäädes (Põhjamaade) odava tootmise ja teeninduse piirkonnaks, kuivõrd reeglina teadmismahukam majandus eeldab avaliku sektori olulist toetavat ja suunavat rolli.

EASi poolt on Pärnumaa (koos Lääne- ja Viljandimaaga) fookusvaldkondadeks pakutud loodus- ja elamusturismi, hõbemajandust, tervise- ja meditsiini ning rehabilitatsiooni teenuseid. Enamus sellest pakkumisest haakub suures osas PLP territooriumi majanduse potentsiaaliga.

Tööturg

PLP tegevuskava territooriumi arengut ja võimalikku tulevikku vaadates on väga tähtis selline näitaja nagu demograafiline tööturusurveindeks - Eestis jääb sel aastal (seisuga 01.01.2022) enamus maakondades see näitaja alla kriitilise piiri, v.a Tartumaa (1,11) ja Harjumaa (1,03). Pärnumaa jääb oma näitajaga (0,82) veidi alla Eesti keskmise (0,87), olles maakondade seas neljandal kohal peale Tartumaad, Harjumaad ja Raplamaad (0,89). Pärnu maakonnas on parimad näitajad maakonnakeskuse lähedal – (kohati) valglinnastunud Tori vallas (1,02). PLP territooriumi KOVidest järgnevad: Pärnu linn (0,87), Häädemeeste (0,84), Saarde (0,57), Kihnu (0,55) ja Lääneranna (0,52).

Värskeimad Töötukassa andmed (31. märts 2023) näitavad, et Pärnumaal on 3350 ja Eestis 54 230 registreeritud töötut, see moodustab vastavalt 8,2% ja 8,1% tööjõust. Samal ajahetkel oli maakonnas välja pakutud 382 vaba töökohta (Eestis 5914).

Registreeritud töötuid oli PLP KOVide puhul sel hetkel (tähestikulises järjekorras): Häädemeestel 152, Kihnus 18, Läänerannas 193, Pärnu linnas 1762, Saardes 165 ja Toris 372, kokku 2662. Märkusena, kahjuks teeb siinkohal, sarnaselt paljudele teistele statistilistele näitajatele, täpsema PLP tegevuskava territooriumi puudutava analüüsi tegemise võimatuks näitajate näitamise täpsus KOVi täpsusega. Siinkohal on eriti tugev keskuslinna Pärnu näitaja mõju.

Tööjõus osalemise määr - aastatel 1997-2021 on selle määr kasvanud kogu Eestis 64,7%-lt 71,1%-ni ja Pärnumaal vastavalt 65,4%-lt 72,9%-ni, olles endiselt kõrgem Eesti keskmisest. Kui kogu Eestis on aastatel 2018-2021 toimunud isegi väike tagasimine (71,9%-lt 71,1%-ni), siis Pärnu maakonnas on jätkunud kasv (70,2%-lt 72,9%-ni). Pikemas perspektiivis on Eesti ühiskonnale üha suuremaks probleemiks tööjõu vähesus – sellele on tähelepanu juhtinud ka Riigikontroll avalike teenuste osutamise kestlikkust käsitlevas aruandes.

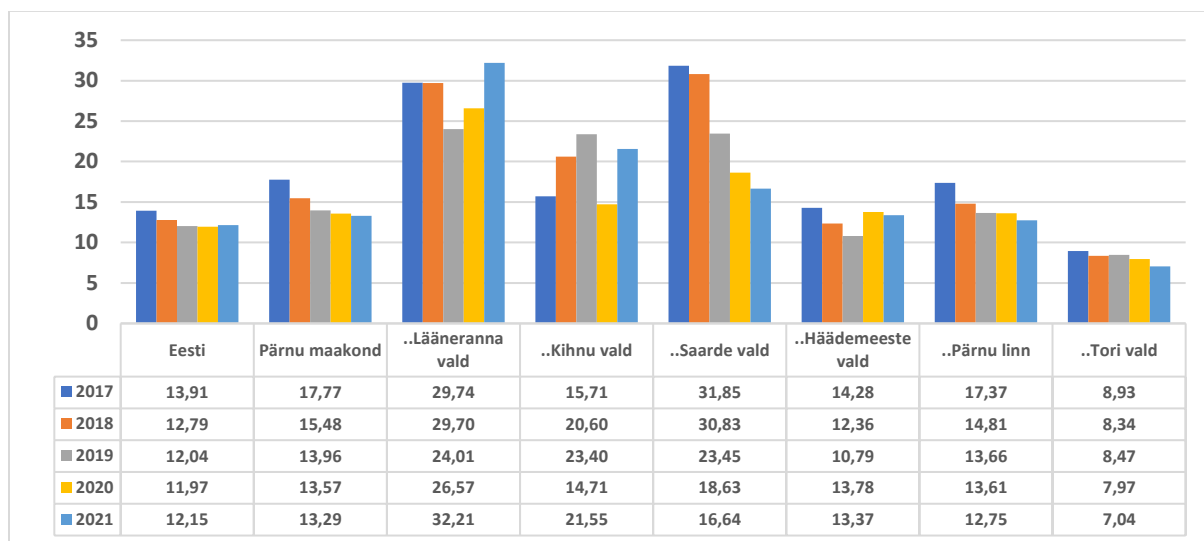
Pendelränne: Statistikaameti poolt eelmise rahvaloenduse (31.12.2011) andmetele tuginedes koostatud Eesti toimepiirkondade uuringu tulemused näitasid, et Pärnumaa moodustas laias laastus omaette toimepiirkonna, kus elas sama suurusjärg inimesi kui tollases maakonnas: 82 858 elanikku. Toimepiirkonna elanike arvu järgi oldi Eestis kolmandal kohal. Maakonnasisest tööalast pendelrännet uurides võis Pärnu linna toimepiirkonna (74 695 elanikku) kõrval aga eraldi välja tuua Vändra (4864 elanikku) ja Kilingi-Nõmme (3056 elanikku) lokaalsed toimepiirkonnad (mis kumbki olid keskuseks minimaalselt kolmele kandile). Pärnu linn ja Kihnu vald kuulusid 2011. a rahvaloenduse andmete järgi ainsatena sõltumatute kohalike omavalitsuste hulka, kus alla 30% Eestis hõivatutest käisid elukohast erinevas omavalitsusüksuses tööl. Eestis kuulusid siia lisaks Pärnule ja Kihnule mõned suuremad linnad ja üksikud vallad. Suurem igapäevane tööalane pendelränne (% hõivatutest) toimus PLP loodeosast (Tõstamaa, Koonga-Varbla piirkond) ja lõunaosa (Häädemeeste, Saarde piirkond) ning Sauga piirkonnast (Tori vald) maakonnakeskuse suunas. Välisriigis töökohta omavate hõivatute osakaal oli tollal kõrgeim (10-12,5% hõivatutest) PLP territooriumi lõunaosas (Häädemeeste, Saarde piirkond). Viimase näitaja osas tuleb märkida, et aastast 2017 on Pärnumaa välisränne olnud positiivne: tagasiränne on ületanud välismaale siirdumise.

Võttes nüüd aluseks kolme andmebaasi (Töötamise register, Rahvastikuregister, Maksu- ja Tolliamet) värskemad andmed 2020. a oktoobrist on näha, et ka Pärnumaa puhul on nii maakonnasiseselt teises omavalitsuses kui ka teises maakonnas töötamise juures inimeste tööalase pendelrände põhimotivaatoriks võit palga suurus. Pärnu maakonnas oli tollal elu- ja töökoht samas omavalitsuses 25 086 inimesel, sealhulgas Pärnu linnas 18 374, Toris 1635, Läänerannas 1315, Saardes 841, Häädemeestel 824 ja Kihnus 135. Pärnumaal, kuid teise omavalitsusse käis tööl 7989 inimest, sealhulgas Torist 3172, Pärnu linnast 1539, Häädemeestelt 956, Saardest 733, Läänerannast 421 ja Kihnust 147. Pärnumaalt kaugemale siirdus tööle kokku 7163 inimest, sealhulgas Pärnu linnast 3868, Läänerannast 665, Torist 872, Saardest 450, Häädemeestelt 408 ja Kihnust 93. Nende arvude puhul tuleb arvesse võtta ka tööandjate registreerimiskohti.

Uue trendina on ka PLP territooriumil kasvava osakaaluga kaugtöö – siinkohal on tähtis lairiba interneti võimaluste võimalikult lai ja kiire levik, sh nn viimase miili lahendusi kasutades.

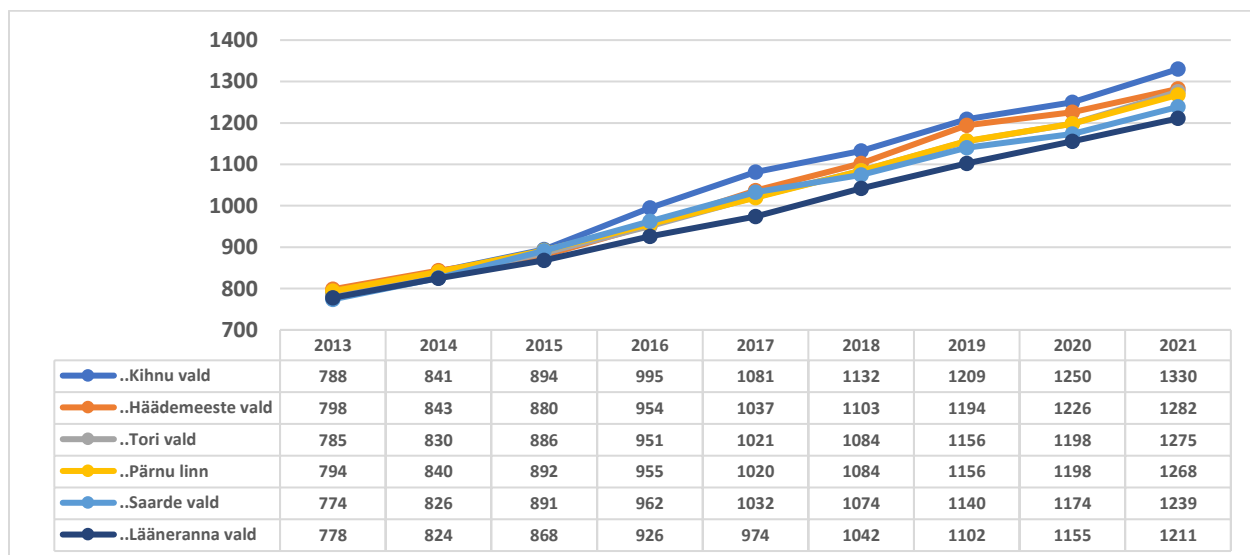
Sotsiaalareng ja sissetulekud

Eesti Euroopa Liitu astumise ajal (2004. aastal) oli suhtelise vaesuse määr (protsent näitab isikute osakaalu, kelle ekvivalentnetosissetulek oli suhtelise vaesuse piirist madalam) Eestis keskmiselt 18,3% ja Pärnumaal 18,7%. Viimaste andmete (2020. a) järgi oli see vastavalt 20,6% Eestis ja 24,8% Pärnu maakonnas.

Joonis 8. Toetus toimetulekupiiri tagamiseks elaniku kohta kogu Eestis ja Pärnumaal ning PLP territooriumi kas täielikult või osaliselt hõlmavate KOVide lõikes, 2017-2022, eurot. Allikas: Statistikaamet.

Vaesuse määraga haakub elanike sissetulekute teema. Palgatöötajate keskmine brutotulu PLP KOVide lõikes oli 2021. aastal (eurodes): Kihnus 1330, Häädemeestel 1282, Toris 1275, Pärnu linnas 1268, Saardes 1239 ja Läänerannas 1211.

Joonis 9. Palgatöötajate keskmine brutotulu PLP territooriumi kas täielikult või osaliselt hõlmavate KOVide lõikes, 2013-2021, eurot. Allikas: Statistikaamet.

Erinevat liiki pensioni (ennetähtaegne, töövõimetus, vanaduspension, muud kategooriad) saavate isikute arv oli (siin ja edaspidi seisuga 07.05.2023) Sotsiaalkindlustusameti (SKA) andmetel Pärnu maakonnas 21 475, keskmise pensioni suuruseks oli 714 eurot. Üksi elavaid pensionäre on maakonnas (2022. a oktoobri väljamaksete järgi) 6993, töötavaid pensionäre 3486 (16% pensionäridest). Pensionäride osakaal rahvastikust on PLP territooriumi kas täielikult või osaliselt hõlmavate KOVide lõikes (alanevas järjekorras) Läänerannas 29,90%, Saardes 29,38%, Pärnus 25,48%, Häädemeestel 24,61%, Kihnu 22,46% ja Toris 21,82%. Eestis on pensionäride osakaal 23,41% rahvastikust.

Tabel 3. Pensioni saavad isikud PLP territooriumi kas täielikult või osaliselt hõlmavate KOVide lõikes, seis 07.05.2023.

Allikas: Sotsiaalkindlustusamet

KOV (Linn / vald)	Isikute arv	Keskmine vanus	Keskmine pension, eurot	Üksi elavad pensionärid (2022. aasta oktoobri väljamaksete alusel)	Töötavad pensionärid	Töötavate pensionäride osakaal, %
Häädemeeste	1159	73	695	323	167	14
Kihnu	157	72	676	32	16	10
Lääneranna	1503	73	693	580	190	13
Pärnu	12 641	74	724	4102	2145	17
Saarde	1249	74	700	452	170	14
Tori	2558	72	700	734	458	18
Pärnu maakond	21 475	74	714	6993	3486	16

Puudega isikute arv on Pärnu maakonnas kokku 8225 (9,6% rahvastikust), sealhulgas neist on lapsi 559, tööealisi 3152, eakaid 4514. Eestis moodustab puudega isikute osakaal 9,3% rahvastikust. PLP territooriumi kas täielikult või osaliselt hõlmavate KOVide lõikes on (alanevas järjekorras) puudega inimeste osakaal järgmine: Kihnu 12,70%, Lääneranna 10,86%, Saarde 10,30%, Pärnu 9,33%, Tori 8,84% ja Häädemeeste 8,67%.

Tabel 4. Puudega isikud PLP territooriumi kas täielikult või osaliselt hõlmavate KOVide lõikes, seis 07.05.2023. Allikas: Sotsiaalkindlustusamet

KOV	Laps (0-16)	Tööealine (16-64,25)	Eakas (64,25+)	Kokku
Häädemeeste	22	158	880	400
Kihnu		25	45	70
Lääneranna	24	226	301	551
Pärnu	339	1745	2694	4778
Saarde	11	165	272	448
Tori	114	446	489	1049
Pärnu maakond	559	3152	4514	8225
Kogu Eesti, %	7,17	37,41	55,41	100

Tabel 5. Erihoolekandeteenust saavad⁶ isikud PLP territooriumi kas täielikult või osaliselt hõlmavate KOVide⁷ lõikes, seis 01.01.2023. Allikas: Sotsiaalkindlustusamet

Teenusel:	Häädemeeste	Lääneranna	Pärnu	Saarde	Tori	Pärnu maakond
Teenusel:						
Igapäevaelu toetamine	6	15	113	3	19	208
Kogukonnas elamine	4	2	20		6	35
Toetatud elamine	3	2	27		8	75
Töötamise toetamine	3	4	17		2	47
Ööpäevaringne erihooldus	4	10	42	1	18	89
Ööpäevaringne erihooldus sügava liitpuudega isikule		3	9	2	2	16
Ööpäevaringne erihooldus ebastabiilse remissiooniga isikule			3		4	7
Ööpäevaringne erihooldus kohtumäärusega paigutatud isikule		1	5		1	9
Kokku	20	37	236	6	60	486
Unikaalseid isikuid kokku	16	31	202	6	53	381
Järjekorras:						
Igapäevaelu toetamine	1	1	8		1	15
Kogukonnas elamine	2	2	17	2	4	32
Toetatud elamine		1	7		5	17
Töötamise toetamine	1	3	7		3	16
Ööpäevaringne erihooldus	4	5	32		4	55
Ööpäevaringne erihooldus sügava liitpuudega isikule		1	5	1	1	8

⁶ Üks isik võib olla korraga mitmel teenusel ja mitmes järjekorras.

⁷ Kihnu valla kohta andmed puuduvad.

Ööpäevaringne erihooldus ebastabiilse remissiooniga isikule			3			4
Kokku	8	12	79	3	18	147
Unikaalseid isikuid kokku	7	10	74	3	15	134
Unikaalseid isikuid EHK-s	19	38	234	7	64	451

Käesoleva strateegia koostamise aja omapäraks on Ukraina sõjapõgenikega seonduv. Seisuga 05.05.2023 oli kogu Eestis elukoha järgi registreeritud 30 857 inimest. PLP territooriumi hõlmavate kohalike omavalitsuste (tähestikulises järjekorras) oli vastav seis samal ajahetkel järgmine: Häädemeeste 31 sõjapõgenikku (0,62% valla rahvastikust); Lääneranna 29 (0,56%); Kihnu 1-5; Pärnu 1479 (2,90% - 9. koht osakaalu järgi KOVide seas Eestis); Saarde 123 (2,78% - 12. koht) ja Tori 96 (0,79%). Kokku on viimaste andmete järgi PLP territooriumi KOVidesse registreeritud ca 1760 inimest ehk 5,7% riigi kogunäitajast.

Kokkuvõtteks

Kindlasti on kõik Eesti LEADER-tegevusrühmade territooriumid ühel või teisel moel unikaalsed. Sotsiaal-majandusliku arengu eripära arvestamise olulisust kinnitab haridus- ja teadusministeeriumi tellimusel mõni aeg tagasi (täpsemalt, aastatel 2013-2014) koostatud Praxise uurimustöö „Eesti põhikooli- ja gümnaasiumivõrgu analüüs aastaks 2020“ Pärnu maakonna koolivõrgu kohta, milles on märgitud, et „...Pärnumaa eeldab teatavat erikohtlemist seoses sellega, et maakond on suurim territooriumilt, kuid küllaltki hõre (rahvaarvult neljas), mistõttu see hästi ei sobitu ei tihealade (Tartu, Tallinn) stsenaariumidega ega realiseeru ka väiksemate piirkondade – Viljandi, Rapla, Jõgeva – stsenaariumid. Eriti annab see tunda põhikoolivõrgu kujundamise juures. Pärnumaa koolivõrgu arengu juures saavad oluliseks suured vahemaad ja seetõttu ühistranspordi ning õpilaskodude (majutuse) küsimused.“ Eeltoodut saab suures osas omakorda üldistada ka PLP territooriumi kohta.

Eraldi teemaks on kohaturundus, kus lisaks külalistele suunatud marketingile on olulisteks fookusteks ka uute investeringute ja uute elanike (maksumaksjate) ligimeelitamine, näidates PLP territooriumi atraktiivse elu-, puhkamis- ja ettevõtluskeskkonnana. Üheks võimaluseks on siinkohal siitkandi „juurtega“ inimestele panustamine, seda nii välisriikidest kui ka pealinnaregioonist.⁸

⁸ „Analüüs ja ettepanekud inimeste tagasipöördumise soodustamiseks välja pealinna piirkonda.“ Rahandusministeerium, 2021: <https://www.fin.ee/ministeerium- uudised- ja- kontakt/organisatsioon/uuringud- ja- analuused>

4. KOGUKONNA KAASAMISE PROTSESSI ÜLEVAADE

4.1. Strateegia koostamise avaüritus ja piirkondlikud arutelud

Strateegia koostamiseks viidi erinevates PLP piirkondades ajavahemikul 31.05.2022-16.06.2022 läbi avalikud arutelud. Arutelude toimumise ajast teavitati maakondliku levikuga ajalehes „Pärnu Postimees“, KOVide ajalehtedes ja kodulehtedel, PLP kodulehel ning Facebookis PLP ja KOVide sotsiaalmeedia kontodel. Aruteludele olid oodatud kõik PLP piirkonna ettevõtjate, MTÜde ja SAde ning KOVide esindajad.

Piirkondlikud arutelud viidi läbi järgmistes kohtades ja aegadel:

- 31.05.2022 strateegia koostamise avaüritus Kosmonautika puhkekeskuses (Häädemeeste)
- 01.06.2022 piirkondlik arutelu Ermistu Puhkeküla Võrgukuuris (Tõstamaa)
- 02.06.2022 piirkondlik arutelu Varbla Rahvamaja väikeses saalis (Varbla)
- 06.06.2022 piirkondlik arutelu Allikukivi Veinimõisas (Saarde)
- 08.06.2022 piirkondlik arutelu Tahku Tares (Tahkuranna)
- 09.06.2022 piirkondlik arutelu Lõpe Klubis (Koonga)
- 14.06.2022 piirkondlik arutelu Audru osavallakeskuse saalis (Audru)
- 16.06.2022 piirkondlik arutelu Metsamaa Pärimustalus (Kihnu)

Strateegia arutelude käigu tutvustati PLP tegevuspiirkonna strateegia 2014-2025 tulemusi ning samas ka strateegia elluviimise käigus selgunud kitsaskohti. Kohalviibijatelt küsiti milliseid asju näevad nad oma tegutsemispiirkonna peamiste probleemidena ja millises suunas peaks piirkonda enim arendama. Välja toodud probleemid olid piirkonniti erinevad, kuid oli ka väga palju PLP piirkonnaüleseid kattuvusi. Näiteks kõrget elektri hindu, ehitusmaterjalide hindu, kütuste hindu ja inflatsiooni tõusu üldiselt, COVID-19 tingitud piiranguid jms nimetati kõigis piirkondades peamiste probleemidena. Selliseid juba teadaolevaid PLP-üleseid kitsaskohti piirkondlikel aruteludel eraldi ei kaardistatud ja kirja pandi ennekõike info või ettepanekud, mille poolest toodud piirkonnad teistest erinesid (Lisa 2), et oleks võimalik määratleda eraldi KOV põhised piirkondlikud arenguvajadused.

4.2. Kohalike omavalitsuste arutelud

Strateegia koostamiseks viidi mh iga piirkonna omavalitsuses läbi arutelud, et saada ka KOV sisendid piirkonna arenguvajadustest. Aruteludel osalesid KOV juhid, arendustöötajad, sotsiaaltöötajad jt KOV-ide poolt kaasatud spetsialistid.

Arutelud toimusid allolevatel aegadel:

- 10.09.2022 Sauga teenuskeskus

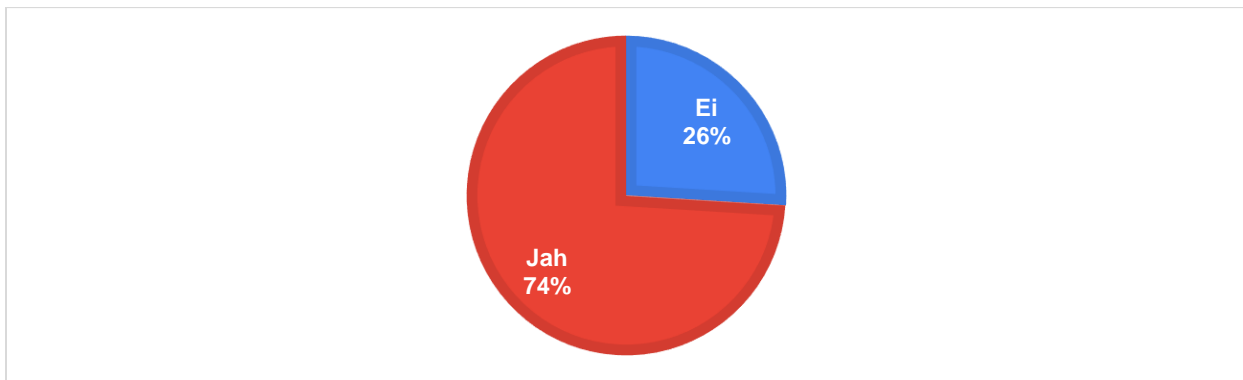
- 05.01.2023 Lääneranna vallamaja
- 08.03.2023 Häädemeeste teenuskeskus
- 15.03.2023 Saarde vallamaja
- 17.03.2023 Tõstamaa osavallakeskus
- 14.04.2023 Kihnu rahvamaja

4.3. Strateegia koostamise küsimustik

Ajavahemikul 05.08.2022-06.09.2022 viidi PLP tegevuspiirkonna strateegia koostamiseks Google Vormid veebikeskkonnas läbi LEADER toetuste teemaline küsimustik. Küsimustiku kutsed saadeti PLP-le teadaolevate ettevõtjate, MTÜde, SAde ja KOVide e-posti aadressidele. Samuti saadeti küsimustik ka PLP liikmete e-posti aadressidele. Lisaks avaldati küsimustiku täitmise üleskutse eeltoodud ajavahemikul PLP kodulehel ja sotsiaalmeediakontol.

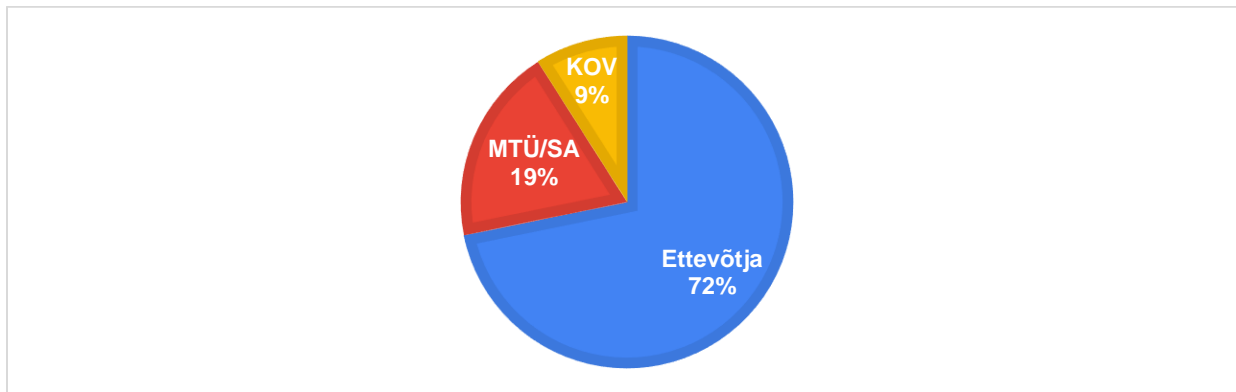
Küsimustikuga jagati vastajad kolme kategooriasse: KOV, MTÜ/SA ja ettevõtja. Küsimused olid vastajatele identsed, välja arvatud KOV ja MTÜ/SA küsimustikud, mis sisaldasid mõlemad ettevõtjate küsimustikuga võrreldes ka täiendavalt sotsiaalfondi puudutavaid küsimusi. Esitatud küsimused olid valdavalt valikvastustega, välja arvatud piirkonna arenguvisioni, SWOT-analüüsi (tugevused ja nõrkused) ja taotlejate projektiideed puudutavad küsimused, mis olid vaba vastamise vormis (Lisa 3).

Etteantud ajavahemikul laekus küsimustikule 77 lõpuni täidetud vormiga vastust, mis on piisavalt suur kogus üldiste järelduste tegemiseks ja strateegia jaoks statistika koostamiseks. Enamik vastajaid (2/3) omasid varasemat kogemust LEADER toetuste taotlemisel (Joonis 10). Vastajate seas olid esindatud erinevate huvirühmade esindajad, kellest kõige rohkem oli ettevõtjaid (Joonis 11). Vastuseid laekus kõigist PLP territooriumi erinevatest piirkondadest (Joonis 12).

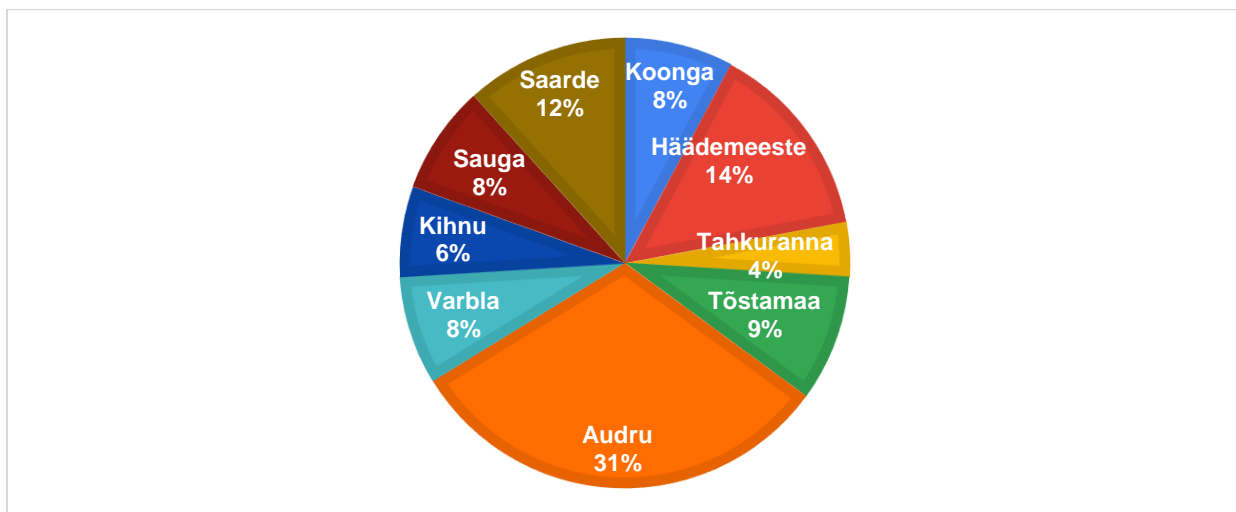

Joonis 10. Küsitlusele vastajate varasem kogemus *Leader* toetuste taotlemisel.

Allikas: PLP

Joonis 11. Küsitlusele vastajad organisatsiooni järgi. Allikas: PLP

Joonis 12. Küsitlusele vastajad asukoha järgi. Allikas: PLP

5. TEGEVUSPIIRKONNA ARENGUVAJADUSTE JA POTENTSIAALI ANALÜÜS

5.1. Piirkonna tugevused

Läbiviidud küsitlusel saadud tagasiside põhjal (Lisa 4) peavad vastajad piirkonna suurimaks tugevuseks **head elukeskkonda**, mille all peetakse silmas eelkõige **turvalisust, rahulikkust ja ümbritsevat loodust** (Tabel 6). Välja tuuakse ka **kodulähedast haridust, head taristut ja linna lähedust**, kuid siinkohal tuleb loomulikult mõista, et keskuslinnast kaugemates kantides on see tihti erinev. Küll aga kinnitab see näiteks kodulähedase hariduse kättesaadavuse tähtsust maapiirkonnas elavate inimeste jaoks ning seda, et hea hariduse andmist linnast kaugemates kantides tuleb igati toetada, et oleks tagatud selle jätkusuutlikkus. Lisaks tuuakse tugevustena välja **koostööd**,

kogukonda, puhkevõimalusi ja turismi ning mitmekesist ettevõtlust. Vastukaaluks tuleb aga mainida, et jällegi esineb piirkondlike erinevusi ja näiteks koostöö või õigemini selle puudumine asetatakse samas ka osaliselt piirkonna nõrkuste poolele. Piirkonna tugevusena on veel oluliseks nimetatud **kultuuri** ja seda nii kultuuripärandi, traditsioonide kui kultuurisündmuste mõistes.

Tabel 6. Peamised piirkonna tugevused vastavalt läbiviidud küsitlusele. Allikas: PLP

Peamised tugevused	Mainimiste arv
Elukeskkond	29
Loodus, meri, mets, puhas keskkond	26
Linnalähedus	21
Hea teedevõrk ja ühendused	19
Hea koostöö	14
Kodulähendane haridus	14
Palju erinevat ettevõtlust	11
Kogukond	8
Kultuur, sh sündmused sh kultuuripärand	7
Asukoht, sh maakonda läbiva mnt lähedus	5
Turvalisus ning rahulikkus ja vaikus	4
Puhkevõimalused ja turism	4

5.2. Piirkonna nõrkused

Piirkonna nõrkusena tuuakse läbiviidud küsitluses peamiselt välja **väikeettevõtjate nõrka investeerimissuutlikkust** ja peaaegu samapalju saab mainimist **elanike arvu vähenemine** ning sellega võrdselt **teenuste vähesus (apteek, pood, söögikoht iluteenused jne) piirkonnas** (Tabel 7). Neile järgnevad **hajaasustus, pikad vahemaad ja kaugus linnast** ning võrdselt mainitakse **halba internetiühendust ja kinnisvara puudust või selle madalalt väärtustamist tagatisena**. Eelpool tooduga peaaegu sama tähtsale kohale asetatakse **vähene kohaliku ressursi väärimine ja toidu tootmine**. Sama palju saab mainimist ka **tööjõupuudus**. Natuke vähem nimetatakse probleemidena **kehva koostööd ja vaesust**. Kaugemates piirkondades on välja toodud ka **väheseid tegevusi noortele**.

Tabel 7. Peamised piirkonna nõrkused vastavalt läbiviidud küsitlusele. Allikas: PLP

Peamised nõrkused	Mainimiste arv
Väikeettevõtjate nõrk investeerimissuutlikkus	17
Elanike arvu vähenemine ja elanikkonna vananemine	13

Teenuste vähesus (apteek, pood, söögikoht, iluteenusused jne)	13
Hajaasustus, pikad vahemaad, kaugus linnast	10
Halb internet	8
Kinnisvara puudus või selle madal väärtustamine tagatisena	8
Vähene kohaliku ressursi väärimine ja toidu tootmine	7
Tööjõupuudus	6
Kehv koostöö	4
Vaesus	3
Vähe tegevusi noortele	3

5.3. Arenguvõimalused

Pärnumaad tuntakse Eestis ja kaugemalgi kui head elamis- ja puhkepiirkonda. Ka antud strateegia käigus läbiviidud küsitluse vastustest (Lisa 4) on ülekaalukalt piirkonna suurimaks tugevuseks hinnatud head elukeskkonda ning puhke- ja looduskeskkonda. Piirkonnas on välja kujunenud väga mitmekesine ettevõtetus, mis annab eeldused väga erinevate valdkondade töökohtade tekkimiseks. Probleemideks on peamiselt kõrgemalt tasustatud sektorite vähesus piirkonnas ja üldine madalam palgatase võrreldes näiteks kiiremini arenenud Harjumaaga ja Tartumaaga. Samas läbi *Leader* toetuste on võimalik kohaliku ettevõtlust arendada, tõsta selle efektiivsust ja suurendada konkurentsivõimet, mis aitab kindlasti kaasa ka palgatasemete kasvule. See koosmõjus hea elukeskkonnaga loob suurepäraseid eeldused piirkonna siiani vähenenud elanike arvu kasvule pööramiseks. Tänapäevaks on juba näha elanike arvu vähenemise pidurdumist ja peatumist piirkonna erinevates kantides.

Käimasoleva Via Baltica maantee ehituse ja planeeritava Rail Baltica kaudu eeldatav rahvusvaheline kauba- ja turismivoogude kasv loob piirkonna ettevõtetele uued arenguvõimalused. Turismisektoris võib luua uut potentsiaali ka hiljuti renoveeritud Pärnu lennuväli ning Soome ja Rootsi otselendude avamine. PLP Romantiline Rannatee kui üks Pärnumaa reisisihtkohti on Eestis üha enam kogumas tuntust, kuid kohalikus turismisektoris on veel palju kasutamata võimalusi. Romantilise Rannatee kaubamärk vajab veel arendamist, et teistest piirkondadest rohkem eristuda. Näiteks on vaja veel teha palju tööd kohaliku toidu teemal, mis on ka riikliku turismi arendamise (EASi kaudu) üks kolmest põhilisest suunast. Veel on ka potentsiaali läbi suurema „linna“ ja „maakonna“ vahelise turismialase koostöö suurendada üldist külastajate arvu kogu piirkonnas, pakkudes näiteks koostöös Pärnu spaadega maapiirkondade elamus-, tegevuspakette, mis eeldatavasti tõstaks külastajate huvi/arvukust mõlemapoolselt. Piirkonna turismialaste tegevuste arendamine ja piirkonna tuntuse tõstmine turismisihthokana toimub läbi PLP Romantilise Rannatee turundusstrateegia (Lisa 5).

Pärnumaa on tugeval positsioonil erinevate põllumajandussaaduste tootmise poolest, olles näiteks veisekasvatuse, kalapüügi ja piimatoodangu poolest Eesti teiste piirkondadega võrreldes tippude seas. Siinsetel põldudel kasvatatakse erinevaid põllumajandussaadusi tavapärasest teraviljadest kuni arbuusideni välja. Lisaks on Pärnumaa üks Eesti suurima metsasusega piirkondi ning siin raiutav ümarpuidu maht on Eesti suurim. Samas aga toiduainetööstus, puidutööstus jms on Pärnumaal võrdlemisi tagasihoidlik. Eelpool kirjeldatud toorainete ressursi olemasolu annab ühelt poolt võimaluse kuid on samas ka selgelt kui vajadus, et seda rohkem väärindatakse kohapeal ja antakse sellele piirkonnas suurem lisandväärtus, mitte ei müüda seda väiksema tooraine marginaaliga välja. Arvestades nende ressursside olemasolu piirkonnas ja tulevikus paranevaid logistilisi võimalusi (Via Baltica ja Rail Balticu Pärnu logistikakeskus) on siin suurepärase eeldused toiduainetööstuse ja puidutööstuse arendamiseks.

5.4. Ohud

PLP tegevuspiirkonna arengut ohustavad enim erinevad välised (globaalsed) mõjurid. Käimasoleva sõja mõjud energiakandjatele, toidule, toormele jm on suure tõenäosusega pikaajalised ning on oht inflatsiooni jätkumiseks. Defitsiidist, kuid osaliselt ka majandussõjast (gaasi hind) tingitud kõrgele elektri hinnale ei paista lahendusi kuni aastani 2035, ning on oht, et kõrge elektri hinnaga seonduvad probleemid süvenevad. Elektri hind mõjutab täna selgelt kõiki eluvaldkondi, kuid kõige olulisem on mõju ettevõtjatele, kes oma toodete ja teenustega konkureerivad globaalsel turul. Varitseb oht, et elektri hind võib erinevate mõjurite tõttu olla Baltikumi turul kõrgem kui mujal, mis loob meie ettevõtjatele globaalsel turul ebavõrdsed tingimused ja kukutab nad konkurentsi. Seetõttu on äärmiselt oluline püüda läbi tarbijale lähedase elektrienergia tootmise (päikese ja tuuleenergia abil elektri tootmine) neid riske vähendada.

Kuna PLP tegevuspiirkond on populaarne turismisihtkoht ja siin asub palju turismiga seotud ettevõtlust, siis on suur risk viirustest tingitud lühiajalistel (piirangud ja sulgemised) ja pikaajalistel (tarbijate käitumisharjumuste muutus) mõjudel. Mitut järjestikust pandeemiat ei pruugi koroonaviiruse mõjudest niigi räsitud turismisektor üle elada.

Strateegias SWOT-analüüsis on kasutatud ka mõistet „kobarkriisi jätkumine“, mille all mõeldakse olukorda, mil ühe välise muutuja negatiivne mõju pole veel lõppenud kui samal ajal algab teise välise muutuja negatiivne mõju. Sellised olukorrad võivad panna ettevõtjad väga suure surve alla, mis võib viia tegevuse lõpetamiseni. Kobarkriisi korral võib suurima löögi alla sattuda juba ka eelpool mainitud turismisektor. Ühelt käelt võivad viirused tuua kaasa turismivoo vähenemise ehk sissetuleku langemise ning võib juhtuda, et samal ajal tuleb tegeleda ka suurenenud elektrikulude, ehitus- ja remondikulude jms.

Strateegia käigus läbiviidud küsitlusest nähtub, et paljud erinevate eluvaldkondade esindajatest vastajad hindavad PLP piirkonnas seda, et neile on kättesaadav kodulähedane haridus. Enamus PLP kantides on viidud läbi koolivõrgureformid ja hetkelise prognoosi põhjal paistab, et lähitulevikus jääb õpilaste arv stabiilseks. See ei välista aga, et riigi rahastamispoliitika muutumisest vms tingituna tuleb osad maakoolid või lasteaiad tulevikus sulgeda, mis võib avaldada nendele kantidele, kus kool või lasteaed asub rahvastiku arvukuse ja vanuselise koosseisu mõttes väga kiiresti negatiivset mõju. Kodulähedase hariduse kättesaadavus on just noortele tööealistele inimestele äärmiselt oluline ja kooli või lasteaia sulgemine võib tuua kaasa selle vanuserühma kiire lahkumise. See tooks jällegi kaasa ka piirkonna ettevõtjatele probleeme töötajate leidmisel, mis siis omakorda võib põhjustada ettevõtjate lahkumist piirkonnast ja seeläbi erinevate piirkondade vahelise ebavõrdsuse suurenemist.

5.5. SWOT-analüüs

Tabel 8. Pärnu Lahe Partnerluskoogu tegevuspiirkonna SWOT-analüüs lähtuvalt avalikel koosolekutel ja läbiviidud küsimustikuga kogutud infost.

Allikas: PLP

TUGEVUSED	NÕRKUSED
<ul style="list-style-type: none"> • Hea elukeskkond: looduskaunis, turvaline, kodulähedane haridus; • Suhteliselt hea taristu; • Eesti neljanda keskuse Pärnu lähedus sealse laia teenuste valikuga; • Kultuur- nii kultuuripärand (sh UNESCO tunnustusega Kihnu kultuuriruum) kui ka kultuurielu; • Tugeva identiteediga kogukonnad koostöö alusena; • Mitmekesine ettevõtlus; • Puhkevõimalused ja turism. 	<ul style="list-style-type: none"> • Väikeettevõtjate vähene investeerimisvõimekus; • Inimeste mobiilsusest tulenev identiteedi hääbumine: ühistegevuste vähenemine, aktiivsete eestvedajate kadumine; • Kvalifitseeritud tööjõu puudus; • Tasuvate töökohtade nappus; • Teenuste kättesaadavus keskustest kaugemates piirkondades; • Aeglane internet hõredamalt asustatud piirkondades; • Kinnisvara madal väärtustamine tagatisena. • Rahvastiku vananemine; • Rahvatervise näitajate kohatine halvenemine viimase paari aasta jooksul.
VÕIMALUSED	OHUD

<ul style="list-style-type: none"> • Taotlejate valmidus roheenergia (tuule- ja päikeseenergia) kasutamiseks elektrikulude vähendamiseks; • Turismivoogude suurenemine uuendatud Pärnu lennuvälja kaudu; • Eeldatav rahvusvaheliste kauba- ja turismivoogude kasv Via Baltical ja rajataval Rail Baltical; • Piirkonna suurte toidutoorme- ja puiduressursside kasutamise võimalus; • Kaugtöö osakaalu suurenemine; • Osa-aja elanike arvu kasv; • Kogukondade sidususe tugevdamine; • Avalike teenuste arendamine elukeskkonna kvaliteedi tõstmiseks ja elanikkonna rahuolu suurendamiseks; • Rahvastiku vananemisest tulenevalt kasvav tähelepanuvajadus sotsiaaltoetuste osade suurendamiseks; • Sõjapõgenike integreerimine. 	<ul style="list-style-type: none"> • Elanike arvu vähenemine (eriti äärealadel); • Osade maakoolide ja lasteaedade sulgemine; • Inflatsiooni jätkumine; • Viirustest tingitud turismivoogude vähenemine; • Ettenägematutest asjaoludest (näiteks viirustest, sõja mõju jms) tingitud turismivoogude vähenemine; • Kobarkriis; • Piirkondade ebaühtlane sotsiaalmajanduslik areng; • Kohalike liidrite - nn sätinimeste väsimine (läbipõlemine); • KOVide finantsolukorra ja haldussuutlikkuse halvenemine.
--	---

Kusjuures oluline on tuua välja, et strateegia koostamise käigus läbiviidud küsitlusega ja piirkondlike aruteludega selgunud PLP piirkonna tugevused ja nõrkused ühilduvad suurel määral „Pärnumaa arengustrateegia 2035+“ SWOT-analüüsis toodud märksõnadega (Lisa 6), kuigi tulemusteni jõudmise meetodika on Pärnumaa arengustrateegia ja käesoleva strateegia võrdluses erinev. See näitab ühelt poolt hästi, et PLP piirkond liigub suuresti Pärnu maakonnaga ühes rütmis, kuid annab ka indikatsiooni, et PLP läbiviidud küsitlusega ja avalike koosolekutega kogutud info on piisavalt kvaliteetne, et sellest teha järeldusi piirkonna arengu suunamiseks.

5.6. Piirkonna üldised arenguvajadused

Piirkonna arenguvajaduste selgitamisel on lähtutud eelpoolt toodud peatüki 5.5. SWOT-analüüsi tulemustest ning käesoleva strateegia koostamise käigus läbiviidud küsitlusega määratletud taotlejate peamistest kitsaskohtadest (Tabel 9) ning potentsiaalsete projektitoetuse taotlejate valmisolekust teatud tüüpi projekte ellu viia (Tabel 10 ja 11). Lisaks on PLP piirkonna arenguvajaduste määramisel võetud osaliselt üle Pärnumaa arengustrateegia

2035+ üldiseid põhimõtteid ja suundumusi nagu rohepööre, uuenduslikkus ja piirkonna erinevate huvigruppide koostöö edendamine.

Tabel 9. Peamised kitsaskohad vastavalt läbiviidud küsitlusele.

Allikas: PLP

Peamised kitsaskohad	Osakaal, %
kõrge elektri hind	20,95
kvalifitseeritud tööjõu puudus	13,81
kallinenud ehitusmaterjalide hinnad	12,86
kõrged kütuste ja määrdeainete hinnad	12,38
COVID- 19 piirangud ja mõjud	8,10
kõrged toorainehinnad	7,14
kesine koostöö teadusasutuste ja valdkonna spetsialistidega toodete ja teenuste arendamisel ja pakkumisel. Innovatsiooni puudumine	7,14
teenuspakkujate ja koostööpartnerite puudus piirkonnas (näiteks elektrikud, remondimehed, toitlustajad, ürituste korraldajad, spordi ja vabaajavõimaluste pakkujad jne.)	6,19
suur konkurents toodete või teenuste pakkumisel	3,33
kõrged kinnisvarahinnad	1,43
sõltuvus välisest toorainest	0,95
*nõustamisteenus	0,48
*rumalate inimeste poolt ministeeriumides, koostatud toetusmeetmete tingimused, mis tegelikkuses ei ole kohaldatavad. Räägi või ära räägi, aru keegi ei saa	0,48
*üleüldine elukalliduse tõus (külaseltsi liikmelisusest loobutakse säästmise nimel), kogukondliku ühtekuuluvuse nõrkus	0,48
*toetust ei anta	0,48
*inflatsioon, suur osa inimestest valmistub kriisiks ja teatud kaupade liikumine võtab hoogu maha.	0,48
*sünniaasta	0,48
*vee ja kanalisatsioonisüsteemide puudulikkus. Teine töö, mille kõrvalt ei jõua ettevõtlusega tegeleda.	0,48
*põllumaa puudus	0,48
*liigsed piirangud, nõuded, nende täitmise hind ja järelkontrollid Veterinaar- ja Toiduameti poolt just väikeettevõtjatele	0,48
*kohalike suhtumine	0,48
*pesumajad Pärnus, sõit 60 km sinna ja teist sama palju tagasi	0,48
*kiire internetiühenduse puudumine	0,48

Märkus: *vabas vormis vastus

5.6.1. Ettevõtluse arenguvajadused

Strateegia peatükis 5.1. Piirkonna tugevused nähtub, et piirkonna suurimaks tugevuseks on hea elukeskkond. Sellele vaatamata toimub piirkonnas osaline rahvastiku vähenemine. Osalt võib siin seisneda probleem piirkonna inimeste üldises heaolus, mis ei tulene ainult ümbritsevast elukeskkonnast, vaid mis on suuresti sõltuvuses ka leibkonna sissetulekust. Piirkonna Eesti keskmisest tunduvalt madalam brutosissetulek põhjustab tõenäoliselt osalist väljarännet kõrgemate palgatasemetega piirkondadesse ja ei soodusta loomuliku iibe kasvu.

Piirkonna Eesti keskmisest madalamate palkade põhjuseks on ühelt poolt kõrgemalt tasustatud sektorite peaaegu täielik puudumine piirkonnas (näiteks IT-sektor), aga ka piirkonna ettevõtjate üldine finantsvõimekus. Enamus piirkonna ettevõtjad on mikroettevõtjad (alla 10 töötajaga), kellel puudub tihti ressursid toodete ja teenuste arendamiseks. Üheks probleemiks on ka piirkonna ettevõtjate nõrk koostöö teadusasutustega ja tehnoloogiafirmadega toodete ning teenuste arendamisel ja disainis. Vähese uuenduslikkuse ja innovatsiooni tõttu jäävad siinsete ettevõtete tooted ja teenused valdavalt pigem keskpärasteks ja on hinnastamisel kordades madalamal tasemel võrreldes näiteks Tartumaa ja Harjumaaga, kus on tänu ülikoolide lähedusele ka võimalused teadusalaseks koostööks oluliselt paremad. Pärnumaa mitmekesine ettevõtlus on küll iseenesest väga hästi toimiv ja seda siis tihti ka omavahelise koostöö tegemisel toodete ja teenuste pakkumisel, kuid enamasti siiski allhankija rollis ja teiste piirkondade varjus. Seda vaatamata sellele, et piirkonnast võib leida väga ainulaadseid ja eristuvaid tooteid ja teenuseid, disainimööbli tootmisest kuni solaar-karavanipargini, st küsimus ei seisne piirkonna potentsiaalis toota kõrgemat väärtust. Üheks võimaluseks piirkonna palgatasemete kasvatamiseks on ettevõtete finantsvõimekuse tõstmine läbi **uuenduslikkuse ja innovatsiooni toetamise**. Samuti on vajalik ergutada piirkonna **ettevõtjate koostööd teadusasutustega ja tehnoloogia- firmadega**. Siinkohal tuleb aga mõista, et üksi toodete ja teenuste arendamisest ei piisa. Seoses elektri, gaasi, vedelkütuste ja tahkekütuste kallinemisega on hetkel oluline tegeleda ettevõtete jätkusuutlikkuse ja konkurentsivõimega. Selleks tuleb jätkata ka varasemas strateegias (Lisa 1) toodud **roheenergia tootmise toetamisega ja seda eeskätt ettevõtjate enda energiakulude katmiseks**. Kui senini pole näiteks olnud oma päikesepaneelidega elektrienergia tootmine PLP *Leader* projektitoetuse taotlejate hulgas kuigi populaarne, siis täna on olemas ettevõtjatel selge valmisolek sellega tegeleda (Tabel 11). Samuti tuleb tegeleda ettevõtete **energiakulude vähendamisega hoonete**

rekonstrueerimise (soojustamise, küttesüsteemide uuendamise jms) kaudu.

Põllumajandussektori osas on Pärnumaa tugev toidutooraine tootja, aga tihti ei väärindata põllumajandusressursse kohapeal lõpuni. Piirkonna arenguvajaduste üheks märksõnaks on **kohalik toidu tootmine ja pakkumine ning lühikesed tarneahelad**. Kohaliku toidu tootmise ja pakkumine on muuhulgas oluline ka piirkonna turismi arendamisel, kuna kohalik, kvaliteetne ja värske toit on üks olulisemaid teemasid, mida turistid jälgivad piirkonna valimisel. Vajadus on vähendada toidutooraine müümist väiksema marginaaliga piirkonnast välja ja samas ka suurendada kohaliku toidu pakkumist kohalikele elanikele ja küllastajatele.

Kliimaeesmärke, aga ka piirkonna ehitusmaterjali, tahkekütuste jm vajadusi silmas pidades on oluline, et kohalike suurte **ümarpuidu ressursside väärindamine toimuks rohkem piirkonnas**, et tagada piirkonna ettevõtjatele ehitusliku puitmaterjali ja puidust tahkekütuste varustuskindlus ja seda mõistliku hinnaga.

PLP territooriumi elanikele ja ettevõtjatele on äärmiselt oluline piirkonnas teatav teenusepakkujate ja teenuspartnerite olemasolu (Tabel 11). Seda eriti kaugemates kantides, kust keskuslinna teenustele ligipääsetavus on logistiliselt keerulisem. Seega on vaja toetada piirkonnas erinevate **piirkonna elanikele ja ettevõtjatele suunatud teenuste loomist ja arendamist** (nagu näiteks elektrikud, remondimehed, toitlustajad, ürituste korraldajad, spordi ja vabaajavõimaluste pakkujad jne).

Ettevõtluse erinevate valdkondade arendamisel ei ole vajadust seada eesmärgiks niivõrd uute töökohtade loomist, vaid ennekõike **olemasolevate töökohtade säilitamist ja nende lisandväärtuste kasvu kaudu palgatasemete tõstmist**.

5.6.2. Avalik sektor, kogukond ja koostöö

Strateegia eesmärkide elluviimiseks teeb PLP koostööd teiste partnerlustel põhinevate ühendustega nii piiriüleselt kui ka Eesti-siseselt, sealhulgas vahetute naabritega – Rohelise Jõemaa Koostöökoguga, Kodukant Läänemaaga ja Mulgimaa Arenduskojaga ning Liivi Lahe Kalanduskoguga. Selline koostöö aitab erinevate PLP tegevuspiirkonna huvigruppide ja sektorite esindajatel hankida uusi kogemusi. Lisaks parimate praktikate tutvustamisele on koostööprojektid olulised erinevate, kas väiksemate või suuremate, võrgustike loomisel ja arendamisel. Oluline aspekt on ka potentsiaalsete taotlejate algatusvõime suurendamine. Koostööprojektide jätkamine on

kindlasti vajalik juba senise koostöö edasiarendamiseks ja nõ katkestuste vältimiseks.

Uuel rahastusperioodil on kavas võtta uute koostööprojektide puhul arvesse ka EL ÜPP strateegia horisontaalseid eesmärke, sealhulgas sellistes valdkondades nagu (rohepöörde olulisust silmas pidades) keskkonna- ja kliimasõbralike lahenduste rakendamine, innovaatiliste lahenduste rakendamine, koostöövõrgustike loomine ja arendamine ning noorte aktiivsuse tõstmine.

PLP läbiviidud küsitlusest nähtub, et avalik- ja mittetulundussektor vajab jätkuvalt enim abi avalikus kasutuses olevate **rajatiste korrastamiseks, ehitamiseks ja rekonstrueerimiseks** ja ka avalikus kasutuses olevate **hoonete renoveerimiseks ja rekonstrueerimiseks** (Tabel 10). Suurimaks murekohaks on suurenenud hoonete ülalpidamiskulud, mis võib muuta nende hoonetega seotud osade avalike teenuste pakkumise või ringitegevuste korraldamise KOVide, MTÜde või SAde jaoks võimatuks. Vajadus on läbi **avalike hoonete rekonstrueerimise (soojustamise, küttesüsteemide uuendamise jms kaudu) vähendada nende energiakulusid**. Energiakulude vähendamine ei ole aga kindlasti ainuke meede, sest näiteks suurenenud kulutused elektrile ei sõltu tihti niivõrd hoonete energiatõhususest vaid ka hoones tehtavatest tegevustest. Näitena võib tuua saviringides kasutatavad suure võimsusega elektriahjud, mille elektri hinnast tingitud suurenenud kulutuste vähendamine on võimalik ainult läbi kasutuse vähendamise või lõpetamise, mis ei ole reaalne lahendus. Seega oluline on ka teha **investeeringuid avalike hoonete oma elektrienergia tootmisse**, et leevendada tulevasi kulutusi elektrile ja tagada avalike hoonete ja nendes pakutavate teenuste jätkusuutlikkus.

Hea elukeskkonna üheks suureks eelduseks on ühtne kogukond ja kodulähedased huvitegevused. Selle olulisus nähtub ka läbiviidud küsitlusest (Tabel 10). Vajadus on tõugata **kogukondlikku aktiivsust läbi ühistegevuste** (ühisüritused) ning **arendada kogukonna elavdamist soodustavaid huvitegevusi**, tehes seda soovitatavalt olemasolevate kogukonnakeskuste baasil, mis on täna osadel juhtudel alakasutatud. Kogukonnateenuste rakendamist soodustavate tegevuste vajadust käesoleva strateegiaga ei nähta, sest selle vastu ei ole tuntud varasemal strateegiaperioodil huvi ja kuna selliste teenuste puhul võib kergesti tekkida konflikt ettevõtlussektoriga.

Vastavalt läbiviidud küsitlusele on tegevuspiirkonna jaoks vajalikud ka **noorte ja laste aktiivsust arendavad tegevused**, mille all mõeldakse enamasti noortele suunatud huviringide ja ürituste korraldamist (laagrid, õppepäevad

jms). Käesoleva strateegia koostamise käigus läbiviidud avalikel koosolekutel nähti ka vajadust **suurendada noorte kaasatust ettevõtlusesse** st aidata näiteks koostöös koolide ja ettevõtjatega noortel piirkonna ettevõtlusvõimalustes orienteeruda, rajada õpilasfirmasid, tutvuda piirkonna töövõimalustega jms.

PLP tegevuskava territooriumi ühe nõrkusena on toodud korduvalt välja „halba internetiühendust“ (Tabel 7). Seoses kaugtöövõimaluste laienemisega on see teema muutunud järjest teravamaks. Koolitajad, ettevõtjad jt vajavad näiteks juba ainult veebis toimuvate videokoosolekute pidamiseks kiiret ja stabiilset internetiühendust. PLP territooriumil on väga palju ettevõtteid ja majapidamisi, milleni valguskaabel ei ulatu ja kus ei ole ka piisavalt head mobiililevi, et lahendada kiire internetiühendus üle õhu mobiilsidega. Samas on paljud avalikud ehitised (vallamajad, rahvamajad jne) saanud juba esimeses üle-eestilises valguskaabli rajamise etapis kiire internetiühenduse. Seega oleks üks võimalusi näiteks selliste **avalike ehitiste baasil kaugtöökohtade loomine**. Lisaks on vajadus üleüldiselt **toetada kiire internetiühenduse väljaarendamist piirkonnas**. Kusjuures kiire internetiühenduse all on küll mõeldud ennekõike valguskaabliga juurdepääsuvõrgu rajamist ehk nõ „viimast miili“. Arvestades aga valguskaabli rajamise keerukust ja probleeme, mis kaasnevad näiteks kaevetöödega või omandiküsimustega kaabli rajamiseks baasvõrgust tarbijani, on osadel juhtudel otstarbekas ja ainuvõimalik lahendada sideühendus lõpptarbijani viimine üle õhu või näiteks olemasoleva vaskkaabliga. Sellisel juhul on vajadus **toetada uusi tehnoloogiaid ja seadmeid, mis aitavad luua kiire internetiga kohalikku sidevõrku** üle õhu või olemasoleva vaskkaabliga, eeldusel, et nendes võrkudes jagatakse internetiühendust, mis saab alguse valguskaabli baasvõrgust ja viib interneti otse lõpptarbijani, ilma, et vahepeal kasutatakse kolmandate osapoolte võrku. Selliste kohalike sidevõrkude arendajaks saavad olla nii kogukonnad, piirkonna ettevõtjad kui kohalikud omavalitsused.

5.6.3. Kriisivalmidus

PLP territooriumi enamasti hajusast asustusest tulenevalt ei ole kriisiks valmistumine piirkonnas kuigi terava tähelepanu all. PLP poolt läbiviidud küsitluse vastustest (Lisa 4) ei nähtu samuti, et kriisivalmidusele peaks vastajate arvates pöörama suuremat tähelepanu. Teadaolevalt on paljude elutähtsate teenuste osutajad täna juba kohustatud omama võimekust kriisiolukorras tagama mingis ulatuses teenuse kättesaadavuse (tanklad, sideoperaatorid, vee-ettevõtted jne). Osalt on ka KOVid koos Päästeametiga teinud investeringuid varugeneraatorite jms tagamiseks. Samas kriisiks

valmistumine ei ole selles osas lõplik ja kindlasti on ka piirkondlikke erinevusi valmisolekus. Käesolev strateegia ei näe eraldi ette suurt vajadust kriisivalmidusse investeerimiseks, küll aga tuleks arvestada, et kõikide strateegia vajaduste kirjeldamisel ja lahendamisel tuleb arvestada ka kriisivalmidusega. St kui panustatakse näiteks elektrienergia tootmisse päikesepaneelide või tuulikuga, siis tuleb rajada ka selle juurde akulahendus ja nõ „back-up“ süsteem. Hoonete rekonstrueerimise, sidevõrkude rajamise jms korral tuleb arvestada ka avariielektri lahendusega või varugeneraatori ühendamise võimaluse väljaehitamise. Käesoleva strateegiaga nähakse vajadust toetada eraldi ka **kogukonnajulgeolekusse panustavaid projekte** sh näiteks kogukonnakeldrid, elektrigeneraatorid esmatähtsate teenuste tagamiseks (vesi, toit, side), kriisiõppused jms.

5.6.4. Rohenüginine

Vastavalt eelpoolt toodule on PLP territooriumil selgelt vajadus tegeleda nii avalikus sektoris kui ka ettevõtlussektoris **hoonete rekonstrueerimise ja soojustamise ning hoonete targa kliima ja energia juhtimisega** energiakulude vähendamiseks. Samuti nähakse käesoleva strateegiaga vajadust mõlemas sektoris teha investeeringuid **oma roheline elektrienergia tootmiseks (päike, tuul, vms)**.

Kuivõrd roheline elektrienergia on täna rohkem juba ellujäämisküsimus kui kliimaeesmärk, ei tohi siinkohal siiski unustada ka teisi säästva arengu eesmärke. Täna on olemas ettevõtjatel valmisolek tegeleda ka **ettevõtete jäätmekäitluse arendamisega, ringmajandusega ja roheline jalajälje vähendamisega** (Tabel 10). Selleks on vaja toetada selliste **tehnoloogiate kasutuselevõttu, mis aitavad kaasa jäätmetekke vähendamisele, tootmisjäätmete taaskasutusele, sorteerimisele jms**.

Lisaks nähakse käesoleva strateegiaga vajadust investeerida ka teistesse **kliimaeesmärkidesse panustatavatesse ideedesse ja lahendustesse**, olgu siis selleks näiteks biometaani tootmine või selle tasuvusuuring.

PLP territooriumil toimub väga palju suurüritusi, millest ka paljud on saanud alguse *Leader* kaasabil. Käesoleva strateegia koostamise käigus nähti probleemina (Lisa 2) muu hulgas näiteks piirkonna üritustel toimuvat vähest prügisorteerimist ja rohket ühekordsete nõude kasutust. Ühisürituste ja sündmuste korraldamise toetamisel on seega vajadus kindlasti pöörata tähelepanu sellele, et **üritus või sündmus panustaks jäätmetekke vähendamisse ja jäätmete sorteerimisse**. Selle toetamiseks nähakse ühe võimalusena seda, kui panustatakse **ürituste jäätmemajanduse korraldamiseks ehk sorteerimiseks vajamineva konteineripargi** hankimisse. Vajaminev konteineripark võiks olla igas PLP piirkonnas. Selle

hankija võiks olla näiteks KOV, kes annaks selle piirkonna sündmuste korraldajatele ürituse ajaks tasuta kasutamiseks, et soodustada üritustel jätmete sorteerimist.

5.6.5. Turism

PLP piirkonnaülene Romantilise Rannatee (RR) turismisihtkoht on koos pika rannajoone, sügavate metsade, soode ja rabadega, ajaloo ja kultuuriga populaarne puhkuse sihtkoht. RR põhilisteks tegevussuundadeks on turismivaldkonnas piirkondliku toiduga seotud arendused; kultuuri hoidmine, loomine ja esitlemine; looduse ja loodusressursside jätkusuutlik kasutamine. Muutuv majanduskeskkond, tarbijate muutuv käitumine ja haja-asustusest tingitud demograafilised probleemid annavad siingi tunda. **Strateegilised arenguvajadused on kestliku turismi arendamine, madalhooaja toetamine, uuenduslike turismitoodete loomine, ebaühtlase teeninduskultuuri parendamine, infotehnoloogiliste lahenduste teadlikum kasutamine ja kohalikul toidul põhineva turismi arendamine.** Madalhooaega toetaksid teematurismi arendus ning looduse ja ranniku potentsiaali senisest suurem kasutamine. Vaatamata pikale rannajoonele on rannaäärne külastuskeskkond väheatraktiivne ning mereturismi potentsiaali seotus teemapuhkustega vähene. Täiesti on katmata **elanikkonna vananemisega kaasnev terviseturismi sektor.** Tarbijate ootused jätkusuutlikele ja kestlikele tegevustele on aasta aastalt kasvanud. Samuti on tarbijate ootused suunatud aina rohkem nõ **ise nägema, katsuma ja kogema tegevustele.** Vastavasisulisid teenuseid napib nii hooaja siseselt kui väliselt. Väljakutseks on siinkohal loodusturismi teenused, säilitades looduskeskkonna tasakaalu. **Külastaja teekondade tervikprotsessi arendamist on pärssinud erinevate piirkondade koostööpartnerite nappus, teenuste vähesus ja hooajalisus.** Turismisektori elujõulisust toetavad koostöö teadusasutustega, toetused tootearendusse, piirkonnapõhiste teenuste ja toodete väljaarendamine, ühine külastaja teekondade tervik protsesside väljatöötamine ja teadlikkuse tõstmine. Reisimotivatsioon liigub üha enam huvipõhise reisimise suunas - inimene soovib reisida, et saada elamust just teda puudutaval ja huvitaval teemal. Mida rikkalikum ja mitmekesisem on turismipakkumine, seda rohkem kõnetab see külastajaid.

Ühe piirkonna turismi arendamise suunana võib tuua välja ka vajadust senisest suuremaks koostööks teiste Pärnumaa sihtkohtadega ja neid arendavate organisatsioonidega, et **luua parem Pärnumaa turismi tervikkuvand** läbi mille kogu piirkonda paremini turundada nii Eesti-siseselt

kui kaugemale. Üks võimalus selleks on teha seda näiteks läbi DMO (Destination Management Organization).

5.6.6. Sotsiaalvaldkond

PLP piirkonnas on nõudlus täiendavate tegevuste jaoks sotsiaalvaldkonnas: tegevustele, mis on mõeldud eakate ja erivajadustega inimeste vaimse tervise ja heaolu parandamisele. KOVide ja MTÜde valmisolek vedada täiendavaid sotsiaalvaldkonna projekte on vastavalt küsitlusele 77%, sh KOVide valmisolek 100% (joonis 13). Suurimaks murekohaks on pakutavate lisateenuste kvaliteet ja/või olemasolu (lisaks KOVi kohustuslikele tegevustele). Tegevuste korraldamise teeb keeruliseks piirkonna hajaasustus.

Toimiva kogukonna ja hea elukeskkonna üheks eelduseks on **pikaajalise hoolduse teenuste kättesaadavuse ja kvaliteedi parandamine ning arendamine koos kestlikkuse tagamisega.** Hoolduskoormuse leevendamine ja inimväärikuse tagamine ning sotsiaalse kaasatuse suurendamine, sh erinevate huvirühmade koostöö suurendamine. Üheks võimaluseks olukorra parandamiseks on **tõsta kogukondlikku teadlikkust ja aktiivsust läbi ühistegevuste ning arendada erinevate sihtgruppide koostööd soodustavaid tegevusi.** Huvirühmadega koostöö suurendamine võib parandada teenuste kvaliteeti ja tagada teenuste vastavuse vajadusele. Samuti võivad huvirühmad (sh tervishoiuasutused) anda väärtuslikku sisendit teenuste arendamisel ja parandamisel.

Vajalikud teemad jagunevad kahte suuremasse teemavaldkonda (tabel 12): **eakate ja erivajadustega inimeste vaimset tervist toetavad tegevused sh õppereisid, ringitegevused, psühholoog, tegevusterapeut vms ning abitegevused** (pesu pesemine, transpordi vajadus, ligipääsetavuse tagamine, hoolduskoormuse vähendamine jms).

Sisuliste teemadena eakate vaimset tervist toetavate tegevuste all toodi välja vajadus erinevate koolituste ja vabaajategevuste jaoks kohalikule kogukonnale, mis hõlmaksid endas nii praktilisi koolitusi (erivajadustega inimeste käelised ja teraapilised tegevused, eakate temaatilised töötoad jne) kui ka teadlikkuse tõstmise tegevusi (koolitused olulistest teemadest, märkamisest, ennetamisest jne). Oluline on eakate klubiline tegevus, sh ligipääsetavuse tagamine erinevatele tegevustele/üritustele. Samuti vabatahtlike seltsiliste erinevad tegevused ja tugi- ning turvavõrgustike arendamine ja kaasamistegevused ning psühholoogiline abi ja tugiteenused nii otsesele kui kaudsele sihtgrupile.

Eraldi valdkond on innovaatilised kogukonna algatused (uute sotsiaalvaldkonna teenuste arendamine) ning uuringud ja analüüsid vastavalt ESF eesmärkidele (sisendi saamiseks vajalike ja abikõlblike tegevuste jaoks). Tehnoloogia kasutamine võib samuti parandada hooldusteenuste kvaliteeti ja tõhustada teenuste osutamist.

Vastavalt läbiviidud küsitlusele on piirkonna jaoks vajalikud ka **sotsiaalvaldkonna tegevused noortele**, mille all mõeldakse enamasti vastavale sihtgrupile suunatud ürituste korraldamist (laagrid, õppepäevad jms). Käesoleva strateegia koostamise käigus läbiviidud avalikel koosolekutel nähti ka sotsiaalteenuste valdkonnas vajadust **suurendada laste ja noorte vaimse tervise teenuste arendamiseks mõeldud tegevusi**.

Tabel 10. Projektitoetuste vajadus vastavalt küsitlusele, KOV, MTÜ ja SA. Allikas: PLP

Milleks vajatakse enim toetust	Osakaal, %	Kokku
avalikus kasutuses olevate rajatiste korrastamiseks, ehitamiseks ja rekonstrueerimiseks ning objektide tähistamiseks	22,39	15
kogukonna ühistegevust, kogukonnateenuste rakendamist ja kogukonna elavdamist soodustavad huvitegevused	19,40	13
avalikus kasutuses olevate hoonete renoveerimiseks ja rekonstrueerimiseks	14,93	10
noorte ja laste ettevõtlikkust ning aktiivsust arendavad tegevused	14,93	10
uue põlvkonna elektroonilise side võimaluste laiendamine ja kaugtöökohtade loomiseks	11,94	8
seadmete, tarvikute, masinate ja tarkvara soetamine	7,46	5
eakate ja erihooldusteenuste arendamiseks	4,48	3
*füüsilist liikumist soodustava taristu ehitamiseks	1,49	1
*kogukonna kriisivalmiduse	1,49	1
*pärandkultuuriobjektide säilitamiseks ja taastamiseks	1,49	1
kontaktivabade teenuste arendamiseks	0,00	0
KOKKU	100	67

Märkused: *vabas vormis vastus

Tabel 11. Projektitoetuste vajadus vastavalt küsitlusele, ettevõtjad. Allikas: PLP

Milleks vajatakse enim toetust	Osakaal, %	Kokku
hoonete ja rajatiste ehituseks ja renoveerimiseks	24,69	40
masinate ja seadmete soetamiseks	24,07	39

oma elektrienergia/bioenergia tootmiseks	16,05	26
taristu ehituseks (teed, internet, veevärk- ja kanalisatsioon)	6,79	11
turundustegevusteks	6,79	11
toodete ja teenuste arendamiseks ja disainiks sh ühistöö teadusasutuste ning tehnoloogiafirmadega prototüüpide loomisel	5,56	9
koostöö ja koolitustegevusteks sh õppeseminaridel ja messidel osalemiseks	5,56	9
IT-lahenduste arendamiseks sh kodulehtede ja veebipoodide arendus, tootmiseseadmete haldus jms.	4,94	8
kontaktivabade teenuste arendamiseks	2,47	4
ettevõtte jäätmekäitluse arendamiseks, ringmajanduseks ja roheline jalajälje vähendamiseks	1,85	3
*peakaitsme suurendamiseks	0,62	1
*sündmuste korraldamiseks	0,62	1
KOKKU	100	162

Märkused: *vabas vormis vastus

Tabel 12. Sotsiaaltoetuste vajadus vastavalt küsitlusele.

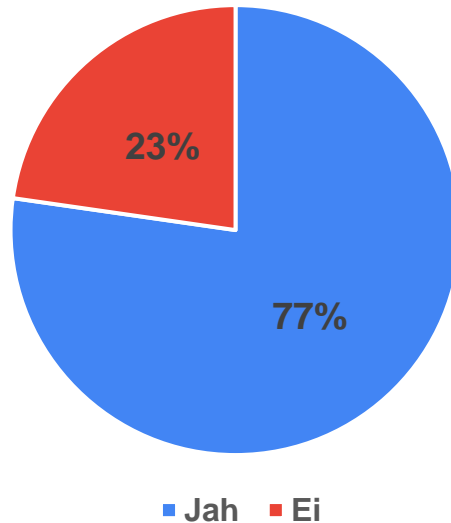
Millised sotsiaalvaldkonna "pehmed tegevused" vajaksid enim toetust? (KOV ja MTÜ)	Osakaal, %	KOKKU
eakate vaimset tervist toetavad tegevused sh õppereisid, ringitegevused jms.	22,95082	14
noorte vaimse tervise teenuste arendamine	22,95082	14
psühholoogiline abi ja tugiteenused	18,03279	11
sotsiaalvaldkonna (noorte või erivajadustega) laagrite korraldamiseks	13,11475	8
uute sotsiaalvaldkonna teenuste arendamine	11,47541	7
sotsiaalvaldkonna töötajate ja vabatahtlike koolitustegevused jms.	4,918033	3
erivajadusega inimeste käelised ja teraapilised tegevused	4,918033	3
*ei oska vastata	1,639344	1

Märkused:

*vabas vormis vastus

Joonis 13. KOVide ja MTÜde valmisolek vedada täiendavaid sotsiaalvaldkonna projekte.

KOV ja MTÜde valmisolek taotleda toetust ja vedada sotsiaalvaldkonna projekte, mis tegelevad eakate ja erivajadustega inimeste vaimse tervise ja heaoluga?

5.7. Tegevusrühma territooriumi asukohapõhised erinevused arenguvajaduste määramisel

5.7.1. Häädemeeste erisus

Pika rannajoonega, populaarne suvituskoht. Üldiselt loetakse piirkonna suurimaks tugevuseks head elukeskkonda. Murekohaks on suur hooajalisus, st paljud teenused pole hooajavälisel ajal kättesaadavad (söögikohad jms). Turismisektori ettevõtjate suurimaks probleemiks on hooajaliste töötajate leidmine, aga ka teenuspakkujate/koostööpartnerite vähesus (matkakorraldajad, toitlustajad jne).

Avalik puhke- ja sporditaristu ei vasta piirkonna vajadustele, hooajaliselt kohati ülekoormatud. Vajadus on korrastada olemasolevaid avalikke teenuseid, aga luua ka uusi (Purjelaevakeskus, Pätsi ausammas jms).

Esiletõstetud arenguvajadused:

- avalike spordi- ja puhkerajatiste arendamine;
- avalike kooskäimiskohtade, muuseumide jms arendamine;
- kohalikele elanikele ja ettevõtetele suunatud teenuste arendamine.

5.7.2. Kihnu erisus

Kihnu saart võib nimetada kui keskuslinna „kaugeim“ kant, kus on vast kõige suurem vajadus isemajandamise järele. Suurim tugevus ja samas ka arengupotentsiaal on turism, suurim nõrkus aga teenuste

kättesaadavus: kohalikud inimesed ise tunnevad täna eeskätt puudust pigem erinevatest teenustest. Välja on toodud näiteks vajadus pagariäri, väikemeierei, tapatoa jms teenuste järele, aga ka erinevate avalike teenuste arendamist (noortekeskus, puhketaristu, sadama juurde kuuluvad teenused jms).

Esiletõstetud arenguvajadused:

- kogukonnale suunatud teenused ja tootmine;
- uued tegevused turistidele ja turismihooaega pikendavad projektid (teemapargid, seiklusrajad, kaluriga merele teenus jms);
- avalike teenuste arendamine (spordi- ja puhkevõimalused, noortekeskus jms);

5.7.3. Lääneranna erisus

Lääneranna piirkonda iseloomustab hõre asustus ja teenuste vähesus/kaugus (ka killustatus). Võimalused ettevõtlusega tegelemiseks on oluliselt keerulisemad kui linna lähiümbruses. Arenguvajadusena võiks tuua välja erinevaid tegevusi, mis soodustavad piirkonnas ettevõtluse arendamist. Aga ka vajadust arendada kohalikele suunatud teenuseid, sh avalikke teenuseid.

Esiletõstetud arenguvajadused:

- piirkonnale suunatud teenused ja tootmine;
- avalike teenuste arendamine (spordi- ja puhkevõimalused, kooskäimiskohad, noortekeskused jms);
- ettevõtlusega alustamist ja ettevõtluse arendamist soodustavad tegevused (sh noorte ettevõtlikkuse tõstmisele suunatud tegevused).

5.7.4. Audru erisus

Audru piirkond eristub selle poolest, et selles asub nii uusarenduste kante kui ka kaugemat hõredalt asustatud tagamaad. Seega on piirkonnasisesed arenguvajadused väga erinevad. Esile tõstetavate probleemidena võib tuua välja uusarendustele omaseid küsimusi sarnaselt Sauga piirkonnaga. Lisaks tuleks tähelepanu suunata Audru piirkonna vähestele spordi- ja puhkevõimalustele võrrelduna piirkonna suurusega. Tulenevalt piirkonna elanike vanusejaotusest (palju noori peresid) on vajadus tõsta esile ka noortekeskuste ja noortele suunatud tegevuste arendamist. Esiletõstetud arenguvajadused:

- avalike spordi- ja puhkerajatiste arendamine;
- noortekeskuse ja noorte huviringide arendamine;
- uusarenduste kogukonnaprojektid nagu näiteks kogukonna mänguväljakud, kogukonnaköögid, kooskäimiskohad, ühisüritused jms.

5.7.5. Tõstamaa erisus

Linnakauge piirkond, mida iseloomustab ühtne selge keskus (Tõstamaa alevik) ning tugev kogukonnatunne ja koostöö. Probleemideks on peamiselt tööjõu vähesus, vaba kinnisvara vähesus (elamispinnad), noorte vähene aktiivsus ettevõtluses ning osade teenuste kaugus.

Esiletõstetud arenguvajadused:

- kohalikele suunatud teenuste arendamine sh avalikud teenused;
- ettevõtlusega alustamist ja ettevõtluse arendamist soodustavad tegevused (sh noorte ettevõtlikkuse tõstmisele suunatud tegevused);
- tööealiste inimeste piirkonda elama asumist soodustavad tegevused, sh töötajate majutuse arendamine ja elamukinnisvara arendamist soodustavad tegevused.

5.7.6. Saarde erisus

Kui üldiselt arvatakse koostöö PLP piirkonnas pigem tugevuseks, siis Saarde kandis loetakse pigem nii ettevõtjate kui ka inimeste omavahelist koostööd (rahva aktiivsust üleüldiselt) kesiseks ning seda nähakse kui piirkonna arenguvõimaluste nõrkust. Lisaks nähakse piirkonna nõrkusena turismpotentsiaali alakasutust. Mõningal määral on murekohaks suhestumine „Romantilise Rannatee“ sihtkohana ehk siis kaugus rannikust.

Looduskaunis, rohkelt metsa, rahulik elukeskkond. Suurim murekoht on elanike arvu vähenemine, perede kolimine teistesse piirkondadesse. Vajadus on eeskätt parandada avalikke teenuseid (spordi- ja puhkevõimalused), aga ka muid kohalikele elanikele suunatud teenuseid, et muuta piirkonda noortele peredele atraktiivsemaks.

Esiletõstetud arenguvajadused:

- piirkondlikku koostööd edendavad projektid, sh ühisüritused;
- uusi turismiteenuseid arendavad projektid;
- avalike teenuste arendamine (spordi- ja puhkevõimalused jms);
- kohalikele elanikele suunatud teenuste arendamine.

5.7.7. Sauga erisus

Kesklinna lähiala, kus on palju uusarenduste elamuala ja hästi arenenud ettevõtlus. Kuigi põhjused on ilmselt natuke erinevad, siis sarnaselt Saardega on samuti võrdlemisi probleemne kooskäimine ja koostöö. Kogukondlik algatus ja initsiatiiv on vähene. Uusarenduste naabrid tihtilugu ei tunne üksteist, puudub piirkondlik identiteet, ühtekuuluvustunne.

Üheks uusarenduste probleemiks on elurikkuse vähesus, majade vaheldumine madalmuruga ja pargialade puudumine. Seega on vajadus toetada nendes piirkondades elurikkuse suurendamist toetavaid tegevusi.

Esiletõstetud arenguvajadused:

- uusarenduste kogukonnaprojektid nagu näiteks kogukonna mängu- väljakud, kogukonnaköögid, kooskäimiskohad, ühisüritused jms;
- elurikkuse suurendamisele ja keskkonnateadlikkuse tõstmisele suunatud projektid;
- avalike spordi- ja puhkerajatiste arendamine.

6. STRATEEGIA SIDUSUS ASJAOMASTE VALDKONDLIKE JA PIIRKONDLIKE ARENGUKAVADEGA

6.1. Rahvusvaheline tasand

Euroopa Liidu (EL) ühine põllumajanduspoliitika (ÜPP)⁹

Käesolev strateegia panustab „Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika (ÜPP) Eesti strateegiakava aastateks 2023–2027” erieesmärgi nr 8 „Edendada tööhõivet, majanduskasvu, soolist võrdõiguslikkust, sealhulgas naiste osalemist põllumajanduses, sotsiaalset kaasatust ja kohaliku arengut maapiirkondades, sealhulgas ringbiomajandust ja säästvat metsamajandust” ja selles kavas nimetatud LEADERi eesmärkide saavutamisse.

LEADER-sekkumise üldeesmärgiks on maapiirkondades atraktiivse elu- ja ettevõtluskeskkonna ning aktiivsete ja ühtehoidvate kohalike kogukondade terviklik arendamine. LEADER-sekkumise erieesmärgid: 1. ettevõtluse arendamine, eelkõige uute tasuvate töökohtade ja/või innovaatiliste lahenduste kaudu; 2. kohalike kogukondade, elanike ning noorte tulevikuliidrite võimestamine; 3. teenuste kättesaadavuse parandamine, sh läbi kogukonnateenuse arendamise; 4. keskkonna- ja kliimasõbralike (sh bio- ja ringmajandust propageerivate) lahenduste välja töötamine ja rakendamine; 5. maaelu positiivse kuvandi säilitamine ja propageerimine, sh arukate külade edendamine.

Need eesmärgid haakuvad ka PLP tegevuspiirkonna strateegia 2023-2035 strateegiliste eesmärkide ja nelja prioriteetse valdkonna põhieesmärkide ja alaeesmärkidega (ja vastavalt ka püstitavate tulemuste ja sihtväärtuste ning strateegia meetmetega):

- Ettevõtluse arendamist toetatakse eelkõige I prioriteetse valdkonna (Mikroettevõtluse arendamine) kaudu. Selle valdkonna põhieesmärkide seas on nii innovaatika (põhieesmärk 1) kui ka kohaliku arengu edendamine, sh majanduskasvu ja tööhõive säilitamise (põhieesmärk 7) teel. Eraldi on märgitud ringbiomajanduse ja säästva metsamajandusega seonduv (põhieesmärgid 2-5). Sotsiaalse kaasatusega on seotud põhieesmärk 7. Lisaks selle valdkonna põhieesmärkidele tuleb siinkohal tähelepanu pöörata ka valdkonna lisaeesmärkidele, kus tugevalt joonistuvad välja rohepöördega seonduvad aspektid. Turismi- ja puhkemajandusega seotud ettevõtluse

⁹ <https://www.agri.ee/euroopa-liidu-uhise-pollumajanduspoliitika-strateegiakava-2023-2027>

arengu jaoks on väga oluline IV prioriteetne valdkond (Romantilise Rannatee ühistegevus ja turundus).

- Kohalike kogukondade tugevdamist kajastab jõuliselt II prioriteetne valdkond (Koostöö suurendamine ja hea elukeskkonna loomine). Roheaspektide kõrval tuleb välja tuua noortele suunatud tegevused.
- Teenuste kättesaadavuse parandamist kajastab IV prioriteetne valdkond (Sotsiaalvaldkond), aga ka I prioriteetse valdkonna põhieesmärk 6 (Piirkonna elanikele ja ettevõtjatele suunatud teenuste loomine ja arendamine).
- Keskkonna- ja kliimasõbralikud lahendused on eelkõige välja toodud nii I prioriteetse valdkonna (Mikroettevõtlike arendamine) kui ka II prioriteetse valdkonna (Koostöö suurendamine ja hea elukeskkonna) põhi- ja lisaeesmärkidenä.
- Maaelu positiivse kuvandi säilitamine ja propageerimine on läbivalt kõigi nelja prioriteetse valdkonna fookuses. PLP (kui Eesti maaturismi ühe atraktiivsema sihtkoha) ühe eripäraks on III prioriteetne valdkond (Romantilise Rannatee ühistegevus ja turundus).

Lisaks EL ÜPP Eesti strateegiakavale aastateks 2023–2027 on käesoleva strateegia koostamisel lähtutud kas otsesemalt või kaudsemalt järgmistest erinevate tasandite arengudokumentidest.

„Euroopa Liidu Läänemere piirkonna strateegia“¹⁰

Peamisteks suundadeks on keskkond (Läänemere reostuse vähendamine ja ärahoidmine), jõukus (innovatsiooni edendamine väikestes ja keskmise suurusega ettevõtetes), ligipäätavus (parem transpordivõrgustik) ning ohutus ja turvalisus (kriisidele valmisoleku võimekuse tõstmine).

6.2. Üleriigilised arengudokumendid

Strateegia „Eesti 2035“¹¹

PLPK arengustrateegia lähtub riigi strateegias „Eesti 2035“ seatud riiklikust eesmärgist kasvatada ja toetada inimeste heaolu nii, et Eesti oleks kahekümne aasta pärast parim paik elamiseks ja töötamiseks. Selles arengudokumendis (mille koostamisest kaasamise käigus võtsid osa ka PLP asjalised) on sõnastatud viis sihti: 1) Eestis elav inimene on arukas, tegus ja tervist hoidev; 2) Eesti ühiskond on avatud, hooliv ja koostöömeelne; 3) Eesti majandus on tugev, uuendusmeelne ja vastutustundlik; 4) Eesti elukeskkond on kõigi vajadusi arvestav, turvaline ja kvaliteetne; 5) Eesti on uuendusmeelne, usaldusväärne ja inimesekeskne.

¹⁰ <https://www.vm.ee/rahvusvaheline-suhtlus-uleilmne-estlus/estli-euroopa-liidus/euroopa-liidu-laanemere-strateegia>

¹¹ <https://valitsus.ee/strateegia-estli-2035-arengukavad-ja-planeering/strateegia>

Eesti säästva arengu riiklik strateegia „Säästev Eesti 21“¹²

Väga tähtsad, eriti pikaajalist ajahorisonti silmas pidades, on strateegia „Säästev Eesti 21“ neli arengueesmärki: Eesti kultuuriruumi elujõulisus, heaolu kasv, sidus ühiskond ja ökoloogiline tasakaal. Keskseks teemaks on ühendada globaalsest konkurentsist tulenevad edukuse nõuded säästva arengu põhimõtete ja Eesti traditsiooniliste väärtuste säilitamisega.

Üleriigiline planeering „Eesti 2030+“¹³ – uue üleriigilise planeeringu „Eesti 2050“ ja selle keskkonnamõju strateegilise hindamine algatamine algatati Vabariigi Valitsuse 05.01.2023 korraldusega¹⁴

PLP tegevuskava territooriumi ruumilise arengu puhul on oluline üleriigilises planeeringus „Eesti 2030+“ sõnastatud Eesti ruumilise arengu visioon aastaks 2030: Eesti on sidusa ruumistruktuuriga, mitmekesise elukeskkonnaga ja välismaailmaga hästi ühendatud riik. Hajalinnastunud ruum seob tervikuks kompaktsed linnad, eeslinnad ja traditsioonilised külad, väärtustades kõiki neid elamisviise võrdselt ühepalju. Hajalinnastunud ruumi inimsõbralikkuse ja majandusliku konkurentsivõime tagavad eeskätt looduslähedane keskkond ja hästi sidustatud asulate võrgustik, milleks on vajalik mitmekesise ja valikuvõimalusi pakkuva elu- ja majanduskeskkonna kujundamine töökohtade, haridusasutuste ja teenuste kättesaadavuse tagamine, sh toimepiirkondade sidustamise kaudu.

Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava perioodiks 2021–2027¹⁵

2021-2027 rakenduskava poliitikaeesmärkide raames on planeeritud erinevad partnerite võimestamise tegevused. ESF+ regulatsiooni kohaselt tuleb tööhõive, hariduse ja sotsiaalpoliitikate elluviimisel tagada sisuline sotsiaalpartnerite, kodanikuühiskonna organisatsioonide ning kohalike omavalitsuste osalemine. Selleks tuleks eraldada neile sobiv toetuse maht, et nad saaks tagada vajalikud oskused, ressursid ja teadmised, et efektiivselt osaleda ESF+ poliitikate kujundamisel. Partneriteks on regionaalsed, kohalikud ja muud avalikud asutused, majandus- ja sotsiaalpartnerid, kodanikuühiskonna esindus, MTÜde esindus, keskkonnapartnerid ja asutused, mis vastutavad sotsiaalse kaasatuse, põhiõiguste, puudega inimeste, soolise võrdõiguslikkuse ja mittediskrimineerimise eest. Rakenduskava on PLP tegevuspiirkonna strateegia kontekstis tähtis uue rahastusperioodi laiema raamdokumendina kui ka eriti sotsiaalvaldkonna eesmärgi alusena.

ESF+ rahastuga meedet silmas pidades tuleb eraldi välja tuua erieesmärk k: parandada võrdset ja õigeaegset juurdepääsu kvaliteetsetele, kestlikele ja

¹² <https://www.riigiteataja.ee/akt/940717>

¹³ <https://planeerimine.ee/ruumiline-planeerimine/yrp/>

¹⁴ <https://www.fin.ee/riik-ja-omavalitsused-planeeringud/ruumiline-planeerimine/uleriigiline-planeering>

¹⁵ <https://pilv.rtk.ee/s/6nBxRwrmjfwNgzL>

taskukohastele teenustele, sealhulgas teenustele, millega parandatakse eluaseme ja isikukeskse hoolduse, sealhulgas tervishoiu kättesaadavust; ajakohastada sotsiaalkaitseüsteeme, sealhulgas parandada juurdepääsu sotsiaalkaitsele, pöörates erilist tähelepanu lastele ja ebasoodsas olukorras olevatele rühmadele; parandada tervishoiusüsteemide ja pikaajalise hoolduse teenuste kättesaadavust (sealhulgas puuetega inimeste jaoks), tõhusust ja vastupanuvõimet. Sekkumise eesmärgid: pikaajalise hoolduse teenuste kättesaadavuse ja kvaliteedi parandamine ning hoolduskoormuse leevendamine; inimväarikuse tagamine ning sotsiaalse kaasatuse suurendamine. PLP tegevuspiirkonna strateegia 2023-2035 IV valdkond (Sotsiaalvaldkond) ja meede V (Sotsiaalvaldkonna arendamine) on seotud selle erieesmärgiga (k). Meede V on suunatud pikaajalise hoolduse kättesaadavuse ja selle kvaliteedi parandamisele ning inimväarikuse tagamisele.

Põllumajanduse ja kalanduse valdkonna arengukava aastani 2030 (PÕKa 2030)¹⁶

Arengukava seob tervikuks põllumajanduse, kalanduse, vesiviljeluse, toiduainetööstuse ning maa- ja rannapiirkondade arengusuunad. Selle arengukava eesmärgiks on kaasa aidata nende valdkondade konkurentsivõime suurenemisele, toidujulgeolekule, maa- ja rannapiirkondade kestlikule arengule, heale taime- ja loomatervisele, muldade seisundi paranemisele, toiduohutusele ning puhta keskkonna ja liigilise mitmekesisuse säilimisele. Sellega loob PõKa 2030 neis valdkondades lisandväärtuse suurendamise eeldused, võttes arvesse biomajanduse, säästva arengu ja keskkonnavalaseid eesmärke, ning loob võimalusi valdkondadevaheliseks koostööks. Ülaltoodu, eriti maa- ja rannapiirkondade kestlik areng, haakub kõige otsesemalt LEADER-tegevusrühmade, sealhulgas PLP arengu kavandamise ja suunamisega.

Regionaalse arengu tegevuskava (RETK) ja rakendusplaan aastateks 2021-2025 ning regionaalpoliitika programm 2022-2025¹⁷

Peamine regionaalarengut suunav riiklik alusdokument Eestis on 2022. aasta alguseks valminud regionaalse arengu tegevuskava, mis määratleb olulisemad piirkondade vahelist ebavõrdsust väljendavad regionaalse arengu juurprobleemid ning koondab eri ministriumite valitsemisalasid hõlmava tegevusplaani nende juurprobleemide leevendamiseks. Riigi regionaalpoliitika eesmärgiks on töötada selle nimel, et inimestel oleks kõikjal Eestis kättesaadavad tasuvad töökohad, kvaliteetsed teenused ja meeldiv elukeskkond. Seda selleks, et kõik Eesti piirkonnad oleksid kokkuvõttes

¹⁶ <https://www.agri.ee/pollumajanduse-ja-kalanduse-valdkonna-arengukava-aastani-2030>

¹⁷ <https://www.fin.ee/riik-ja-omavalitsused-planeeringud/regionaalareng-ja-poliitika/regionaalpoliitika-kujundamine#Alusdokumendid>

atraktiivsemad paigad nii elamiseks, töötamiseks, külastamiseks kui ka investeerimiseks. RETK-i puhul toimub seire nii regioonide (EL NUTS 3) kui ka maakondade tasanditel. Antud infot saab üldpildina arvesse võtta PLP tegevuskava territooriumi arengu kavandamisel ja edasise seire puhul.

„Eesti teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse arengukava 2021–2035“¹⁸

PLP tegevuskava territooriumil ettevõtluse arendamisel on olulised selle arengukava strateegilised eesmärgid, et luua konkurentsivõimelised tingimused tootlikkuse ja heaolu kasvuks ning ühiskonna kestlikkuse tagamiseks teadus- ja arendustegevust, innovatsiooni ja ettevõtlust soosiva tõhusa ja mõjusa poliitika kaudu.

Ettevõtluskeskkonna programm 2022 – 2025¹⁹

Teadus- ja arendustegevus ja ettevõtlus kui tulemusvaldkonna eesmärgiks on, et Eesti teadus, arendustegevus, innovatsioon ja ettevõtlus suurendavad koostöömises Eesti ühiskonna heaolu ja majanduse tootlikkust, pakkudes konkurentsivõimelisi ja kestlikke lahendusi Eesti ja maailma arenguvajadustele. Ettevõtluskeskkonna programmi eesmärgiks on, et Eesti ettevõtluskeskkond soodustab ettevõtlikkust ning teadusmahuka ettevõtluse teket ja kasvu, kõrgema lisandväärtusega toodete ja teenuste loomist ja eksporti ning investeringuid kõigis Eesti piirkondades. Viimane haakub ka maapiirkondade ettevõtluse arendamisega, mis on üks LEADER-tegevusrühmade fookuseid.

Eesti digiühiskonna arengukava 2030 (2021)²⁰

Eesti digiühiskonna arengukava 2030 sisaldab visiooni ja tegevusplaani, kuidas Eesti majandust, riiki ja ühiskonda digitehnoloogia abil järgmise kümnendi jooksul edasi arendada. Arengukava tegevused panustavad läbi selle, et kasutusel on uuenduslikud tehnoloogiad ja looduslähedased lahendused, mis vähendavad kliimamuutuste mõju, ajakulu vahemaade läbimisel ja tagavad hea elukeskkonna terves Eestis. Digiühiskonna poole liikumisel on „pudelikaelaks“, eriti maapiirkondades, vajakajäämised lairiba internetiühenduse taristu osas, sealhulgas nn viimane miil. Viimase paari aasta kogemused koroonakriisi ajal tõid välja arenguhüppe tegemise vajaduse selles valdkonnas, seda ka PLP tegevuskava territooriumil.

Turismistrateegia 2022-2025²¹

¹⁸ <https://www.hm.ee/et/TAIE-2035>

¹⁹ <https://www.mkm.ee>

²⁰ <https://www.mkm.ee/digiriik-ja-uhendus/digiuhiskonna-arengukava-2030>

²¹ <https://www.mkm.ee/uudised/minister-kinnitas-turismi-arengusuunad-aastateks-2022-2025>

Uue strateegia eesmärk on elavdada turismisektorit COVID-19 kriisist taastumisel ning kasvatada turismiteenuste eksporti ning lisandväärtust, rõhuga kvaliteedil ja unikaalsel külastajakogemusel. Turismistrateegia 2022-2025 visiooni elluviimiseks on püstitatud eesmärgid kolmes valdkonnas: toote- ja sihtkohaarendus, nõudluse taastamine ja ühenduvus. Teatavasti on Pärnumaa turismi sihtkohana turismivoo poolest teisel kohal Eestis peale Harjumaad. Maakonna turismi- ja puhkemajanduse „lipulaevaks“ on loomulikult keskuslinn Pärnu, kuid ülejäänud maakonna külaliste voost langeb lõviosa PLP tegevuskava territooriumile. Turismi- ja puhkemajanduse väga tugev roll avaldab nii tuntud kaubamärgina „Romantiline rannatee“ kui ka selle valdkonna arengu kavandamise puhul eraldi strateegiana.

„Eesti energiamajanduse arengukava aastani 2030“²²

Arengukavas lähtutakse sellest, et tarbijatele oleks tagatud mõistliku hinna ja kättesaadavusega energiavarustus, et keskkonnamõjud oleksid aktsepteeritavad ning et see oleks kooskõlas Euroopa Liidu pikaajalise energia- ja kliimapoliitikaga. Samuti peab energiamajanduse arenguplaanide rakendamine olema Eesti majanduse konkurentsivõime seisukohast kõige kasulikum. Lähemas ja keskpikas tulevikus on Eesti energeetika raskuspunkt siirdumas Ida-Virumaalt Lääne-Eestisse, sealhulgas teatud osas ka PLP tegevuskava territooriumile või selle vahetusse lähedusse (Liivi lahe meretuulikupargid).

Eesti riiklik energia- ja kliimakava aastani 2030 (REKK 2030) (2019)²³

Arengukava eesmärk on anda Eesti inimestele, ettevõtetele ning ka teistele liikmesriikidele võimalikult täpselt informatsiooni sellest, milliste meetmetega kavatakse Eesti riik saavutada Euroopa Liidus kokku lepitud energia- ning kliimapoliitikat puudutavad eesmärgid. Maapiirkondade energeetikat arvestades tuleb tähelepanu pöörata, et energiapuuduse tagamisel hoitakse imporditud energiast sõltuvuse määra võimalikult madalal: hoitakse kohalike kütuste kasutust võimalikult kõrgel (sh suurendatakse kütusevabade energiaallikate kasutust) ning rakendatakse biometaani tootmise ja kasutuse potentsiaali.

Kliimamuutustega kohanemise arengukava 2030 (2017)²⁴

Arengudokument ühtib hästi eespool toodud energiamajanduse arengukavaga. Strateegiliseks eesmärgiks on Eesti riigi regionaalse ja kohaliku tasandi valmiduse ja võime tõstmine kliimamuutuste mõjuga (paremaks) kohanemiseks: see haakub hästi meie territooriumi (ja elanikkonda) ees ootavate väljakutsete ja muutustega. Teatavasti PLP tegevuskava

²² <https://www.mkm.ee/energeetika-ja-maavarad/energiamaajandus/energiamaajanduse-arengukava>

²³ <https://www.mkm.ee/energeetika-ja-maavarad/energiamaajandus/energia-ja-kliimakava>

²⁴ <https://envir.ee/kliimamuutustega-kohanemise-arengukava>

territooriumi (st Pärnumaa) rannik on kogu Läänemere ruumis üks tundlikumaid kliimamuutuste osas: hoiatava näitena võib tuua 09.01.2005 toimunud suurtormi mõju.

„Kliimapoliitika põhialused aastani 2050“²⁵

Samuti haakub eeltooduga eesmärgiks seatud taastuvate energiaallikate järkjärgult suureneva kasutuselevõtu ja lõpptarbimise kasvatamine kõigis sektorites ning liikumine vähese süsinikuheitega majanduse suunas.

Rahvastiku tervise arengukava 2030 (2020)²⁶

Ühiskonnas on investeringute kõrval üha rohkem hakatud märkama inimeste tähtsustamise poolt – selle heaks näiteks on avanevad ESF kasutamise võimalused. Siinkohal on tähtis rahvastiku tervise arengukava eesmärgid: elanikud (võimalikult tervena) elavad võimalikult kaua (möödik - terved elatud aastad) ning nende tervis ja heaolu on hoitud ja toetatud elukeskkonna ja tervisesüsteemi kujundamise kaudu avaliku, kolmanda ja erasektori koostöös. Taustainfona, sellest arengudokumendist tulenevana on hetkel käsil maakondade tervise- ja heaolu profiilide uuendamine (tähtajaks 2022. a lõpp), sama töö on käsil ka KOVides (tähtajaks 30.06.2023).

Sidusa Eesti arengukava 2030 (2021)²⁷

Arengukavaga seatakse eesmärgid ja suunatakse rahvastiku kestlikkuse, kodanikuühiskonna, üleilmse eestluse ning kohanemise ja lõimumise valdkonda, kui ka nendega tihedalt seotud tulemusvaldkondi. Selle arengudokumendi üks eesmärgid on, et rahvastiku- ja lõimumispoliitika on inimesekeskne ja toetab kogukondade arengut. Inimesed tunnevad, et nad on väärtustatud ja kaasatud ning mõistavad enda rolli ja võimalusi kogukonda ja ühiskonda panustada. Kogukondadele ja kaasamisele panustamine haakub PLP tegevuskava elluviimise põhimõtetega.

Haridusvaldkonna arengukava 2035 (2021)²⁸

Haridusvaldkond laiemalt on teatud mõttes „maa soolaks“ – välisriikidest ja ka Eestist on näiteid, et kuidas oma väikese maakooli püütakse alles hoida nõ viimase padrunini. Selle valdkonna arendamisel PLP tegevuskava territooriumil on aluseks „Haridusvaldkonna arengukava 2021-2035“ strateegilised eesmärgid: 1) õpivõimalused on valikurohked ja kättesaadavad ning haridussüsteem võimaldab sujuvat liikumist haridustasemetete ja -liikide

²⁵ <https://envir.ee/kliimapoliitika-pohialused-aastani-2050>

²⁶ <https://www.sm.ee/rahvastiku-tervise-arengukava-2020-2030>

²⁷ <https://www.siseministeerium.ee/sidest>

²⁸ <https://www.hm.ee/et/kaasamine-osalemise/strateegiline-planeerimine-aastateks-2021-2035/eesti-haridusvaldkonna-arengukava>

vahel; 2) õpe on õppijakeskne ja tulevikku vaatav ning õpetajate järelkasv on tagatud; 3) õpivõimalused vastavad ühiskonna ja tööturu arenguvajadustele.

Heaolu arengukava 2023-2030²⁹

PLP tegevuskava territooriumil sotsiaalvaldkonna toimimise (sh pidades silmas uuenduslikku Euroopa Sotsiaalfondi (ESF) võimaluste kaasamist) korraldamisel on tähtsad "Heaolu arengukava 2023-2030" alljärgnevad poliitikavaldkonnad: laste ja perede heaolu, sooline võrdsus ja võrdne kohtlemine, tööhõive, pikk ja kvaliteetne tööelu, abivajadusele vastav sotsiaalhoolekanne, sotsiaalse ebavõrdsuse ja vaesuse vähendamine ning vanemaealiste toetamine. Vananeva ja väheneva rahvastiku, mitmete järjestikuste kriiside ning kvalifitseeritud tööjõu puuduse tingimustes otsitakse jätkusuutlikke, säästlikke ning uuenduslikke lahendusi, et tagada kõigi inimeste potentsiaali maksimaalne kasutamine ja väärtustamine.

Heaolu arengukavas on sätestatud alaeesmärgid, millest kaks on seotud sotsiaalvaldkonna meetmega: 3) vanemaealised on ühiskonnas sotsiaalselt kaasatud, neile on tagatud võrdsed võimalused ning nad on majanduslikult hästi toimetulevad; 4) Eesti sotsiaalhoolekande korraldus toetab inimeste heaolu ja sotsiaalse turvatunde kasvu. PLP tegevuspiirkonna strateegia 2023-2035 IV valdkond (Sotsiaalvaldkond) ja meede V (Sotsiaalvaldkonna arendamine) on haakuvuses nende kahe alaeesmärgiga. Meede V on suunatud pikaajalise hoolduse kättesaadavuse ja selle kvaliteedi parandamisele ning inimväärikuse tagamisele.

Siseturvalisuse arengukava 2030 (2020)³⁰

Elanikele turvalisuse elukeskkonna tagamisel on tähtsaks eesmärgiks, et Eesti inimesed tunnevad, et nad elavad vabas ja turvalises ühiskonnas, kus igaühe väärtus, kaasatus ja panus kogukonna turvalisusesse loovad ühe turvaliseima riigi Euroopas. Seetõttu on väga oluline parandada elukeskkonda, vähendada ohtu elule, tervisele, varale ja põhiseaduslikule korrale ning tagada kiire ja asjatundlik abi. Eespool toodu on üha tähtsam praegusel korbarkriisi ajastul.

Kultuuri arengukava 2030 (2021)³¹

Maaelu ei koosne ainult majandusest ja ettevõtlusest, vaid üheks läbivaks teljeks on (viidates Eesti Vabariigi põhiseadusele) ka eesti keele ja kultuuri hoidmine. PLP tegevuskava territooriumi kultuurielu arendamisel lähtutakse sealhulgas pealkirjas märgitud arengudokumendi eesmärgist: Eesti kultuur on elujõuline, arenev ja maailmale avatud ning kultuuris osalemine on loomulik osa iga inimese elus. Siinkohal tuleb eraldi ära märkida, et PLP territooriumil asub ÜRO kultuuriorganisatsiooni UNESCO poolt tunnustatud Kihnu

²⁹ <https://www.sm.ee/heaolu-arengukava-2023-2030>

³⁰ <https://www.siseministeerium.ee/stak2030>

³¹ <https://kul.ee/kultuur2030>

kultuuriruum, mis hõlmab meie kahte püsiasiustusega väikesaart – Kihnut ja Manijat.

Noortevaldkonna arengukava 2035 (2021)³²

Selle arengudokumendi visiooni osas tuuakse olulisena esile, et noored elavad tervislikku ja täisväärtuslikku elu ning on võimestatud muutma kogukonda ja riiki selliselt, et Eestis on maailma parim keskkond kasvamiseks, elamiseks ja eneseteostuseks. Noortel on võimalus olla nähtav eriti maakogukondades. PLP arengu kavandamisel on kõige muu noortega (ja põlvkondade vahetusega) seonduva seas tähtsal kohal noorte ettevõtlikkuse aspekt.

Transpordi ja liikuvuse arengukava 2035 (2021)³³

PLP tegevuskava territooriumil on nii elu- kui ka ettevõtluskeskkonna arendamisel seos selles arengudokumendis sätestatuga kohalikele elanikele ja külalistele kui ka ettevõtetele mugavate, ohutute, kiirete, nutikate ja kestlike liikumisvõimaluste tagamiseks.

6.3 Regionaalsed ja maakondlikud arengudokumendid, uuringud ja maakonnaplaneeringud

Lääne-Eesti biomajanduse arengukava (2021)³⁴

Lääne-Eesti maakondlikud arenduskeskused on algatanud regiooni biomajanduse arengukava koostamise, et selgitada siinsete bioressursside väärimise võimalused lähtuvalt turunõudlusest ja tehnoloogiast ning arvestades säästliku kasutuse ja keskkonnanahoiu põhimõtteid. Ärivõimaluste selgitamine metsanduse, puidutötluse, märgalade ressursside, taime- ja loomakasvatuse, vesiviljeluse, biojätmete ja bioenergia vallas teenib regiooni majandusarengu huvi.

Arengustrateegia „Pärnumaa 2035+³⁵

PLP tegevuskava territoorium hõlmab ligi pool Pärnu maakonna territooriumist ja ligi veerand rahvastikust. Seetõttu on väga oluline maakonna arengustrateegias kavandatu ja kokkulepitu. Samuti saab taustainfona PLP arengu hindamisel, loomulikult teatud reservatsioonidega, lähtuda sealse arenguseires (Lisa 4) esile toodust. Tähtsad on vaheseire dokumendid ka maakonna arengustrateegia tegevuskava hindamisel. Väga oluline on pidev koostöö EL uue rahastusperioodil teiste partneritega kodumaakonnast, sealhulgas projektide integreerituse aspekte silmas pidades.

³² <https://www.hm.ee/et/noortekava-2035>

³³ <https://www.mkm.ee/transport-ja-liikuvus/transporti-tulevik>

³⁴

³⁵ <https://pol.parnumaa.ee/arengustrateegia-parnumaa-2035>

Pärnumaa kliimakava 2030³⁶

Arengudokumendi sisuks on kliimamuutustega kohanemine ja rohepööre ning eeltooduga seonduvad väljakutsed, sh maakonna KOVides. Kliimakava hõlmab Pärnu maakonna kõiki maaomavalitsusi, st v.a Pärnu linna territoorium ja haakub väga otseselt PLP tegevuskava territooriumiga.

Pärnumaa tervise- ja heaoluprofiil 2019-2022³⁷ - uus on hetkel koostamisel

Mitmete sidusrühmade koostööna valminud Pärnumaa tervise- ja heaoluprofiil ning tegevuskava 2019-2022 on strateegiline arengudokument, mille eesmärgiks on kaardistada maakonna elanike tervise olukorda ja seda mõjutavaid tegureid ning juhtida tähelepanu maakonnas ja kohalikes omavalitsustes tehtavate otsuste mõjule elanikkonna tervisele. Tervise- ja heaoluprofiili üldeesmärgiks on maakonna elanike tervena elatud eluea pikenemine enneaegse suremuse ja haigestumise vähendamise kaudu.

Pärnu linnapiirkonna strateegia³⁸ - uus vastav arengukava (**Pärnu linnapiirkonna strateegia 2022-2027**)³⁹ on koostatud nüüd integreeritud osana maakonna uuendatud arengustrateegiast „Pärnumaa 2035+ (vt eespool olevat käsitlust).

Varasem arengudokument hõlmab teatud tegevusi haldusterritoriaalse reformi eelses Pärnu linnas ja sellega vahetult külgnevate valdade (Audru, Sauga, Paikuse ja Tahkuranna) linnaäärsete asustusüksuste territooriumil. Uus linnapiirkonna kava keskendub väiksemale piirkonnale – keskuslinn Pärnule ja mõnele linnaga piirnevale asustusüksusele Tori vallas. Mõlemal on olemas territoriaalset kattuvust PLP tegevuskava territooriumiga.

Pärnu maakonna planeering (kehtestatud 2018 koos tegevuskavaga)⁴⁰

Riigihalduse minister kehtestas 29.03.2018 käskkirjaga nr 1.1-4/74 maakonnaplaneeringu Pärnu maakonnas Häädemeeste vallas, Kihnu vallas, Põhja-Pärnumaa vallas, Pärnu linnas, Saarde vallas, Tori vallas ja osaliselt Lääneranna vallas. Lääneranna valla osa (Lihula ja Hanila vallad), mis paiknes enne 2017. aasta haldusreformi Lääne maakonna haldusterritooriumil, kehtestati 22.03.2018 Lääne maakonnaplaneeringu koosseisus. Territoriaalselt käsitleb antud planeering sealhulgas kogu PLP tegevuskava territooriumi.

³⁶ <https://pol.parnumaa.ee>

³⁷ <https://parnumaa.ee/uudis/valminud-parnumaa-tervise-ja-heaoluprofiil-ning-tegevuskava-2019-2022/>

³⁸ <https://parnu.ee/linnakodanikule/148-jatkusuutlik-areng/53-parnu-linnapiirkonna-jatkusuutliku-arengu-strateegia-2014-2020>

³⁹ <https://www.riigiteataja.ee/akt/417122022028>

⁴⁰ <https://maakonnaplaneering.ee/maakonna-planeeringud/parnumaa/>

Pärnu maakonna planeeringu eesmärk on maakonna ruumilise arengu põhimõtete ja suundumuste määratlemine aastani 2030+. Planeering on loogiliseks jätkuks 21.12.1998 kehtestatud maakonnaplaneeringule ja seda täpsustavatele teemaplaneeringutele. Maakonnaplaneeringus on välja toodud maakonna olulisemad väärtused, mille hoidmiseks ja kasutamiseks on seatud üldised põhimõtted ja tingimused teemade kaupa. Olulisemad teemad, mida maakonnaplaneeringus käsitletakse on asustuse paiknemine, teenuste kättesaadavus ja transpordiühendused, ettevõtlus ja tootmine; looduskeskkonna väärtused, sh väärtuslikud maastikud ja roheline võrgustik; tehniline taristu, kus suur tähtsus on nii rahvusvahelistel kui ka riigi- ja maakonnasisestel ühendusteedel, sadamatel ning turismiettevõtlust toetaval lennuväljal. Maakonnaplaneering on kohalike omavalitsuste üldplaneeringute koostamise aluseks. Sellega on vaja arvestada ka riigi ja kohalike omavalitsuste arengudokumentide koostamisel. Maakonna planeeringul on lisad, sealhulgas Pärnu maakonna ruumilise arengu analüüs.

Pärnu maakonnaplaneeringu teemaplaneeringud:⁴¹

- Pärnu maakonnaga piirneva mereala maakonnaplaneering (kehtestatud 2017)
- Pärnu maakonnaplaneering „Rail Baltic raudtee trassi koridori asukoha määramine“ (kehtestatud 2018)
- Pärnu maakonna planeeringu teemaplaneering „Harku-Lihula-Sindi 330/110 kV elektriliini trassi asukoha määramine“ (kehtestatud 2016)
- Pärnu maakonna planeeringu teemaplaneering „Kilingi-Nõmme – Riia TEC-2 330 kV õhuliini trassikoridori asukoha määramine Pärnu maakonnas“ (kehtestatud 2015)
- Pärnu maakonna planeeringu teemaplaneering „Põhimaantee nr 4 (E67) Tallinn-Pärnu-Ikla (Via Baltica) trassi asukoha täpsustamine km 92,0-170,0“ (kehtestatud 2012)
- Pärnu maakonna planeeringu tuuleenergeetika teemaplaneering (kehtestatud 2013)
- Pärnu maakonnaplaneeringu Pärnu jõe teemaplaneering – koostamisel.

Võimalikku koostööd Pärnumaa maapiirkondade arendamisel silmas pidades on oluline ka ülejäänud neljas maakonna territooriumi suuremal või vähemal määral hõlmavas LEADER-tegevusrühmas (MTÜ Rohelise Jõemaa Koostöökogu, MTÜ Kodukant Läänemaa; MTÜ Liivi Lahe Kalanduskogu, MTÜ

⁴¹ <https://maakonnaplaneering.ee/maakonna-planeeringud/parnumaa/>

Lääne Rannakalanduse Selts) strateegiliselt kavandatu. Siinkohal peetakse silmas hetkel koostatavaid (uuendatavaid) strateegiaid.

6.4. Kohaliku (sh KOV) tasandi arengudokumendid

Pärnu linna arengukava aastani 2035 ja eelarvestrateegia 2023–2027⁴²

Väljavõtte visioonist: „Pärnule on omane looduslähedus ja elukeskkonna mitmekesisus. Linn asub looduslikult kaunis piirkonnas, kus metsad, rohealad, meri ja jõed on elukeskkonnaga tihedalt seotud. Rikkalik looduslik eelisseisund ja geopoliitiline asend on Pärnule andnud arengueeldused ning muutnud linna atraktiivseks nii elanikele kui külalistele. Piirkonna ettevõtted, sealhulgas edukas turismi- ja kasvav tööstussektor, panustavad töökohtade loomisesse ning on aktiivsed kaasaraajikud Pärnu linna kui terviku arendamisel. Pärnu ees on mitmeid väljakutseid. Suurim neist on Lääne-Euroopa riikidele omane elanikkonna vähenemine ja vananemine. Lähtume linna arendamisel põhimõttest, et Pärnu oleks ühtmoodi atraktiivne nii külalistele kui senistele ja uutele elanikele, kes valivad Pärnu oma elukohaks kõiki vajadusi arvestava elukeskkonna tõttu.

Elukeskkonna osaks on head liikumisvõimalused ja elanike vajadusi arvestav transpordikorraldus. Peame nii linnadevaheliste kui linnasiseste ühenduste loomisel paremini haarama eri transpordiliike ning parandama linnaruumi liiklust ja liikumisloogikat.

Arengukava koostades kaalusid töörühmad eri arengusuundi, arutades ettevõtluse, elukeskkonna ja avalike teenuste arendamise võimalusi. Nende seast valiti Pärnule sobivaim: arendada kiirelt ligipääsetavat ja kõrge kvaliteediga elukeskkonda, mis annab konkurentsieelise ja on ihaldusväärne nii Riia, Tallinna kui teiste linnade elanikele.“

Pärnu energia- ja kliimakava 2030⁴³

Väljavõtte visioonist: „Pärnu on kliimapositiivne – leevendab kliimamõju ja maandab kliimariske.

Arvestades maakasutust on Pärnu juba täna kliimapositiivne ehk seob süsinikku rohkem kui heidab. Sellegipoolest tugevdab Pärnu otsesid kliimapoliitilisi jõupingutusi ja strateegilisi investeeringuid kliimamõju vähendamiseks. Samuti veab Pärnu kohaliku omavalitsusena eest läbimurdeid süsinikuheite vähendamisel ühiselt ettevõtjate, kogukondade ja elanikega ning sekkub valdkondlikesse arengutesse, et

- vähendada energiatarbimist,
- suurendada taastuvenergia tootmist ning
- tõsta vastupanuvõimet kliimakriisis.
- viies läbi süsteemseid üleminekuid ühiskonnas ja majanduses,

⁴² <https://parnu.ee/linnakodanikule/74-est/omavalitsus/arengukavad>

⁴³ <https://kliimakava.ee/>

- rakendades tehnoloogilisi uuendusi energeetikas, liikuvuses ja ringmajanduses,
- vähendades oma süsiniku jalajälge mõistliku elulaadi ja tarbija-käitumisega.

Kliimapolitiikat viiakse Pärnus ellu õiglaselt. Suundudes kliimanetraalsusele tõuseb Pärnus ühtlasi linnakvaliteet ja paraneb elukeskkond. Kliimamuutustega, force majeure, tuleb kohaneda: talv lüheneb ja suvi pikeneb, tormid sagenevad. Maapiirkonnas võivad kerkida kliima-energiaküsimused teises võtmes kui linnas, mis eeldab ka teistlaadseid lahendusi.”

Pärnu turismistrateegia 2025⁴⁴

„Eesmärkideks on: turismi taastamine ja külaliste arvu suurendamine; sihtkoha atraktiivsuse suurendamine: sesoonsuse vähendamine; rohepööre; koostöö ja juhtimine.”

Pärnu linna sotsiaalhoolekande arengukava aastani 2025⁴⁵

Visioon „Pärnu linna sotsiaalhoolekandesüsteem arvestab iga inimese individuaalsust, toetab elanike iseseisvust, toimetulekut, tervist ja õnnelikku elu”.

Missioon „Sotsiaalhoolekande süsteemis töötavate inimeste missioon on toetada inimese loomupärast väärikust ja võimekust, seista sotsiaalse õigluse ja võrdsete võimaluste eest.”

Häädemeeste valla arengukava 2022-2026 ja eelarvestrateegia aastateks 2022-2026⁴⁶

Häädemeeste valla visioon: „Häädemeeste vald on kasvava elanikkonnaga, kultuuripärandit ja elukeskkonda väärtustav hea mainega vald.

Visiooni selgitus: tegus elanikkond – vallas on aktiivsed, uuendusmeelsed ja oma valla hea käekäigu eest seisvad inimesed; kultuuripärandi ja elukeskkonna väärtustamine – vallas on omavahel seotud ajaloo, kultuuripärandi ning looduse hoidmine ja väärtustamine; hea maine – vallal on positiivne maine nii kohalike elanike kui ka ettevõtjate ja puhkajate seas.”

Kihnu valla arengukava 2017-2025⁴⁷

Kihnu valla arenguvision aastaks 2025: „Kihnu on ettevõtliku ja elujõulise püsielanikkonnaga omanäolist loodust, kultuuri järjepidevust ja traditsioonilist elulaadi alalhoidev külalislahke ja iseseisev saarvald.”

⁴⁴ <https://parnu.ee/linnakodanikule/74-est/omavalitsus/arengukavad>

⁴⁵ <https://www.riigiteataja.ee/akt/427122014055>

⁴⁶ <https://haademeestevald.kovtp.ee/arengukava>

⁴⁷ <https://kihnu.ee/arengukava5>

Lääneranna valla arengukava 2018-2028⁴⁸

Visioon aastaks 2028: „Lääneranna valla tuleviku kujundamisel on keskseteks võtmesõnadeks inimkesksus ja hoolivus ning tasakaalustatud ning jätkusuutlik areng. Arengute kavandamisel ja suunamisel arvestatakse üksikisikute ning piirkondade soove ja vajadusi, kuid olulisel kohal on valla kui terviku üldisemate eesmärkide seadmine sidusa territoriaalse kogukonna saavutamiseks.

Puhtas ja turvalises elukeskkonnas tugeva ja kasvava kogukonnaga ühteoidev traditsioone väärtustav vald. Vallas on kõigi võimalustega inim- ja peresõbralik elukeskkond, mida iseloomustab eelkõige rahulikkus, turvalisus ja puhas loodus. Lapsed saavad hea hariduse, vanematel on võimalik tööd teha nii kohapeal kui ka kaugemal. Kõik olulised teenused on valla elanikele hästi kättesaadavad. Inimestele meeldib Lääneranna vallas elada.

Ettevõtluseks on loodud mitmekesised võimalused ning kõik on võimalik. Sadamad ja lautrid võimaldavad väljapääsu merele, edukas põllumajandus ja tööstus, arenev turism ja puhkemajandus. Rakendust on leidnud valla asend Lääne-Eesti keskel, töödeldakse ja väärintatakse kohalikke maa- ja loodusvarasid, vald on tuntud mõnusa ja huvitavaid tegevusi pakkuva puhkekohana.“

Saarde valla arengukava 2018-2028⁴⁹

Visioon aastaks 2028: „Saarde vallas on kõik võimalused õnnelikuks eluks. Koos tegutsedes on loodud elanike eneseteostust võimaldav majanduskeskkond, arengut toetav haridusruum ja tervist tugevdav elukeskkond.“

Tori valla arengukava aastani 2030 ja eelarvestrateegia 2023-2026⁵⁰

Väljavõtte visioonist 2030: „Suured muutused saavad alati alguse väikestest tegudest. Tehes olulisi tegevusi õiges järjekorras, võime kümne aasta pärast rõõmu ja uhkusega tõdeda, et oleme samm-sammult igapäevase Tori hobuse järjekindlusega viinud ellu kõige ambitsioonikama tulevikuvisiooni: Tori vald on eelistatuim elukoht Pärnumaal! See tähendab, et valla elanike arv kasvab, mis omakorda loob püsiva aluse kogu valla jätkuvaks arenguks ja heaoluks.“

7. STRATEEGIA EESMÄRKIDE KIRJELDUS, PÜSTITATAVAD TULEMUSED JA SIHTVÄÄRTUSED

7.1. Visioon 2035

Aastal 2035 on MTÜ Pärnu Lahe Partnerluskogu tegevuspiirkond üks atraktiivsemaid elu-, puhke- ja ettevõtluspiirkondi Läänemere ruumis.

⁴⁸ <https://www.laanerannavald.ee/arengukavad>

⁴⁹ <https://saarde.ee/arengukavad>

⁵⁰ <https://www.torivald.ee/arengukava>

7.2. Strateegia eesmärgid

PLP strateegilisteks eesmärkideks on läbi ettevõtluse arendamise hästitasustatud töökohtade loomine, elukeskkonna ja teenuste kvaliteedi parendamine ning elanike, sh osa-aja elanike ja külastajate arvu suurendamine. Lähtudes PLP tegevuspiirkonna hetkeolukorrast ja SWOT analüüsist ning visioonist valib PLP **neli prioriteetset** tegevusvaldkonda, mille mõju on statistiliselt võimalik hinnata.

Alljärgnevalt kirjeldatakse soovitavaid eesmärke (muutusi) ja tegevuse tulemusi aastaks 2027 (ja edasi 2035).

7.2.1. I VALDKOND Mikroettevõtluse arendamine

Valdkonna eesmärk:

Kohalike ressursside rakendamine ja lisandväärtuse kasvatamine läbi piirkonna mikroettevõtete arendamise. Piirkonna mikroettevõtete uuenduslikkuse ja innovatsiooni suurendamine ettevõtete finantsvõimekuse kasvatamiseks.

Valdkonna alaeesmärgid:

Põhieesmärgid-

1. Ettevõtete uuenduslikkuse ja innovatsiooni kasvatamine, koostöö suurendamine teadusasutuste ja tehnoloogiafirmadega toodete arendamisel ja disainis;
2. Rohelise energia (päike, tuul, bio-) tootmise arendamine ettevõtete oma energiakulude katmiseks (v.a bioenergia);
3. Biokütuste (biometaan, biodiisel ja bioetanol) ja vesiniku tootmise arendamine ning nende kütuste rakendamine;
4. Kohalikust toorainest toidu tootmise ja pakkumise suurendamine;
5. Kohaliku ümarpuiduressurssi väärimise suurendamine piirkonnas;
6. Piirkonna elanikele ja ettevõtjatele suunatud teenuste loomine ja arendamine;
7. Olemasolevate töökohtade säilitamine koos töötasude suurenemisega.

Lisaeesmärgid-

1. Ettevõtete jäätmekäitluse arendamine, ringmajandus ja rohelise jalajälje vähendamine;
2. Jäätmetekke vähendamisse panustavate tehnoloogiate kasutuselevõtt;
3. Kliimaeesmärkidesse panustavate ideede ja lahenduste toetamine;
4. Uute tehnoloogiate rakendamine ettevõtte konkurentsivõime kasvatamiseks;
5. Julgeoleku ja kriisivalmiduse suurendamine;
6. Panustamine biomajandusse;

7. Säästvat majandust arendavad tegevused;
8. Hoonete rekonstrueerimine nende energiakulude vähendamiseks, sh hoonete targa kliimajuhtimise rakendamine.

7.2.2. II VALDKOND Koostöö suurendamine ja hea elukeskkonna loomine

Valdkonna eesmärk:

Avalike teenuste ja huvitegevuste arendamine ning nende kestlikkuse tagamine. Erinevate huvirühmade koostöö suurendamine.

Valdkonna alaeesmärgid:

Põhieesmärgid-

1. Avalikus kasutuses olevate hoonete rekonstrueerimine nende energiakulude vähendamiseks, sh hoonete targa kliimajuhtimise rakendamine;
2. Investeeringud avalikus kasutuses hoonete oma roheline energia (päike, tuul, vms) tootmisse;
3. Kogukondliku aktiivsuse tõstmine läbi ühistegevuste (ühisüritused, festivalid, teemapäevad jne);
4. Kogukonna elavdamist soodustavate huvitegevuste loomine ja arendamine;
5. Noorte aktiivsust suurendavad tegevused;
6. Noorte ettevõtlusesse kaasamine;
7. Avalike ehitiste baasil kaugtöökohtade loomine;
8. Uutel tehnoloogiatel põhineva kiire internetiga kohaliku sidevõrgu väljaarendamine;
9. Kultuuripärandi hoidmine ja säilitamine (sh kultuuriobjektid, kultuuri-lood jne).

Lisaeesmärgid-

1. Kogukonnajulgeoleku ja kriisivalmiduse suurendamine;
2. Ürituste ja sündmuste jäätmetekke vähendamise ja sorteerimise panustavad tegevused;
3. Mittetulundusühingute finantsilist jätkusuutlikkust suurendavad tegevused;
4. Kliimaeesmärkidesse panustavate ideede ja lahenduste toetamine.

7.2.3. III VALDKOND Romantilise Rannatee ühistegevus ja turundus

Valdkonna eesmärk:

Eesmärgiks on turvalise ja omanäolise turismisihtkoha arendamine, mis baseerub koostööl, külalislahkusel ja väärtustatud keskkonnal ning mis on tuntud kogu Eestis ja kaugemalgi.

Valdkonna alaeesmärgid:

Põhieesmärgid-

1. Romantilise Rannatee toitlustusettevõtted on kõrgelt hinnatud omapärase köögi ning kohaliku tooraine kasutamise poolest. Laienenud on kohaliku toidu tootmine ja kättesaadavus (festivalid, üritused, toidumüügikohad, tootjate iseteenindusmüügikohad, e-poed) Pärnumaa elanikele ja puhkajatele;
2. Piirkonna kultuuripärandi hoidmine ja säilitamine (sh kultuuriobjektid ja hooned, kultuuriloo salvestised, pärandkultuur ja käsitöö jm);
3. Romantilise Rannatee sihtkohtades on omanäolised, sihtkohapõhised ja kestlikud turismitooted nii kultuuri-, toidu- kui loodusturistile;
4. Sesoonsus on vähenenud, lisandunud on madalhooaja tegevusi ja üritusi;
5. Romantilise Rannatee piirkond on atraktiivne sihtkoht erinevatele huvipõhiste segmentidele ja hinnatud puhkepiirkond rahvusvaheliselt ja siseriiklikult;
6. Romantilise Rannatee turismiteenuste pakkumise suurendamine ja laiendamine.

Lisaeesmärgid-

1. Arenenud on turismialane koostöö teiste Pärnumaa turismi arendamisega seotud organisatsioonidega: MTÜ Destination Pärnu, Pärnu Linnavalitsus, MTÜ Liivi Lahe Kalanduskogu, MTÜ Rohelise Jõemaa Koostöökogu, MTÜ Terra Maritima, MTÜ Kodukant Läänemaa, Tartu Ülikooli Pärnu kolledž jt;
2. RR piirkonna turismitooted on läbimõeldud, jätkusuutlikud ning eristuvad. Suurenenud on kestlikult tegutsevate turismiettevõtjate arv;
3. Suurenenud on Romantilise Rannatee nähtavus. RR kaubamärki ja kuvandit kasutatakse valdava enamuse kohalike ettevõtete toodangul ja teenustel. Rajatud on küllastajateekonda suunavad viidad ja sihtkohti tutvustavad visuaalset identiteeti kuvavad tähistused;
4. Piirkonna ühisüritused on lingitud Romantilise Rannatee kodulehel www.rannatee.ee;
5. Teemavaldkondade võrgustike ja marsruutide arendamine;
6. Otse tootjalt tarbijale ühistegevuste laiendamine;
7. Turismiteenuste pakkumise suurendamine ja laiendamine piirkonnas.

7.2.4. IV VALDKOND Sotsiaalvaldkond

Valdkonna eesmärk:

Pikaajalise hoolduse teenuste kättesaadavuse ja kvaliteedi parandamine ning arendamine koos kestlikkuse tagamisega, hoolduskoormuse leevendamine ja inimvääriskuse tagamine ning sotsiaalse kaasatuse suurendamine, sh erinevate huvirühmade koostöö suurendamine.

Valdkonna alaeesmärk:

Parandada võrdset ja õigeaegset juurdepääsu kvaliteetsetele, kestlikele ja taskukohastele teenustele, sh teenustele, millega parandatakse eluaseme ja isikukeskse hoolduse ning tervishoiuteenuste kättesaadavust. Ajakohastada sotsiaalkaitstesüsteeme, sh parandada juurdepääsu sotsiaalkaitsele, pöörates erilist tähelepanu lastele ja ebasoodsas olukorras olevatele rühmadele. Parandada tervishoiusüsteemide ja pikaajalise hoolduse teenuste kättesaadavust (sh puuetega inimeste jaoks), tõhusust ja vastupanuvõimet. Valdkonda eesmärk vastab ühtekuuluvuspoliitika rakenduskava eesmärgile.

Põhieesmärgid:

1. Tuge vajavate sihtgruppide ja nende vajaduste teadvustamine ühiskonnas ning kogukondades;
2. Sihtgruppide vajadustest lähtuvate praktiliste ja/või uuenduslike teenuste disainimine ja piloteerimine. Vajaduste kaardistamine, konkreetsete lahenduste disainimine ja elluviimine. Vastavate uuringute ja analüüside läbiviimine;
3. Toimetulekut säilitavad ja/või parandavad tegevused sihtgrupile. Tugi- ja turvavõrgustike arendamine võttes arvesse kohalikke vajadusi ja võimalusi. Abivajajate märkamise;
4. Koolitused ja vabaajategevused sotsiaalse kaasatuse suurendamiseks ja teenuste kättesaadavuse ja kvaliteedi parandamiseks. Samuti tegevused tervena ja aktiivsena elatud aastate pikendamiseks;
5. Aktiivsed huvialategevused (huviringid, väljasõidud, liikumisringid, kogukonnaaiad jm);
6. Teenuste arendamine, mis sisaldavad innovaatilisi elemente kohalikus kontekstis, võrgustumist ja koostööd;
7. Vabatahtlike ja kogukondlike toetusvõrgustike arendamine, vabatahtlike tegevuse toetamine;
8. Vaimse ja füüsilise tervise toetamine erinevatele sihtgruppidele, sh ennetustegevused;
9. Ligipääsetavuse parandamine (sealhulgas transport erinevate tegevuste jaoks);
10. Oskuste arendamine (digioskused, sotsiaalne toimetulek, kriisiennetus jm).

7.3. Püstitatavad tulemused ja sihtväärtused

7.3.1. Ettevõtluskeskkond

Tegevuspiirkonna ettevõtlus on dünaamiline ning majandusstruktuur mitmekesine ja uuenev. Kohapealsele väga heale ettevõtluskliimale annab tuge soodne geograafiline asukoht pealinna Tallinna ja Baltimaade suurima metropoli Riia vahel. Seda on võimendanud erinevate transpordiliikide sünergia tegevuspiirkonnas, alates kiirraudteest Rail Baltic ja lennujaamast kuni sadamateni. Tegevuspiirkonna atraktiivsus kajastub ka välisinvesteeringute voos kui ka ettevõtjate rahulolus. Toimib kolmikheeliksi (*triple-helix*) mudel st mitme (sh akadeemilise) sektori koostöö

tegevuspiirkonna majanduse ja ettevõtluse arendamisel. Hoo on sisse saanud kohanemispööre (rohepööre), mille tulemusena on PLP tegevuspiirkonnast saanud ainult rohelist energiat kasutav (ja seda ka eksportiv) regioon.

Mõõdik:

- palgatöötaja kuukeskmise brutotulu – sh suhe maakonna kui ka riigi keskmistesse näitajatesse, kasv (Statistikaamet);
- elanike rahulolu elukeskkonnaga (minuomavalitsus.ee).

7.3.2. Elukeskkond ja koostöö

Edela-Eestis Pärnu maakonnas Liivi lahe rannikul paiknev loodusrikas tegevuspiirkond on tuntud hea elukeskkonna poolest. See kajastub sealhulgas kohalike elanike rahulolus nii avalike teenuste (nt haridus) kvaliteedi ja kättesaadavuse osas. Üks atraktiivsuse baromeetreid on kahtlemata siinne kinnisvarahindade tase. Elukeskkonna arendamisel on aina suurem roll kodanikuühiskonnal ja kogukondade initsiatiivil.

Mõõdik:

- rändesaldo – pidevalt positiivne, nii sise- kui välisrände osas (Statistikaamet).

7.3.3. Turismi- ja puhkemajandus

Romantilise Rannatee ääres elab kokkuhoidev külalislahke rahvas, siinsed söögikohad pakuvad kohalikku toitu ning suviti toimuvad tuntud ja omanäolised rahvarohked sündmused.

Tegevuspiirkonna külaliste arv kasvab vähemalt sama kiiresti ülejäänud maakonnaga. Kindlasti on väga oluline külaliste rahulolu. Turismi- ja puhkemajanduse arengule annab hoogu juurde soodne asukoht suvepealinn Pärnu vahetus läheduses, ettevõtlik ja külalislahke rahvas ning mitmekesine kultuurimaastik pärandkultuurist kõrgkultuurini. Aja jooksul on üha rohkem hakatud hindama siinset loodusrikkust.

Mõõdik:

- majutatute ja nende ööbimiste arv – suhtarvuna Pärnumaa vastavatesse näitajatesse (Statistikaamet);
- Romantilise Rannatee külastuste arv (PLP).

7.3.4. Sotsiaalvaldkond

MTÜ Pärnu Lahe Partnerluskogu on tegevuspiirkond, kus rakendatakse innovaatilisi kogukondlikke lahendusi sotsiaalhoolekandes. Piirkonna elanikud on sotsiaalselt aktiivsed ning võimelised oma võimaluste piires panustama kogukonnategevustesse. Tagatud on piirkonna elanike inimväärne toimetulek ning kaasatus kogukondlikesse tegevustesse.

Mõõdik:

- toetatud sotsiaalse kaasamise projektidega hõlmatud isikute arv.

8. STRATEEGIA MEETMETE LOETELU JA KIRJELDUS

Kohalik tegevusrühm viib strateegiat ellu läbi meetmete. PLP rakendab strateegiaperioodil viite meetet. Igal meetmel on oma sihtgrupp- või tegevus, mis toetab strateegias välja toodud eesmärkide täitmist. Meetmed on:

- I Ettevõtluse arendamine ja mitmekesistamine - meede on suunatud PLP tegevuspiirkonna mikroettevõtjate tegevuse ning ettevõtluse toetamisele.
- II Aktiivne kogukond - meede on suunatud elukeskkonna arendamisele ning kogukondliku tegevuse toetamisele.
- III Romantilise Rannatee ühistegevus ja turundus - meede on suunatud kaubamärgi Romantiline Rannatee egiidi all piirkonna turundustegevuse edendamisele.
- IV Regionaalse ja piiriülese koostöö edendamine - meede on suunatud tegevusrühma poolt piirkonna ettevõtjatele ja mittetulundusühingutele korraldatavate sise- ja välisriiklike koostöötegevuste läbiviimise toetamisele.
- V Sotsiaalvaldkonna arendamine – meede on suunatud pikaajalise hoolduse teenuste kättesaadavuse ja kvaliteedi parandamisele ning inimväärikuse tagamisele.

Meetmeid I-IV rahastatakse Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD). Meetet V rahastatakse Euroopa Sotsiaalfondist (ESF+). Meetmete kirjeldus, mis on toodud strateegia peatükkides 8.1 kuni 8.5, on rakenduskava osa ning rakenduskava on KTR-il õigus vastavalt määrusele "Kohaliku tegevusgrupi toetus ja LEADER-projektitoetus" muuta kaks korda aastas.

Käesoleva strateegia kinnitamisega volitab MTÜ Pärnu Lahe Partnerluskogu üldkoosolek juhatusel vajadusel muutma strateegiat punktides 8.1 kuni 8.5 nimetatud meetmete kirjelduste osas juhul, kui see on vajalik strateegia eesmärkide elluviimiseks. Strateegia kinnitamise järgselt muudetud meetmete kirjeldused asendatakse pärast muudatuste kinnitamist strateegia tekstis. Projektide hindamiskriteeriumid kinnitab MTÜ Pärnu Lahe Partnerluskogu juhatus vastavalt meetmete hindamiskriteeriumites toodud jaotusele. Käesoleva strateegia kinnitamisega MTÜ Pärnu Lahe Partnerluskogu

üldkoosolek volitab juhatust tegema hindamiskriteeriumites vajadusel muudatusi, kui need on vajalikud strateegia eesmärkide elluviimiseks.

8.1. Meede 1 Ettevõtluse arendamine ja mitmekesistamine

1. Strateegia meetme nimetus

Meede 1 Ettevõtluse arendamine ja mitmekesistamine

2. Strateegia meetme rakendamise vajaduse lühikirjeldus

PLP tegevuspiirkonna peamiseks probleemiks on ettevõtjate konkurentsivõime tagamine ja finantsvõimekuse tõstmine. Valdavalt mikroettevõtjad ei suuda omavahenditest piisavalt investeerida ega reageerida muutunud turuolukorrale piisavalt kiiresti, oma teenuseid ja toodangut turustada, napib ressursi uute konkurentsivõimet kasvatavate lahenduste: toodete, tootmisprotsessi jms väljatöötamiseks. Vajadus on toetada tootmise efektiivsuse tõstmist, toote- ja teenuste arendust, teenuste disainimist ja turundust, kohalikule toorainele ja ressursile lisandväärtuse andmist. Vajadus on toetada piirkonna kaugemates kantides kohalikele elanikele ja ettevõtetele suunatud teenuste loomist ja arendamist.

3. Strateegia meetme eesmärk

PLP tegevuspiirkonnas on arenenud hea finantsvõimekusega ettevõtlus, mille tööhõive on stabiilne ja mille töökohad on hästi tasustatud. Tegeletakse kohaliku tooraine ja ressursi lisandväärtuse kasvatamisega. Ressursse kasutatakse säästlikult ning panustatakse roheline jalajälje vähendamisesse.

Spetsiifilised eesmärgid:

- 3.1. ettevõtete finantsvõimekus on tõusnud;
- 3.2. ettevõtete energiakulud on vähenenud;
- 3.3. tegevuspiirkonnas kohalikule toorainele ja ressursile on antud lisandväärtust;
- 3.4. kasutusele on võetud uuenduslikke lahendusi;
- 3.5. piirkonna elanikele suunatud teenuste ja toodete kvaliteet ning kättesaadavus on paranenud;
- 3.6. panustatud on ettevõtete roheline jalajälje vähendamisesse (jätmete sorteerimine ja jäätmetekke vähendamine, taaskasutus, taastuvenergia kasutamine jms).

4. Toetatavad tegevused

PLP meetmes lubatud investeeringud ja muud tegevused (LEADER määruse ja PLP nõuetest):

- 4.1. ehitise ehitamise ja parendamise kulud;
- 4.2. veevarustus-, kanalisatsiooni- ja reoveepuhastussüsteemi, elektrisüsteemi ja elektripaigaldise, uue põlvkonna elektroonilise side juurdepääsuvõrgu ja juurdepääsutee ehitamise kulud ning nende juurde kuuluvate seadmete ostmise, paigaldamise ja vastava võrguga liitumise (edaspidi koos taristuinvesteering) kulud;
- 4.3. masina, seadme, sisseseade või muu põhivara ostmise, liisimise ja paigaldamise kulud, sealhulgas patendi, litsentsi, autoriõiguse ja kaubamärgi omandamine;
- 4.4. infotehnoloogilise lahenduse ja tarkvara ostmise ning paigaldamise kulud;
- 4.5. teostatavusuuringu koostamise kulud, sealhulgas uuringud, mis on seotud külade, maapiirkondade ja kõrge loodusliku väärtusega alade kultuuri- ja looduspärandi säilitamise, taastamise ja selle kvaliteedi parandamisega, sealhulgas sotsiaalmajanduslikud aspektid ning keskkonnateadlikkus;
- 4.6. sellise töö, teenuse ja kauba ostmise kulud, mis ei ole punktides 4.1–4.5 nimetatud tegevuse osa;
- 4.7. Euroopa Liidu vahendite jätkusuutliku kasutamise põhimõtetest tulenevalt ei rahastata püsikulusid;
- 4.8. projekteerimine ainutegevusena ei ole abikõlblik;
- 4.9. maa ja kinnisvara ostmine ei ole abikõlblik.

Kohaliku tegevusrühma täiendavad nõuded toetatavatele tegevustele:

- 4.10. taotleja saab esitada ühes taotlusvoorus ühe projektitaotluse;
- 4.11. mootorsõidukite (sh ATV jms) ostmine ei ole abikõlblik.
- 4.12. meedet rakendatakse tootmise mitmekesistamisel mittepõllumajanduslikul suunal;
- 4.13. roheenergia tootmist toetatakse kui toodetavat energiat tarbitakse ennekõike taotleja ettevõttes.

5. Strateegia meetme sihtrühm

- 5.1. Meetme sihtgrupp on tegevuspiirkonnas vähemalt kuus kuud tegutsev alla 10 töötajaga (taotluse esitamise ajal) ettevõtja (AS, OÜ, FIE) ja SA;

- 5.2. Meedet rakendatakse PLP tegevuspiirkonnas: Häädemeeste vald, Kihnu vald, Pärnu linna Audru ja Tõstamaa osavallad, Saarde vald (haldusreformieelne Saarde valla territoorium), Tori vald (haldusreformieelne Sauga valla territoorium), Lääneranna vald (haldusreformieelsed Varbla ja Koonga valla territooriumid).

6. Nõuded projektitoetuse taotlejale ja toetuse saajale

- 6.1. Lisaks Leader määruses nõutud dokumentidele peab Taotluse esitamisel projektitaotleja esitama selleks ettenähtud tähtajal PRIA-le kohaliku tegevusrühma kaudu elektrooniliselt PRIA e-teenuse keskkonnas järgmised dokumendid:
- 6.1.1. Hinnapakumused (hinnapakumused);
 - 6.1.2. Pakkumuskutse ja ühtne tehniline kirjeldus;
 - 6.1.3. Sihtasutuse asutajate ja mitte varasema kui taotluse esitamisele vahetult eelnenud kuu esimese kuupäeva seisuga nõukogu liikmete nimekiri;
 - 6.1.4. Toetatava tegevuse või investeeringu eesmärkide kirjeldus PLP hindamiskriteeriumite lõikes, maksimaalselt kuni kaks A4 lehekülge;
 - 6.1.5. Äriühingu puhul taotluse esitamise aastale vahetult eelnenud majandusaasta kinnitatud majandusaasta-aruande või kontserni puhul taotluse esitamise aastale vahetult eelnenud majandusaasta konsolideeritud aruande ärakiri ja FIE-I Maksu- ja Tolliametile esitatud tuludeklaratsiooni E-vorm.

7. Projektitoetuse taotluste hindamiskriteeriumid

- 7.1. Vastavus PLP strateegiale, meetme eesmärkidele ja rakenduskavale - osakaal 30%: Projektitaotluse toetatavad tegevused vastavad täielikult/osaliselt/ei vasta PLP strateegiale, meetme eesmärkidele ja rakenduskavale.
- 7.2. Tegevuste põhjendus - osakaal 20%: Projektitaotluses äriidee on loogiline. Luuakse uusi tooteid, teenuseid, sh kogukonnateenuseid.
- 7.3. Mõju - osakaal 25%: Mõeldud on tulevaste kulude optimeerimisele (nt energiasäästumeetmed, oma energia tootmine, uute ja rekonstrueeritud hoonete energiaklass jms). Projekti rakendamine mõjutab taotleja majandustegevust. Mõjud piirkonnale, ääremaastumisele. Projekti elluviimise realistlikkus - projekti idee on teostatav. Rakendamise ajakava on realistlik. Taotlejal on näidatud finantsiline võimekus projekt ellu viia.

Säilitatakse olemasolevaid või luuakse uusi töökohti. Läbimõeldud toodete, teenuste turundamine.

- 7.4. Uuenduslikkus ja/või parandi säilitamine - osakaal 10%:
 - 7.4.1. Uuenduslik tegevus ja/või parandi säilitamise tegevus lisandub tegevuspiirkonna tasandil;
 - 7.4.2. Uuenduslik tegevus ja/või parandi säilitamise tegevus lisandub KOVi tasandil;
 - 7.4.3. Uuenduslik tegevus ja/või parandi säilitamise tegevus lisandub taotleja tasandil;
- 7.5. Omaosaluse suurus – osakaal 5%:
 - 7.5.1. Omafinantseering ületab meetmes nõutavat määra vähemalt 20%;
 - 7.5.2. Omafinantseering ei ületa nõutavat määra.
- 7.6. Esmataotleja - osakaal 5%: On esmataotleja LEADER meetmest alates 2008. a.
- 7.7. Noor ettevõtja - osakaal 5%: Füüsilisest isikust ettevõtja, osahingu või aktsiaseltsi kõik osanikud on taotlemise hetkel nooremad kui 40 aastat.

8. Toetuse maksimaalne suurus ja määr

- 8.1. Euroopa Liidu vahendite kasutamise põhimõtetest tulenevalt ei rahastata püsikulusid.
- 8.2. Toetust antakse taotlejale kuni 60 protsenti toetavate tegevuste abikõlblike kulude maksumusest, võttes lisaks arvesse kõiki riigiabi reeglitest tulenevaid piiranguid. Uue põlvkonna elektroonilise side juurdepääsuvõrgu rajamiseks antakse projektitoetust kuni 90 protsenti abikõlblikest kulude maksumusest. Projektitoetuse minimaalne määr on 15 % toetatava tegevuse abikõlbliku kulu maksumusest.
- 8.3. Maksimaalne projektitoetus taotlusvoorus ühe taotleja kohta on 60 000 eurot ja minimaalne 2000 eurot, võttes lisaks arvesse PLP jooksva aasta rakenduskava ja kõiki riigiabi reeglitest tulenevaid piiranguid.
- 8.4. Kulude abikõlblikkus ja mitterahaline omafinantseering on reguleeritud projektitaotluse esitamise hetkel kehtivas maaeluministeeriumi LEADER määruses.
- 8.5. Kulud peavad olema selgelt põhjendatud, üksikasjalikult kirjeldatud, majanduslikult otstarbekad ja vajalikud eesmärgi saavutamiseks. PLP-l on õigus teostada taotleja juures investeringuobjekti suhtes paikvaatlust.

9. Strateegia meetme näitajad ja sihtväärtused

9.1. Väljundindikaatorid:

- 9.1.1. Ettevõtlusele suunatud projektide arv;
- 9.1.2. Ettevõtlusele suunatud projektide toetussumma;
- 9.1.3. Ettevõtlusele suunatud projektide kogusumma;
- 9.1.4. Kohalike ressursside, sh kohalik toit töötlemisel lisandväärtust andnud projektide arv;
- 9.1.5. Kohalike ressursside, sh kohalik toit töötlemisel lisandväärtust andnud projektide toetussumma;
- 9.1.6. Energisäästule suunatud projektide arv;
- 9.1.7. Energisäästule suunatud projektide toetussumma;
- 9.1.8. Noorte ettevõtjate projektitoetuste arv;
- 9.1.9. (Eelkõige) kohalikule kogukonnale mõeldud uute ja parendatud (edasiarendatud) teenuste arv.

9.2. Tulemusindikaatorid:

- 9.2.1. Projektide tulemusena säilitatud (kus on suurendatud lisandväärtust, mis avaldub sh palgataseme kasvus) töökohad (vähemalt 50);
- 9.2.2. Energisäästule suunatud tegevuste arv (vähemalt 30);
- 9.2.3. Noorte (kuni 40-aastaste) ettevõtjate poolt teostatud projektide arv (vähemalt 10);
- 9.2.4. Uuenduslikke tooteid, teenuseid loonud projektide arv (vähemalt 20);
- 9.2.5. LEADER meetmest esmataotlejate arv (vähemalt 20);
- 9.2.6. „Roheliste“ (keskkonnasäästlike ja kliimamuutustega kohanemisele suunatud) lahenduste arv (vähemalt 10).

9.3. Mõjuindikaatorid:

- 9.3.1. Palgatöötaja kuukeskmise brutotulu – sh suhtarvuna Pärnumaa keskmisesse näitajasse.

8.2. Meede 2 Aktiivne kogukond

1. Strateegia meetme nimetus

Meede 2 Aktiivne kogukond

2. Strateegia meetme rakendamise vajaduse lühikirjeldus

Tegevuspiirkonna peamine probleem on elanikkonna vähenemine. Piirkonnas on vajadus külade-kantide identiteedi tugevdamise järele ning inimeste, sh erinevate sektorite koostöö suurendamise järele. Samuti on vajadus üleüldise elukeskkonna parandamise järele läbi avaliku taristu.

Kogukondade rahaline võimekus ja teadmised ei ole piisavad, et projektitoetuseta käivitada kestlikke tegevusi kogukonna elavdamiseks. Kogukonnakeskuste ülalpidamiskulud on energiakriisis kasvanud ning kohati ületavad avaliku sektori finantsvõimekuse piiri. Head elukeskkonda toetav avalik taristu on tihti puudulik või amortiseerunud.

Lahenduseks on kogukonnakeskuste ja nendes pakutavate teenuste arendamine ning kogukonnakeskuste energiakulude vähendamine. Samuti kogukondliku aktiivsuse tõstmine läbi ühisürituste korraldamise, huvitegevuste arendamise jms kaudu. Lisaks on vaja panustada hea elukeskkonna loomisesse läbi avaliku taristu arendamise (kogukonna mänguväljakud, sportimisvõimalused jms)

3. Strateegia meetme eesmärk

PLP tegevuspiirkond on hea elukeskkonnaga ning piirkonna kogukonnad on tugevad ja jätkusuutlikud.

Spetsiifilised eesmärgid:

- 3.1. läbi kulude vähendamise on suurenenud kogukonnakeskuste kestlikkus;
- 3.2. suurenenud on kogukondade kriisivalmidus;
- 3.3. piirkonnas on välja arendatud kogukonna vajadustest lähtuvad kogukonda elavdavad teenused (sh kaugtöökohad jms) ja tegevused (huviringid, sündmused jms).
- 3.4. kogukondade koostöö ja noorsootöö on aktiveerunud;
- 3.5. piirkonda on lisandunud noorte huvitegevusi ja aktiveerunud on noorte ettevõtlikkus;
- 3.6. panustatud on avaliku sektori rohelise jalajälje vähendamisesse (jätmete sorteerimine ja jätmetekke vähendamine, taaskasutus, taastuenergia kasutamine jms).

4. Toetatavad tegevused

PLP meetmes lubatud investeeringud ja muud tegevused (LEADER määruse nõuetest):

- 4.1. avalikus kasutuses oleva ehitise ehitamise ja parendamise kulud (va uue hoone ehitamine);
- 4.2. avalikus kasutuses oleva veevarustus-, kanalisatsiooni- ja reoveepuhastussüsteemi, elektrisüsteemi ja elektripaigaldise, uue põlvkonna elektroonilise side juurdepääsuvõrgu ja juurdepääsutee ehitamise kulud ning nende juurde kuuluvate seadmete ostmise, paigaldamise ja vastava võrguga liitumise (edaspidi koos taristuinvesteering) kulud;
- 4.3. masina, seadme, sisseseade või muu põhivara ostmise, liisimise ja paigaldamise kulud, sealhulgas patendi, litsentsi, autoriõiguse ja kaubamärgi omandamine;

- 4.4. infotehnoloogilise lahenduse ja tarkvara ostmise ning paigaldamise kulud;
- 4.5. teostatavusuuringu koostamise kulud, sealhulgas uuringud, mis on seotud külade, maapiirkondade ja kõrge loodusliku väärtusega alade kultuuri- ja looduspärandi säilitamise, taastamise ja selle kvaliteedi parandamisega, sealhulgas sotsiaalmajanduslikud aspektid ning keskkonnateadlikkus;
- 4.6. noorte ja laste ettevõtlikkust ning aktiivsust arendavad tegevused;
- 4.7. kogukonna ühistegevust ja kogukonna elavdamist soodustavad huvitegevused;
- 4.8. sellise töö, teenuse ja kauba ostmise kulud, mis ei ole punktides 4.1–4.7 nimetatud tegevuse osa;
- 4.9. Euroopa Liidu vahendite jätkusuutliku kasutamise põhimõtetest tulenevalt ei rahastata püsikulusid.
- 4.10. projekteerimine ainutegevusena ei ole abikõlblik;
- 4.11. maa ja kinnisvara ostmine ei ole abikõlblik.

Kohaliku tegevusrühma täiendavad nõuded toetatavatele tegevustele:

- 4.12. taotleja saab esitada ühes taotlusvoorus ühe projektitaotluse;
- 4.13. mootorsõidukite (sh ATV jms) ostmine ei ole abikõlblik.

5. Strateegia meetme sihtrühm

- 5.1. Meetme sihtgrupp on KOV, kohalik tegevusgrupp, vähemalt kuus kuud tegutsev MTÜ või SA.
- 5.2. Toetust rakendatakse PLP tegevuspiirkonnas: Häädemeeste vald, Kihnu vald, Pärnu linna Audru ja Tõstamaa osavallad, Saarde vald (haldusreformieelne Saarde valla territoorium), Tori vald (haldusreformieelne Sauga valla territoorium), Lääneranna vald (haldusreformieelsed Varbla ja Koonga valla territooriumid).

6. Nõuded projektitoetuse taotlejale ja toetuse saajale.

- 6.1. Lisaks LEADER määruse nõutavatele dokumentidele peab projektitaotleja Taotluse esitamisel selleks ettenähtud tähtajal PRIA-le kohaliku tegevusrühma kaudu elektrooniliselt PRIA e-teenuse keskkonnas esitama järgmised dokumendid:
 - 6.1.1. Teadmussiirde projektis peab koolitaja esitama suutlikkust tõendavas dokumendis andmed asjakohase töökogemuse kohta;
 - 6.1.2. Hinnapakkumus (hinnapakkumused) v.a. ühisprojektid;
 - 6.1.3. Pakkumuskutse ja ühtne tehniline kirjeldus v.a. ühisprojektid;

- 6.1.4. Sihtasutuse asutajate ja mitte varasema kui taotluse esitamisele vahetult eelnenud kuu esimese kuupäeva seisuga nõukogu liikmete nimekiri;
- 6.1.5. Toetatava tegevuse või investeeringu eesmärkide kirjeldus PLP hindamiskriteeriumite lõikes, maksimaalselt kuni 2 A4 lehekülge.

7. Projektitoetuse taotluste hindamiskriteeriumid

- 7.1. Vastavus PLP strateegiale meetme eesmärkidele ja rakenduskavale - osakaal 35%: Projektitaotluse toetatavad tegevused vastavad/ ei vasta PLP strateegiale, meetme eesmärkidele ja rakenduskavale.
- 7.2. Tegevuste põhjendus - osakaal 15%: Projektitaotlus on kooskõlas taotleja ja valla arengukavade ning tegevuskavadega. Projekt on taotlejale vajalik. Luuakse, arendatakse uusi kogukonda elavdavaid tegevusi, kogukonnateenuseid, avalikkusele, kogukonnale suunatud ühistegevusi.
- 7.3. Realistlikkus - osakaal 15%: Projekti idee on teostatav. Taotleja on kompetentne projekti rakendama või on kaasanud vastavad partnerid. Rakendamise ajakava on realistlik.
- 7.4. Mõju ja sihtgruppide kaasamine - osakaal 15%: On olemas plaan objekti halduskulude katmiseks. On mõeldud tulevaste kulude optimeerimisele (nt energiasäästumeetmed, rekonstrueeritud hoonetel energiaklass jms). Projekti rakendamine mõjutab taotleja majandustegevust. Tehakse koostööd piirkonnas. Mõjud piirkonnale, ääremaastumisele, kogukonnale. Kaasatakse kogukonda, sihtgrupe.
- 7.5. Uuenduslikkus ja/või pärandi säilitamine - osakaal 15%:
 - 7.5.1. Uuenduslik tegevus ja/või pärandi säilitamise tegevus lisandub tegevuspiirkonna tasandil;
 - 7.5.2. Uuenduslik tegevus ja/või pärandi säilitamise tegevus lisandub KOVi tasandil;
 - 7.5.3. Uuenduslik tegevus ja/või pärandi säilitamise tegevus lisandub taotleja tasandil.
- 7.6. Esmataotleja - osakaal 5%: On esmataotleja LEADER meetmest alates 2008 a (ühelt esmataotlejalt mitme projekti esitamise korral samas taotlusvoorus saab punkte projektitaotlus vastavalt taotleja eelistusele).

8. Toetuse maksimaalne suurus ja määr

- 8.1. Toetuste andmisel kehtivad kõik riigiabi piirangud.
- 8.2. Toetust antakse kuni 90 protsenti toetatava tegevuse või investeeringu abikõlblikest kuludest.

- 8.3. Taristuinvesteeringu, välja arvatud uue põlvkonna elektroonilise side juurdepääsuvõrgu tegemiseks projektitoetuse taotlemise korral antakse projektitoetust kuni 60 protsenti investeeringu abikõlblikest kuludest.
- 8.4. Uue põlvkonna elektroonilise side juurdepääsuvõrgu rajamiseks antakse projektitoetust kuni 90 protsenti abikõlblikest kuludest.
- 8.5. Maksimaalne investeeringu projektitoetus ühes taotlusvoorus on 40 000 eurot ja minimaalne 1 000 eurot ning maksimaalne mitteinvesteeringu projektitoetus 15 000 eurot ja mitteinvesteeringu minimaalne projektitoetus 1000 eurot, võttes lisaks arvesse PLP jooksva aasta rakenduskava.

9. Strateegia meetme näitajad ja sihtväärtused

9.1. Väljundindikaatorid:

- 9.1.1. Meetmesse esitatud projektide arv;
- 9.1.2. Toetust saanud projektide arv ja toetussumma;
- 9.1.3. Meetmesse esitatud ühisprojektide arv ja toetuse summa;
- 9.1.4. Energiasäästule suunatud projektide arv;
- 9.1.5. Energiasäästule suunatud projektide toetussumma;
- 9.1.6. Uute ja parendatud (edasiarendatud) vaba aja veetmise võimaluste arv;
- 9.1.7. Kogukonna turvalisust tõstvate projektide arv;
- 9.1.8. „Rohelahenduste“ - keskkonnasäästlikkust ja kliimamuutustega kohanemist parandavate projektide arv.

9.2. Tulemusindikaatorid:

- 9.2.1. Kogukonna ja kandi identiteedi elavdamiseks tegevuste arv on kasvanud (vähemalt 25);
- 9.2.2. Avalikus kasutuses olevatesse hoonetesse on lisandunud uusi kogukonnale suunatud tegevusi (vähemalt 10);
- 9.2.3. LEADER programmist esmataotlejate arv (vähemalt 5);
- 9.2.4. Uute või parendatud (edasiarendatud) eelkõige kohalikule kogukonnale suunatud teenuste arv (vähemalt 5);
- 9.2.5. Energiasäästule suunatud tegevuste arv (vähemalt 10).

9.3. Mõjuindikaatorid:

- 9.3.1. Rändesaldo;
- 9.3.2. Elanike rahulolu elukeskkonnaga (kasv).

8.3. Meede 3 Romantilise Rannatee ühistegevus ja turundus

1. Strateegia meetme nimetus

Meede 3 Romantilise Rannatee (edaspidi RR) ühistegevus ja turundus

2. Strateegia meetme rakendamise vajaduse lühikirjeldus

PLP eripäraks on paiknemine pikal rannajoonel kahel pool suvepealinna Pärnut. Piirkonnas on vähe hooajaväliseid turismiteenuseid. Piisavalt ei

ole viitasid ega infopunkte, napib kohalikke teenuseid ja peredele ning üksikkülastajatele sobivat majutust-toitlustust. Vaja on parandada piirkonna ettevõtjate, mittetulundusühingute ja kohalike omavalitsuste koostöös tegevuskeskkonda viies ellu Romantilise Rannatee turundusstrateegiat: luua uusi tooteid, teenuseid ja tõsta loodud toodete ja teenuste kvaliteeti (sh Romantilise Rannatee sündmused, kontserdid, laadad jms) - muutes Romantilise Rannatee kliendile juurdepääsetavamaks, sõbralikumaks ja tuntumaks.

3. Strateegia meetme eesmärk

Romantiline Rannatee on turvaline ja omanäoline turismisihtkoht, mis baseerub koostööl, külalislahkusel ja väärtustatud keskkonnal ning on tuntud kogu Eestis ja kaugemalgi.

Spetsiifilised eesmärgid on:

- 3.1. toimuvad Romantilise Rannatee piirkonnale omased sündmused (festivalid, laadad jne);
- 3.2. puhkekeskkond on parendatud;
- 3.3. paranenud on Romantilise Rannatee nähtavus, juurdepääsetavus ja klienditeekond;
- 3.4. Romantilise Rannatee ühisturundus.

4. Toetatavad tegevused

PLP meetmes lubatud investeeringud ja muud tegevused (LEADER määruse ja PLP nõuetest):

- 4.1. RR turundusstrateegiast lähtuvate investeeringute tegemine ja sündmuste korraldamine (ühisprojektina);
- 4.2. Romantilise Rannatee piirkonnale omaste sündmuste korraldamine (ühisprojektina);
- 4.3. Romantilise Rannatee sihtkoha ja sündmuste turundustegevused;
- 4.4. Infoseminarid, õppereisid, koolitused;
- 4.5. Romantilise Rannatee piirkonna mõju-, külastus- ja muud turismivaldkonna uuringud;
- 4.6. Turismisihtkohtade ja objektide nähtavuse suurendamine, sh viidastamine jms.

5. Strateegia meetme sihtrühm

- 5.1. Meetme sihtgrupp tegevuspiirkonnas on KOV, kohalik tegevusrühm, vähemalt kuus kuud tegutsev SA, MTÜ ja ettevõtja.

6. Nõuded projektitoetuse taotlejale ja toetuse saajale (sh. dokumendid, mida peab projektitoetuse taotleja esitama taotluse esitamisel)

- 6.1. Lisaks LEADER määruse nõuetele on kohaliku tegevusrühma poolt kehtestatud taotlejale täiendavad tingimused meetme raames:
- 6.1.1. Abikõlblik on projektijuhtimine sihtasutustele, mittetulundusühingutele ühis- ja koostöö projektides;
 - 6.1.2. Kulude abikõlblikkus ja mitterahaline omafinantseering on reguleeritud taotluse esitamise hetkel kehtivas LEADER määruses;
 - 6.1.3. Abikõlblikud kulud peavad olema selgelt põhjendatud, üksikasjalikult kirjeldatud, majanduslikult otstarbekad ja vajalikud tegevused eesmärgi saavutamiseks ning PLP strateegia meetme eesmärkide täitmisega seonduvad;
 - 6.1.4. Meede sisaldab turundamise, arendamise tegevusi ja/või investeeringuid;
 - 6.1.5. Euroopa Liidu vahendite jätkusuutliku kasutamise põhimõtetest tulenevalt ei rahastata püsikulusid;
 - 6.1.6. Taotleja võib esitada taotlusvooru kuni kaks projektitaotlust, millest üks on ühisprojekt (sh partner ühisprojektis);
 - 6.1.7. Projekteerimine ainutegevusena ei ole abikõlblik;
 - 6.1.8. Kohalik tegevusrühm võib rakenduskavas sätestada muid täiendavaid nõudeid.
- 6.2. Lisaks LEADER määruses nõutud dokumentidele peab Taotluse esitamisel projektitaotleja esitama selleks ettenähtud tähtajal PRIA-le kohaliku tegevusrühma kaudu elektrooniliselt PRIA e-teenuse keskkonnas järgmised dokumendid:
- 6.2.1. hinnapakkumus (hinnapakkumused) v.a. ühisprojektid;
 - 6.2.2. pakkumuskutse ja ühtne tehniline kirjeldus v.a. ühisprojektid;
 - 6.2.3. sihtasutuse asutajate ja mitte varasema kui taotluse esitamisele vahetult eelnenud kuu esimese kuupäeva seisuga nõukogu liikmete nimekiri;
 - 6.2.4. toetatava tegevuse või investeeringu eesmärkide kirjeldus PLP hindamiskriteeriumite lõikes, maksimaalselt kuni 2 A4 lehekülge;
 - 6.2.5. äriühingu puhul taotluse esitamise aastale vahetult eelnenud majandusaasta kinnitatud majandusaasta aruande või kontserni puhul taotluse esitamise aastale vahetult eelnenud majandusaasta konsolideeritud aruande ärakiri ja FIE-l Eesti Maksu- ja Tolliametile esitatud tuludeklaratsiooni E-vorm.

7. Projektitoetuse taotluste hindamiskriteeriumid

- 7.1. Vastavus PLP strateegiale, meetme eesmärkidele ja rakenduskavale - osakaal 25%: Projektitaotluse toetatavad tegevused vastavad/vastavad osaliselt/ei vasta PLP strateegiale, meetme eesmärkidele ja rakenduskavale.
- 7.2. Tegevuste põhjendus - osakaal 20%: Projektitaotlus on kooskõlas Romantilise Rannatee turundusstrateegiaga, tegevuskavaga. Luuakse, arendatakse uusi avalikkusele suunatud objekte, ühistegevusi, tooteid, teenuseid.
- 7.3. Realistlikkus - osakaal 10%: Projektitaotlus on korrektselt ette valmistatud - olemas vajalikud load, projektid jms. Projektitaotluse äriidee on realistlik. Taotleja on kompetentne projekti rakendama või on kaasanud vastavad partnerid. Projekti rakendamise ajakava on realistlik.
- 7.4. Mõju piirkonnale - osakaal 15%: Projektitoetuse tulemusena muutub Romantiline Rannatee visuaalsemaks. On olemas plaan kuidas katta objekti haldamise kulusid. Mõeldud on tulevaste kulude optimeerimisele (näiteks energiasäästumeetmeid, rekonstrueeritud hoonetel energiaklass jms). Projekti toetuse rakendamine mõjutab kohaliku tasandi valitsemise edendamist. Mõju tegevuspiirkonnale. Turundatakse uusi tooteid, teenuseid.
- 7.5. Uuenduslikkus ja/või pärandi säilitamine - osakaal 10%:
 - 7.5.1. Uuenduslik tegevus ja/või pärandi säilitamise tegevus lisandub tegevuspiirkonna tasandil;
 - 7.5.2. Uuenduslik tegevus ja/või pärandi säilitamise tegevus lisandub KOVi tasandil;
 - 7.5.3. Uuenduslik tegevus ja/või pärandi säilitamise tegevus lisandub taotleja tasandil;
- 7.6. Ühisprojekt(koostööprojekt) - osakaal 15%
 - 7.6.1. Projektitaotlusele on kaasatud partnerid rahvusvahelisel tasandil.
 - 7.6.2. LEADER tegevusrühma sees vähemalt kolme organisatsiooni või tegevusrühma projektitaotlus avaldab mõju kogu tegevuspiirkonnale;
 - 7.6.3. LEADER tegevusrühma sees vähemalt kahe organisatsiooni ühine projektitaotlus.
- 7.7. Esmataotleja - osakaal 5%: On esmataotleja LEADER meetmest alates 2008 a (ühelt esmataotlejalt mitme projekti esitamise korral samas taotlusvoorus saab punkte projektitaotlus vastavalt taotleja eelistusele).

8. Toetuse maksimaalne suurus ja määr

- 8.1. Toetust antakse MTÜ, SA ja KOV meetmes kuni 90 protsenti abikõlblike kulude maksumusest, ettevõtjale kuni 60 protsenti

- toetatavate tegevuste abikõlblike kulude maksumusest, võttes lisaks arvesse kõiki riigiabi reeglitest tulenevaid piiranguid;
- 8.2. Maksimaalne investeeringu projektitoetus ühes taotlusvoorus on 10 000 eurot ja minimaalne 1 000 eurot ning maksimaalne mitteinvesteeringu projektitoetus 15 000 eurot ja mitteinvesteeringu minimaalne projektitoetus 1 000 eurot;
 - 8.3. Tegevusrühma poolt esitatavate projektitoetuse taotluste maksimaalne toetussumma on 70 000 eurot ja minimaalne 1 000 eurot;
 - 8.4. Taristuinvesteeringu korral antakse projektitoetust kuni 60 protsenti investeeringu abikõlblikest kuludest;
 - 8.5. Meetme puhul rakenduvad vähese tähtsusega riigiabi reeglitest tulenevad piirangud;
 - 8.6. Ühisprojektitaotluses on taotlejaks vähemalt kaks juriidilist isikut, kes tegutsevad ühe- kuni nelja-aastase tegevuskava alusel ning kellest vähemalt üks ei ole teine kohalik tegevusrühm.
- 8.7. Väljundindikaatorid:
- 8.7.1. RR eripärale suunatud projektide arv;
 - 8.7.2. RR eripärale suunatud projektide toetussumma;
 - 8.7.3. RR eripärale suunatud projektide kogusumma;
 - 8.7.4. Ühisprojektide arv;
 - 8.7.5. Ühisprojektide toetussumma;
 - 8.7.6. Ühisprojektide kogusumma;
 - 8.7.7. Laiemaks avalikuks kasutamiseks mõeldud rekreatsioonitaristu loomine ja parendamine (edasiarendamine).
- 8.8. Tulemusindikaatorid:
- 8.8.1. Romantilise Rannatee turundamist ja mainekujundust edendavaid projekte (vähemalt 5);
 - 8.8.2. Romantilise Rannatee nähtavuse suurendamise tegevused (vähemalt 3);
 - 8.8.3. Romantilise Rannatee eksponeerimine messidel ja sündmustel (vähemalt 3);
 - 8.8.4. Oskuste omandamisega, sh toidukvaliteediga seotud koolituste arv (vähemalt 5);
 - 8.8.5. Ühisprojektide (vähemalt 10);
 - 8.8.6. Läbiviidud Romantilise Rannatee turismisihtkoha uuring (1 projekt).
- 8.9. Mõjuindikaatorid:
- 8.9.1. Majutatute ja nende ööbimiste arv;
 - 8.9.2. Romantilise Rannatee kodulehekülje külastatavus.

8.4. Meede 4 Regionaalse ja piiriülese koostöö edendamine

1. **Strateegia meetme nimetus**

Meede 4 Regionaalse ja piiriülese koostöö edendamine

2. **Strateegia meetme rakendamise vajaduse lühikirjeldus**

Erinevate sektorite (MTÜ, KOV, ettevõtjad) omavaheline koostöö piirkondade arendamisel on tagasihoidlik. Vajadus on suurendada koostööd, et piirkondlikke kitsaskohti paremini teadvustada ning et nende lahendamine oleks paremini sihitatud.

Ettevõtluse arendamisel, eriti noortel ettevõtjatel on vajaka oskustest erinevate teenuste ja toodete pakkumisel. Vaja on üha enam oskusi, et rahvusvahelises keskkonnas hakkama saada.

Vajadus on suurendada regionaalset ja piiriülest koostööd, sest õppimine teiste kogemustest aitab kaasa ka piirkonna ühistegevuse arendamisele (LINC seminarid jms).

3. **Strateegia meetme eesmärk**

Tegevuspiirkonna ettevõtjate, mittetulundusühingute kohalike omavalitsuste riigisisene ja rahvusvahelise suhtlemise võimekus on paranenud.

4. **Toetatavad tegevused**

PLP meetmes lubatud tegevused (LEADER määruses toodud nõuetest):

- 4.1. Piiriülese koostöö ettevalmistavad tegevused, rahvusvaheline koostöö.
- 4.2. Riigisisene koostöö.
- 4.3. Mainekujundusega seotud tegevused.

5. **Strateegia meetme sihtrühm**

Strateegia meetme sihtrühmaks on kohalik tegevusrühm.

6. **Kohaliku tegevusrühma nõuded projektitoetuse taotlejale ja toetuse saajale (sh. dokumendid, mida peab projektitoetuse taotleja esitama selleks ettenähtud tähtajal PRIA-le elektrooniliselt PRIA e-teenuse keskkonnas taotluse esitamisel)**

Lisaks LEADER määruse nõuetele on kohaliku tegevusrühma poolt kehtestatud täiendavad tingimused meetme raames:

6.1. **Riigisiseste koostööprojektide temaatika:**

PLP juhatuse poolt algatatud ja üldkoosoleku poolt kinnitatud koostööprojektid.

- 6.2. **Piiriüleste koostööprojektide temaatika:**
PLP juhatuse poolt algatatud ja üldkoosoleku poolt kinnitatud koostööprojektid.
- 6.3. Meede on suunatud kohaliku tegevusrühma arendamisele. Meede on avatud jooksvalt. Projektitaotlused ja ettevalmistavad tegevused ning piirmahud kinnitatakse PLP üldkoosolekul. Koostööprojekte ei hinnata, projektitaotluse esitamise otsuse võtab vastu PLP üldkoosolek.
- 6.4. Abikõlblikud ja mitteabikõlblikud kulud on reguleeritud taotluse esitamise hetkel kehtiva LEADER meetme määrusega.

7. **Projektitoetuse taotluste hindamiskriteeriumid**

- 7.1. PLP üldkoosolek võtab vastu koostööprojekti projektitaotluse esitamise otsuse. Piiriüleste ettevalmistavate tegevuste projekti kinnitab PLP juhatuse.

8. **Toetuse maksimaalne suurus ja määr**

- 8.1. Toetuse miinimumsumma on 1 000 eurot ja maksimumsumma 200 000 eurot;
- 8.2. Toetuse määrad vastavalt kehtivale LEADER määrusele.

9. **Strateegia meetme näitajad ja sihtväärtused**

9.1. Väljundindikaatorid:

- 9.1.1. Piiriüleste koostööprojektide arv;
- 9.1.2. Riigisiseste koostööprojektide arv;
- 9.1.3. Koostööprojektide toetussumma;
- 9.1.4. Koostööprojektide kogusumma;
- 9.1.5. Koostöös osalevate Leader tegevusrühmade arv.

9.2. Tulemusindikaatorid:

- 9.2.1. Koostööprojektide arv (2-3 projekti).

9.3. Mõjuindikaator:

- 9.3.1. Koostööprojektidesse haaratud kasusaajate arv võrrelduna tegevusrühma kogurahvastikuga.

8.5. Meede 5 Sotsiaalvaldkonna arendamine

1. **Strateegia meetme nimetus**

Meede 5 Sotsiaalvaldkonna arendamine

2. **Strateegia meetme rakendamise vajaduse lühikirjeldus**

Perioodil 2023-2030 rakendab PLP Euroopa Sotsiaalfond+ vahendeid vastavalt välja toodud eesmärkidele: pikaajalise hoolduse teenuste kättesaadavuse ja kvaliteedi parandamine ning hoolduskoormuse

leevendamine inimväärikuse tagamine ning sotsiaalse kaasatuse suurendamine.

Meetme laiem eesmärk on piirkonna tuge vajavate sihtgruppide kaasamine, nende toimetuleku tõstmine ning neile tegevusvõimaluste loomine ja vastavas valdkonnas arengu ja võrgustumise toetamine. Soovitud tulemusena on meetme rakendamise toel kaasatud koostöötegevustesse arvestatav osa piirkonna tuge vajavatest inimestest.

Sotsiaalset toimetulekut mõjutab otseselt suhtelise vaesuse määr (protsent näitab isikute osakaalu, kelle ekvivalentnetosisissetulek oli suhtelise vaesuse piirist madalam). Viimaste andmete (2020. a) järgi oli see vastavalt 20,6% Eestis ja 24,8% Pärnu maakonnas (joonis 9).

Erihoolekandeteenust saavatest isikutest PLP territooriumi kas täielikult või osaliselt hõlmavate KOVide lõikes annab ülevaate tabel 5, mille kohaselt on teenust saavate inimeste hulk umbes samas suurusjärgus järjekorras olevate inimeste arvuga.

PLP tegevuspiirkond on hajaasustatud, mis teeb sotsiaalteenuste kättesaadavuse keeruliseks. Pärnu maakonnas on puudega isikute arv 10,3% rahvastikust (tabel 4). Sellest tulenevalt on oluline ESF eesmärke silmas pidades märkida ära piirkonna erisused. Kavandatud tegevused peavad looma paremad tingimused ka väljaspool keskuseid. KOVides on korraldatud kohustuslikud sotsiaalteenused, mis on ette nähtud sihtgrupi toimetulekuraskuste vältimiseks. Antud meede aitab seda tegevust korraldada efektiivsemalt ning mitmekesisemalt. Parendamist vajab vähene lisategevuste arv, olgu selleks siis käsitööring, psühholoogiline nõustamine või omaste hooldajate suur koormus. Olulised teemad on märkamine, ennetamine ja seeläbi sotsiaalse tõrjutuse vähendamine.

3. **Strateegia meetme eesmärk**

Parandada võrdset ja õigeaegset juurdepääsu kvaliteetsetele, kestlikele ja taskukohastele teenustele, sealhulgas teenustele, millega parandatakse eluaseme ja isikukeskse hoolduse, sealhulgas tervishoiu kättesaadavust; ajakohastada sotsiaalkaitseüsteeme, sealhulgas parandada juurdepääsu sotsiaalkaitsele, pöörates erilist tähelepanu lastele ja ebasoodsas olukorras olevatele rühmadele; parandada tervishoiusüsteemide ja pikaajalise hoolduse teenuste kättesaadavust (sealhulgas puuetega inimeste jaoks), tõhusust ja vastupanuvõimet. Valdkonda eesmärk vastab ühtekuuluvuspoliitika rakenduskava eesmärgile.

Spetsiifilised eesmärgid on:

- 3.1. Pikaajalise hoolduse teenuste kättesaadavuse ja kvaliteedi parandamine ning hoolduskoormuse leevendamine;
- 3.2. Inimväärikuse tagamine ning sotsiaalse kaasatuse suurendamine.

4. **Toetatavad tegevused**

- 4.1. Meetme raames toetatavad tegevused on:
 - 4.1.1. projektijuhi töötasu, va palgale lisaks makstav toetus või lisahüve, mis ei ole käsitatav palgana seaduse tähenduses;
 - 4.1.2. koolituse, seminari, teabepäeva ja muu samalaadse ürituse korraldamise kulud;
 - 4.1.3. asjakohased sõidukulud;
 - 4.1.4. uuringu tellimise ja läbiviimise kulud;
 - 4.1.5. eksperdihinnangu tellimise kulud;
 - 4.1.6. teabematerjali koostamise ja väljaandmise kulud;
 - 4.1.7. veebilehe loomise, haldamise ja arendamise kulud;
 - 4.1.8. riigisisel ja välisriigis toimival seminaril, konverentsil, messil või õppereisil osalemise kulud, sealhulgas osavõtutasu ning riigisisese lähetuse ja välislähetuse kulud;
 - 4.1.9. ESF+ sümboolika kulud;
 - 4.1.10. ligipääsetavuse parandamise kulud, sh viipekeeletõlge või kirjutustõlge kuulmispuudega inimestele.
 - 4.1.11. tegevuskulud, sealhulgas kulud bürootarvetele, sidekulud, infotehnoloogia, sealhulgas kontoritehnika hooldus- ja paranduskulud, kommunaalkulud, kontoriruumi rentimise kulud, teenustasu pangatoimingute eest, kulud valveteenusele, audiitoritasu, õigusabi kulud ning maamaks;
- 4.2. Kuni 15% ulatuses on abikõlblikud kaasnevad
 - 4.2.1. ehitise parendamise kulud;
 - 4.2.2. masina, seadme, sisseseade või muu põhivara ostmise, liisimise ja paigaldamise kulud;
 - 4.2.3. ligipääsetavust parandavad kulud sh kaldteed jms.

5. **Strateegia meetme sihtrühm**

- 5.1. Sihtrühmaks (lõppsaajaks) on kohaliku tegevusrühma piirkonna inimesed alates vanusest 16 eluaastat;

6. **Nõuded projektitoetuse taotlejale ja toetuse saajale (sh dokumendid, mida peab projektitoetuse taotleja esitama taotluse esitamisel)**

- 6.1. Tegevusi saavad ellu viia MTÜd (sh kohalik tegevusrühm ise), sihtasutused, ettevõtjad ning kohalikud omavalitsused:
 - 6.1.1. Kohalikud omavalitsused saavad ellu viia vaid neid täisealistele isikutele (16-aastased ja vanemad) suunatud tegevusi, mis loovad lisandväärtust Sotsiaalhoolekande seaduses (SHS) sätestatud kohustuslikele KOV teenustele, milleks on:
 - 6.1.1.1. koduteenus – täisealise abistamine kodustes toimingutes ja asjaajamises;
 - 6.1.1.2. väljaspool kodu osutatav üldhooldusteenus – täisealise abistamine ja hooldamine hoolekandeasutuses;
 - 6.1.1.3. tugiisikuteenus – täisealise inimese ja/või lapse motiveerimine, juhendamine ja iseseisva toimetuleku arendamine;
 - 6.1.1.4. täisealise isiku hooldus – puudega täisealise inimese abistamine õiguste ja kohustuste tagamisel;
 - 6.1.1.5. isikliku abistaja teenus – puudega täisealise inimese abistamine igapäevastes toimingutes;

7. **Projektitoetuse taotluste hindamiskriteeriumid**

- 7.1. Vastavus PLP strateegiale, meetme eesmärkidele ja rakenduskavale - osakaal 35%: Projektitaotluse toetatavad tegevused vastavad/vastavad osaliselt/ei vasta PLP strateegiale, meetme eesmärkidele ja rakenduskavale.
- 7.2. Tegevuste põhjendatus - osakaal 20%: Luuakse või arendatakse uusi asjakohastele sihtrühmadele suunatud teenuseid. Piirkonnas on kirjeldatud teenuste järele olemas selge vajadus ja potentsiaalsed teenuse tarbijad.
- 7.3. Realistlikkus - osakaal 15%: Projektitaotlus on korrektselt ette valmistatud. Projektitaotluse idee on realistlik. Taotleja on kompetentne projekti rakendama või on kaasanud vastavad partnerid. Projekti rakendamise ajakava on realistlik.
- 7.4. Mõju piirkonnale - osakaal 15%: Projektitoetuse tulemusena paraneb sihtrühma kaasatus, vaimne tervis ja heaolu.
- 7.5. Uuenduslikkus - osakaal 15%:
 - 7.5.1. Uuenduslik tegevus lisandub tegevuspiirkonna tasandil;
 - 7.5.2. Uuenduslik tegevus lisandub KOV tasandil;
 - 7.5.3. Uuenduslik tegevus lisandub taotleja tasandil;
 - 7.5.4. Uuenduslikku tegevust ei lisandu.

8. Toetuse maksimaalne suurus ja määr

- 8.1. Toetuse maksimaalne määr on kuni 100% abikõlblikest kuludest.
- 8.2. Toetuse suurus on standardiseeritud ühikuhinna alusel 6029 € miniprojekti kohta.

9. Strateegia meetme näitajad ja sihtväärtused

9.1. Väljundindikaatorid:

- 9.1.1. Miniprojektide arv;
- 9.1.2. Tegevuste elluviijate arv;
- 9.1.3. Tegevustesse kaasatute arv;
- 9.1.4. Õppereisidel osalenute arv.

9.2. Tulemusindikaatorid:

- 9.2.1. Sotsiaalse kaasatuse edendamine: tegevustesse kaasatud sihtgrupi esindajate arv (100);
- 9.2.2. Uute ja parendatud (edasiarendatud) sihtgrupile suunatud tegevuste arv (25).

9.3. Mõjuindikaatorid:

- 9.3.1. Toetatud sotsiaalse kaasamise projektidega hõlmatud isikute arv.

10. RAHASTAMISKAVA

Vastavalt allpool toodud rahastamiskava tabel 13 eelarve jaotusele on suurem osa eelarvest (83%) kavandatud esimesele kahele eelarveaastale (2024-2025 a.) ja ülejäänud osa eelarvest (17%) eelviimasele (2026 a.) eelarveaastale. Viimasele eelarveaastale (2027 a.) ei ole toetuseid planeeritud.

Selline eelarvejaotus võimaldab edukalt katta PLP jooksvaid halduskulusid ja ka elavdamise kulusid, tagades seeläbi tegevusrühma jätkusuutlikkuse. Nii suured kõrvalekalded eelarves, et PLP kulude katmisega tekiks probleeme, on väga ebatõenäolised. Kui selliseid kõrvalekaldeid peaks esinema, siis on neid võimalik katta liikmemaksu kogumisega kogutud vahenditest, mida pole strateegiaga kavandatud kasutusele võtta ning mida on kogutud ja hoitud nõ varuplaanina likviidsuse tagamiseks.

Tabel 13. Eelarve jaotus meetmete ja fondide lõikes.

Meetme number ja nimetus	Summa kokku	% kogu projekti-toetuste eelarvest	2024		2025		2026		2027	
			% a	summa	% a	summa	% a	summa	% a	summa
M1 Ettevõtluse arendamine ja mitmekesistamine	1340804	50	40	536322	40	536322	20	268161	0	0
M2 Aktiivne kogukond	804483	30	40	321793	40	321793	20	160897	0	0
M3 Romantilise Rannatee ühistegevus ja turundus	402241	15	40	160897	40	160897	20	80448	0	0
M4 Regionaalse ja rahvusvahelise koostöö edendamine	134080	5	50	67040	50	67040	0	0	0	0
M1-M4 (EAFRD) KOKKU:	2681609			1086051		1086051		509506		0
M5 Sotsiaalvaldkonna arendamine	325566	100	50	162783	50	162783	0	0	0	0
M1-M5 (EAFRD ja ESF+) KOKKU	3007175			1248834		1248834		509506		0

Tabel 14. Administreerimise ja elavdamise kulud vastavalt meetmete M1-M4 (EAFRD) eelarvele (ilma sotsiaalfondita).

Kokku eelarve	3575478,00
Projektitoetusteks	2681608,50
Admin. ja elavdamise kuludeks 25%	893869,50

11. JUHTIMISE, SEIRE JA HINDAMISE KORRA KIRJELDUS

11.1. Juhtimine

Strateegia kinnitamine ja muutmine toimub PLP üldkoosoleku otsusega. Strateegia elluviimise järgimise ja tehnilise juhtimisega tegeleb PLP üldkoosoleku poolt valitud juhatus. Juhatuse pädevusse kuuluvad PLP büroo töötajate personaliküsimused, eelarve järgimine, strateegia meetmete rakenduskava kinnitamine ja strateegia meetmete hindamiskomisjoni ning teiste komisjonide, töögruppide ja toimkondade määramine, mis on vajalik strateegia elluviimiseks.

Strateegiat muudetakse vajadusel üks kord aastas. Ettepaneku strateegia muutmiseks teeb PLP üldkoosolekule juhatus, lähtuvalt strateegia seire tulemustest ja vajadustest strateegia kaasajastamiseks. Strateegia meetmete ja hindamiskriteeriumite muutmine mahus, mis ei muuda strateegia eesmärke (ptk 7), kuulub PLP juhatuse pädevusse. PLP juhatus järgib, et strateegia eesmärkide saavutamiseks valitud meetmed ja hindamiskriteeriumid oleksid ajakohased ning, et nende rakendamisel hindamiskomisjoni poolt ei esineks probleeme, mis võivad takistada strateegia eesmärkide saavutamist. Vajadusel teeb juhatus meetmetes ja hindamiskriteeriumites vastavalt korrekture. Strateegia eesmärkide saavutamisel lähtuvalt indikaatoritest, teeb juhatus üldkoosolekule ettepaneku vastavas osas strateegia muutmiseks.

11.2. Taotluste hindamine

Strateegia meetmete *Leader*-projektide nõuetele vastavuse kontrolli, taotlejate nõustamise, andmete kogumise, meetmete jm info avalikustamise jms eest vastutab PLP büroo, mida juhib tegevjuht lähtuvalt juhatuse ja üldkoosoleku suunistest.

Projektide hindamine toimub vastavalt PLP juhatuse poolt kinnitatud hindamiskorra ja hindamiskriteeriumitele, mis avaldatakse PLP kodulehel (<https://dev.plp.ee/toetused/abimaterjal/hindamiskomisjon/>)

Büroo poolt kontrollitud strateegia meetmete *Leader*-projektide hindamist teostab PLP juhatuse poolt määratud hindamiskomisjon, mida juhib komisjoni esimees lähtuvalt juhatuse poolt kinnitatud hindamiskomisjoni töökorrast.

Hindamiskomisjon hindab *Leader*-projekte vastavalt juhatuse poolt kinnitatud hindamiskriteeriumitele ning moodustab projektidest vastavalt eelarvele pingerea.

Hindamiskomisjoni poolt moodustatud *Leader*-projektide pingerea ja rahastamise vastavalt eelarvele kinnitab PLP juhatus.

Strateegia elluviimise täitmise järelevalvet PLP juhatuse, büroo ja hindamiskomisjoni töö osas teostab PLP üldkoosoleku poolt määratud revisjonikomisjon. Selleks viib revisjonikomisjon läbi üks kord aastas PLP sisehindamise.

Täpsem juhtimise töökorraldus on toodud PLP põhikirjas, töö sisekorraeeskirjas, hindamiskorras jt dokumentides, mis on leitavad PLP kodulehel www.plp.ee

11.3. Strateegia seire

Strateegia uuendamise ja muutmise vajadust hindab PLP juhatus iga-aastaselt: alusteks seire tulemused. Vajadusel valmistab PLP juhatus üldkoosolekule ette põhjendatud ettepaneku strateegia muutmiseks. Kui tegemist on tehniliste täiendustega töö paremaks korraldamiseks, arutatakse muutmist vaid PLP juhatuse koosolekul.

Selle strateegiaperioodi lõpus algatatakse uue strateegia koostamine vastavalt riiklikele ja Euroopa Liidu riiklikele raamdokumentidele.

Strateegia seirega tegelevad PLP büroo meetmespetsialistid ja tegevjuht. Selleks:

1. Peetakse arvestust strateegia meetme väljundindikaatorite kohta.
2. Peetakse arvestust strateegia meetme tulemusindikaatorite kohta.
3. Jälgitakse ja analüüsitakse strateegia meetme mõjuindikaatorite muutusi.

PLP tegevjuhil on õigus teha meetme tulemusindikaatorite täitumisel PLP juhatusele strateegia muutmise ettepanek või osade tulemusindikaatorite täitumisel meetmete ja hindamiskriteeriumite muutmise ettepanek. PLP büroo esitab seiretulemuste protokolliga eelmise kalendriaasta kohta ja strateegia uuendamise ettepaneku PLP juhatusele hiljemalt 1. märtsiks.

11.4. Strateegia tulemuste hindamine

Strateegia eesmärkide täitmist hinnatakse rahastamisperioodide vahel, eelmise rahastamisperioodi lõpus ja enne uue rahastamisperioodi algust, ehk ca iga viie aasta järel. Selleks viiakse PLP büroo poolt läbi valdkondlike tulemuste ja sihtväärtuste analüüs, mille aluseks on ptk-des 7.3.1, 7.3.2, 7.3.3, 7.3.4 toodud mõõdikud ja nende muutused, võttes seejuures arvesse hinnatava perioodi üldist majanduslikku olukorda (väliseid mõjutajaid) ja strateegia meetme väljundindikaatorite ning tulemusindikaatorite tulemusi. Selleks tellib PLP büroo vajadusel Statistikaametilt ja teistelt asjakohastelt asutustelt võimalusel andmed kandipõhise (vt mõiste „Kant“) täpsusega. Need andmed mida ei ole võimalik kandipõhise täpsusega analüüsida, esitatakse piirkonnapõhise täpsusega. Strateegia valdkondlike tulemuste ja sihtväärtuste

analüüsi kinnitab PLP juhatus ja seda kasutatakse uue rahastamisperioodi strateegia sisendiks. Strateegia tulemusi ei hinnata tihedamalt kui kord viie aasta jooksul, sest valdkondlike mõjuindikaatorite muutuste jälgimine väiksema perioodi jooksul ei anna mingeid tulemusi, sest projektide taotluse esitamisele ja projektide elluviimisele kuluvast ajast kuni selle hetkeni mil need hakkavad piirkonnale reaalselt mõju avaldama, kulub vähemalt 3 aastat. Teisisõnu taotlused mis esitatakse rahastamisperioodi teises pooles, avaldavad mõju alles järgmisel rahastamisperioodil. Sellest tulenevalt tuleb kõige täpsemate tulemuste saamiseks viia eelpool kirjeldatud analüüs läbi viie aastasele perioodile lisaks eelkõige käesoleva strateegia mõjuperioodi lõpus ehk 2035. aastal (vähemalt 10 aastat strateegia rakendamise algusest).

OTSUS

10.10.2023 nr 2

Strateegia kinnitamine

Vastavalt Pärnu Lahe Partnerluskogu põhikiri punkt 7.3.2, üldkoosolek otsustab:

1) võtta vastu LEADERi kohaliku arengu strateegia 2023–2035, mis vastab maaeluministri 02.02.2022 määruse nr 7 „LEADERi kohaliku arengu strateegia 2023–2027 ettevalmistamise toetus“ (määrus) § 3 lõikes 3 nimetatud nõuetele (strateegia);

2) esitada strateegia määruse § 10 lõike 1 punkti 4 kohaselt ja „Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika Eesti strateegiakava aastateks 2023–2027“ sekkumise „LEADER – kogukonna juhitud kohalik areng“ alusel heakskiitmiseks PRIA-le ning määruse „LEADERi kohaliku arengu strateegia 2023–2027 rakendamine“ alusel hindamiseks ja kinnitamiseks Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumile koos kohaliku tegevusrühma üldkoosoleku otsusega strateegia vastuvõtmise kohta.